BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
VI
B
35
NAPOLI

V. B. 35

SANCTI

FVLGENTII

EPISCOPI RVSPENSIS

De veritate prædeſtinationis & gratiæ

LIBRI III.

CVM ALIIS ALIQVOT eiuſdem & aliorum opuſculis nunc primùm in lucem editi.

Ioes Bapta Tuf
Domus Prof.ª Neap.ª
Cat. Inscript.

LVTETIAE PARISIORVM,
Ex Officina Nivelliana.
Sumptibus Sebastiani Cramoisy, via Iacobæa, ſub Ciconiis.

M. DCXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Illmo ac R^{mo} Præſuli

D. IACOBO DAVY PERRONIO, S. R. E.

Cardinali, Archiepiſcopo Senonenſi, ſummo Francorum Eleemoſynarchæ.

PAVCVLOS Fulgentij libellos, qui in lucem nunc exeunt, Ill^{me} Cardinalis, ne nominis tui purpura ornarem, tibique offerrem, muneris exilitas diſſuaſiſſet, niſi animum ea ſpe confirmaſſem, vt quod rei deeſſe videbatur, religioſi officij reuerentia excuſari, purgarique poſſe conſiderem. Nam vt ſacrorum ſtati quidam ſunt

ritus & ſolemnia, quæ ab iis qui diuinam rem faciant mutari aut præteriri ſine piaculo non poſſint: ita me, cùm editioni huic patronum deſignari ac vindicem oporteret, præter fas moremque facturum exiſtimaui, niſi tibi vni potiſſimùm deferrem, quod tibi præ cæteris quaſi quodam præcipui titulo debebatur. Cui enim potius Fulgentij, hoc eſt eius Epiſcopi qui æui ſui Antiſtitum lingua & ingenium fuit, ſcripta conueniant, quàm tibi, quẽ Galliæ vniuerſæ inter Epiſcopos ſuos, quamuis ingenij & doctrinæ fama præſtantes, tanquam Fulgentium alterum, hac in primis vtraque laude meritò ſuſpiciunt? Aut cuius auſpicio Theologica hæc arma, vetuſtis hodiernisque hæreſibus debellandis idonea, conſecrari atque in publicum proferri æquius ſit quàm tuo, cuius innumeris palmis

victoriiſque ſæpe triumphans Ecclesia nobiliſſimum atque opimis refertum ſpoliis gloriæ tuæ trophæum defixit? Et tela igitur libens neceſſe eſt recognoſcas, quibus dimicans tot tibi laureas comparaſti: & patrocinium Fulgentio, tutelamque non deneges, quam vides ſapientię, virtutibuſque tuis tanquam neceſſarium hæreditatis onus incumbere. Erunt alij fortaſſe, quibus reliquas ſuauiſſimi facundiſſimique ſcriptoris delicias nanciſci, tibique exhibere ſors melior concedat: tum Epiſtolas & Homilias, quę plurimæ fuerunt, tum maximè dogmatica, quibus aut aduerſus Pintam & Abragilam alioſve diſſeruit, aut Fauſto, Fabianoque, huic decem, illi ſeptem libris reſpondit. quorum pleraque in antiquis Galliæ bibliothecis reperiri poſſe ne diffidam, facit Theodulfi Aurelianen-

ſis, & Hincmari Remenſis, aliorumque, à quibus ea citari conſtat, auctoritas. Mihi interim parte aliqua officij perfunctus videbor, qui quod hactenus conſequi licuit obtuli, atque exigui munuſculi, ſed flagrantiſſimi certè ſtudij conatu, quò ſe noſtræ erga te obſeruantiæ vota porrigant, teſtatus ſum. Ea enim tua in me ordinemque noſtrùm ſunt merita, vt cùm his quicquid gratiarum eſt ſatis eſſe non poſſit, ſi quid grati animi ſtudio à nobis rependitur, id non ad lancem, neque ad dimenſum tribui, ſed ὅλῳ quod aiunt, θυλάκῳ effundi debeat.

Illma ac R^ma A.T.

Deditiſſimus

IACOBVS SIRMONDVS
Soc. IESV.

LECTORI
De libris S. Fulgentij qui hoc volumine continentur.

I. LIBROS *de veritate prædeſtinationis & gratiæ, qui primum obtinent locum, Fulgentio aſſerũt non ſolùm eius vitæ auctor, & Iſidorus in viris illuſtribus; verùm etiã Synodi Pariſienſis & Aquiſgranenſis, quarum teſtimonia inferiùs producuntur. Quamuis autem vulgata Iſidori exemplaria huius tituli duos tantùm libros præ ſe ferant, & Synodi tanquam ſingularem librum commemorent: tres tamen ſcripſiſſe libros Fulgentium, & res ipſa nunc oſtendit (niſi quòd tertius temporum iniuria mutilus eſt) & fidem cum vitæ auctore faciunt tum Gotheſcalcus monachus in confeſſione ſua, tum Epiſcopi Africani in Epiſtola Synodica: quam horum librorum initio præfiximus, Maioris Carthuſiæ codicem ſecuti, ex cuius membranis deſcriptum apographum humaniſſimi, doctiſſimique Nicolai Fabri, Regis Chriſtianiſſimi magiſtri, beneficio nacti ſumus.*

II. *Qui proximè ſequitur libellus de Trinitate ad Felicem Notarium, ab Iſidoro item inter Fulgentij opera recenſetur. Sed parum emendatum, nec ſatis fortaſſe aliquot locis integrum, videtur fuiſſe vetus exemplar Monaſterij Trecenſis inſulæ*

Germanicæ, quod à D. Nicolao Camuzatio, Trecenſis Eccleſiæ Canonico, ad ſe miſſum idem nobis clariſſimus Faber commodauit. Reliquos omnes ſuppeditauit Bibliotheca Vaticana.

III. *In his prima eſt refutatio Sermonis Faſtidioſi Arriani, cum epiſtola Victoris, qui eum ſermonem* Fulgentio *refellendum miſerat. Cuius opuſculi teſtimonium apud alios etſi nullum nunc occurrit,* Fulgentij *tamen legitimum fœtum eſſe nulla eſt dubitatio. Duæ porro epiſtolæ ad Stephaniam, quarum in hoc libro fit mentio, ex earum ſunt numero, quas à* Fulgentio *Romanis, præcipuè Senatoribus, viduiſque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter ſcriptas proditum eſt vitæ ipſius cap.* 26. Fuit *enim Stephania, vt Ennodius teſtatur, ſplendidiſſimum lumen Eccleſiæ Catholicæ, ſoror* Fauſti *Præfecti inter Romanas viduas clariſſima.*

IV. *Libellum ſeu epiſtolam ad* Ferrandum *Diaconum, de baptiſmo Aethiopis, à Beda lectā fuiſſe hinc apparet, quòd ſermonem B. Auguſtini ad infantes, quem collectaneis ſuis in epiſtolam* 1. *ad Corinthios intexuit, non aliunde, quàm ex hoc opuſculo deprompſit. Quod declarant duæ vltimæ periodi, quæ poſt finem ſermonis à Bedæ notario, tanquam ex Auguſtini verbis deſcriptæ ſunt, cùm reuera ſint* Fulgentij.

V. *De epiſtola ad Reginum Comitem luculentum eſt* Ferrandi *Diaconi in Parænetico ad Reginum*

eundem teſtimonium. Scribit enim, cùm Reginus Fulgentio per epiſtolam duo capita propoſuiſſet, egregium Doctorem, cùm priorem quæſtionẽ, quæ de carne Chriſti, vtrum corruptibilis an incorruptibilis fuerit, diligenter pertractaſſet: partem alteram, quæ de officiis pietatis cum arte militari iungendis futura erat, morte præreptum intactã reliquiſſe. Hæc itaque cauſa eſt, cur epiſtolam imperfectam habeamus. Pertinet autem ad reuincendam hæreſim Aphthardocitarũ, Alexandriæ per hæc tempora, vt Liberatus Breuiarij cap. 19. *docet, exortam, quæ Chriſti carnem ſuapte natura incorruptibilem, & paſſionum omnium penitus expertem fuiſſe contendebat.*

VI. *Sermonis de verbis Micheæ Prophetæ, præter codicem Vaticanum, altero etiam exemplari vſi ſumus ex Bibliotheca inſignis Eccleſiæ Pariſienſis: cuius ope nonnihil interdum adiuti ſumus.*

VII. *Adiecimus ad extremũ, quia vacuum erat ſpatium, epiſtolam* Ferrandi *eiuſdem de eſſentia Trinitatis ac natura Chriſti, ad Egippium ſcriptã, illum, opinor, Presbyterum & Abbatem, cuius eſt inter cætera Theſaurus operum S. Auguſtini. Tũ deinde fragmenta librorum aliquot* Fulgentij *qui non extant. partim vt hoc quaſi guſtu eorum deſiderium acuatur: partim vt indicio eſſe poſſint, ſi quis fortè in anepigraphos, quod ſæpe fit, libros ipſos inciderit. Tu boni omnia, Lector, conſule, & Vale.*

TESTIMONIA VETERVM De tribus libris Fulgentij de veritate prædeſtinationis & gratiæ.

Auctor vitæ B. Fulgentij cap. XXIX.

MVLTA iam reuerſus de exilio condidit noua: decem libros Fabiani mentientis falſa geſta conuincens: De veritate prædeſtinationis & gratiæ libellos conficiens tres: aliaque multa digeſſit. *Ita enim hic locus ex V V. C C. reſtitui debet.*

Iſidorus de viris illuſtribus cap. XIV. *De Fulgentio.*

Extant & duo eius libri de veritate prædeſtinationis ad Epiſcopos miſſi, in quibus demonſtrat quòd gratia Dei in bonis voluntatem humanam præueniat, & quòd Deus quoſdam prædeſtinationis ſuæ munere iuſtificans preeligit: quoſdam vero in ſuis reprobis moribus occulto quodam iudicio derelinquit. *Et hic locus corruptus videtur. cùm libri tres ſint, non duo: ijque non ad Epiſcopos miſſi, ſed ad presbyterum & Diaconum.*

Concilium Pariſienſe anni DCCCXXIX. *lib.* I. *cap.* XXIII.

Fulgentius in libro de veritate prædeſtinationis & gratiæ, *Non ideo*, inquit, *ſe ſolum quilibet Epiſcopus vas miſericordiæ putet in gloria præparatum,*

quia Pontificali militia fungitur: ſed ſi pro grege ſibi credito ſollicitus ſemper inuigilet. &c. Lib. II. pag. 119.

Concilium Aquiſgranenſe anni DCCC. XXXVI. *in Præfatione.*

Vnde etiam Fulgentius in libro de veritate prędeſtinationis & gratiæ ita ſcribit. *Quantum pertinet*, inquit, *ad huius temporis vitam, in Eccleſia nemo Pontifice potior, & in ſęculo Chriſtiano Imperatore nemo celſior inuenitur.* lib. II. pag. 119.

Capitulorum Caroli & Ludouici Regum Additione I I. *cap.* X X I.

Ad quid etiam conſtitutus ſit Imperator, Fulgentius in libro de veritate prædeſtinationis & gratiæ ſcribit. *Clementiſſimus quoque Imperator non ideo eſt vas miſericordiæ præparatum in gloria, quia apicem terreni principatus accepit, ſed ſi in imperiali culmine recta fide viuat.* & c. lib. II. pag. 120.

Gotheſcalcus monachus Orbacenſis in confeſſione ſua.

Item S. Fulgentius in libro III. de veritate prædeſtinationis & gratiæ, *Præparauit*, inquit, *Deus peccatoribus pœnas. illis vtique, quos iuſtè prædeſtinauit ad luenda ſupplicia.* Verba ſunt lib. III. pag. 138. ſed paulo immutata.

INDEX LIBRORVM FVLgentij & aliorum, qui hoc volumine continentur.

EPISTOLA Synodica Epiſcoporum Africanorum in Sardinia exulũ, de gratia Dei & humano arbitrio. pag.1.
B. Fulgentij Epiſcopi Ruſpenſis de veritate prædeſtinationis & gratiæ Dei libri tres. pag.17.
Eiuſdem liber de Trinitate ad Felicem Notarium. pag.128.
Victoris Epiſtola ad B. Fulgentium. pag.166.
Sermo Faſtidioſi Arriani. pag.171.
B. Fulgẽtij liber cõtra ſermonẽ Faſtidioſi. pag.177.
Ferrãdi Diaconi Epiſtola ad B. Fulgẽtiũ. pag.224.
B. Fulgentij Epiſtola ad Ferrandum de baptiſmo Aethiopis moribundi. pag. 229.
Sermo B. Auguſtini Epiſcopi ante altare ad infantes de ſacramento, præcedenti Epiſtolæ inſertus. pag. 257.
B. Fulgentij Epiſtola ad Reginum, de carne Chriſti vtrum corruptibilis an incorruptibilis fuerit. pag. 260.
Eiuſdem Sermo de eo quod ait Micheas Propheta, Indicabo tibi ô homo quid ſit bonũ. pag.270
Ferrandi Diaconi Epiſtola ad Egippium, de eſſẽtia Trinitatis, ac natura Chriſti. pag.281.
Fragmenta librorum B. Fulgentij qui non extant. pag. 285.

EPISTOLA SYNODICA EPISCOPORVM AFRICAnorum in Sardinia exulum,

De gratia Dei, & humano arbitrio.

In qua librorum meminerunt B. Fulgentij Epiſcopi, De veritate prædeſtinationis & gratiæ.

DEI gratia plurimùm amplectendis ſanctis fratribus, Ioánni presbytero & Archimandritæ, & Venerio diacono, & fidelibus viris, quorũ in veſtra epiſtola ſubſcriptio continetur, Datianus, Fortunatus, Boëthus, Victor, Scholaſticus, Orontius, Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Photinus, QuodvultDeus, famuli Chriſti, in Domino ſalutem.

QVANTVM *membra Eccleſiaſtici corporis per Chriſti gratiam in vnitate fidei compages retinet caritatis: tantum neceſſe eſt vt perinuicem ſollicita ſint membra, vt repulſo cuiuſlibet praui dogmatis verbo, non ſolùm ſeruandæ, verùm etiam reparandæ ſanitati iugis atque indefeſſa tam ſer-*

monis quàm orationis impendatur inſtantia. Sic enim fit, vt dum ſollicitudo fraternæ puritatis inuigilat, ipſe Spiritus ſanctus, per quem caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, diligentibus Dominum, & in Domino proximum, omnia cooperetur in bonum. Quia ſicut ipſam dilectionem dono gratiæ ſpiritualis accipimus, ita dum pro fratribus ſolliciti ſumus, non ſolùm diuinam ineſſe nobis gratiam demonſtramus, verùm etiam, quãtò magis à nobis puritas caritatis impenditur, tanto magis gratia nobis diuinæ retributionis augetur. Accepimus itaque veſtræ caritatis epiſtolam, quæ noſtrum ex parte releuauit, ex parte verò mœſtificauit exilium. Gaudemus enim, quia rectam tenetis de gratia Dei ſententiam, cuius lumine illuminatur, & iuuamine gubernatur liberum humanæ mentis arbitrium. Sed quadam ſumus nebula mœroris affecti, quia ſignificaſtis quoſdam fratres in quæſtione de gratia Dei, & humano arbitrio non rectum tenere fidei catholicæ tramitem: ſed aduerſus Dei gratiam eleuare velle humani arbitrij libertatem. Vbi primùm, dilectiſſimi, debetis agnoſcere, immo vos non ambigimus agnouiſſe, ad hoc diuinitus iſta permitti, vt hinc diuinæ gratiæ virtus documento poſſit indicij manifeſtioris intelligi. Quando quidem ipſa gratia nullatenus agnoſcitur niſi detur: quæ quamdiu nõ eſt in homine, tamdiu neceſſe eſt vt ei aut ſermone

repugnet, aut opere. Nam ſermone repugnat gratiæ Dei, qui ſenſum gerit fidei Chriſtianæ contrarium: repugnat autem opere, qui in moribus ſuis Chriſtianæ vitæ non tenet inſtitutum. Hoc quippe in homine agit gratia diuinitus data, vt animus dono fidei caritatiſque percepto, & ſermonem bonum proferat, & ſtudio bonæ operationis inſiſtat. Quod fidelibus diuinitus dari, beatus & oſtendit & popoſcit Apoſtolus dicens, Ipſe autē Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia, exhortetur corda veſtra, & cōfirmet in omni opere bono & ſermone. *A Deo itaque nobis eſt omnis gratia boni ſermonis & operis, à quo nobis etiam ipſius cogitationis bonæ manifeſtum eſt ſufficientiam tribui: vt diſcat homo non in ſe, ſed in Domino gloriari. Diuinæ quippe gratiæ bonam cogitationem hominis beatus aſsignabat Apoſtolus, quando dicebat,* Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum, nō quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. *Proinde, & ſi quidam gratiam needum habentes, non ſe intelligunt non habere: illi tamen qui gratiam diuinitus acceperunt, eo magis debent in ipſius gratiæ aſſertione firmari, quo eam vident non omnib.*

2.Theſſ. 2.

2. Cor. 3

tribui. Neceſſe eſt autem, vt ab eis, quibus non tribuitur, ignoretur; & ab eis agnoſcatur, quibus diuina largitate donatur. Teſtatur enim Apoſtolus, dona Spirituſſancti eiuſdem Spirituſſancti
1.Cor.2. *acceptione cognoſci. Ideo ait,* Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritũ qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina Spiritus, ſpiritalibus ſpiritalia cõparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei. Stultitia eſt enim illi: & non poteſt intelligere, quia ſpiritaliter diiudicantur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. *Per ſanctum ergo Spiritum gratiam accipimus. quo accepto, fit in nobis, vt quod accepimus, nouerimus. Proinde ſcienda eſt, dilectiſſimi, & recto tenore veræ fidei profitenda, tam humani arbitrij egena paupertas, quàm diuinæ*
1.Cor.4 *gratiæ indeficiens largitas.* Quid enim habes, *ait Apoſtolus*, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? *Ante largitatem quippe gratiæ eſt in homine quidem liberum arbitrium, ſed non bonum, quia non illuminatum. Proinde, niſi gratia detur, bonum ipſum arbitrium non habetur. Sic namque eſt liberum*

hominis arbitrium abſque dono gratiæ, ſicut eſt oculus ſine luce. Nam & oculus ad videndum factus eſt: ſed niſi lumen acceperit, non videbit. Illa autem eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: illuminat autem hominem, ſeipſam dando per gratiam. Sicut ergo corporis oculus ſemper indiget lumen accipere, vt ipſum poßit aſpicere: ſic & libero arbitrio hominis nulla poteſt gratiæ ſuffragari cognitio, niſi detur ipſius gratiæ ſpiritalis infuſio. Proinde vt de iis, quæ veſtris literis indidiſtis, quid habeat catholici dogmatis veritas intimemus, ſingula breuiter definire curauimus; ſequentes donum eiuſdem gratiæ, quod ſanctorum Patrum cordibus & linguis ipſa eſt dignata infundere. Dixiſtis itaque, quòd vobis dicentibus, quòd Eſaü & Iacob necdum natis, Iacob per miſericordiam gratuitam eligitur, Eſaü autem originali peccato detentus iuſto iudicio Dei eſt odio habitus: Illi è contrario dicunt, in Eſaü figuram eſſe populi Iudæorum, ex futuris malis operibus condemnandi; in Iacob verò figuram eſſe populi gentium, ex futuris operibus bonis ſaluandi. Hæc duo, quæ ſingula proponitis, bonum eſt vt catholica conſenſione iungatis. Sic enim & ab illis Dei gratia cõpetenter agnoſcitur, & à vobis propheticum myſterium non negatur.

In illis namque duobus fratribus dignè accipitur duorum ſignificatio populorum: præſertim cùm ipſi Rebeccæ Dominum conſulenti duo prænuncientur populi, ab eius vtero ſeparandi. Veruntamen agnoſcenda eſt in illa diſcretione & gratuita bonitas, & iuſta ſeueritas. Nam quia omne datum optimum & omne bonum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, & gratia diſcernuntur, quicunque ſaluantur: profectò non ſunt electa neque dilecta in Iacob humana opera, ſed dona diuina. Rurſus quia iniquitas noſtra iuſtitiam Dei commendat, proculdubio in Eſau humanæ iniquitatis eſt dãnata nequitia. In eo quippe gratuitum in Iacob Dominus oſtendit beneficium miſericordiæ ſuæ, in quo eum non pro meritis futuræ cuiuſquam bonæ operationis elegit, cui ſeipſum, & fidem, & bona opera donaturum eſſe præſciuit. Inde eſt quòd ſemini Abrahæ, cuius in Iacob figura præceßit, beatus Apoſtolus dicit, Ephes. 2 Gratia ſalui facti eſtis per fidem. *Vt oſtenderet fidem non aliquibus bonis meritis dari, ſed ipſius fidei dono omne bonum meritum inchoari, ipſamque donum Dei eſſe, ſequutus adiunxit,* & non ex vobis, ſed donum Dei eſt. *Ac ne quiſquam ſibi quorumlibet bonorum operum, audeat meritum vendicare, & pro quibuſcunque operibus fidem ſe æſtimet accepiſſe, ſubiecit,* non ex operibus, ne quis glorietur. *Vt autẽ*

oſtenderet non ſolùm fidem, ſed etiam bona opera diuinitus tribui, continuo ſubdidit, Ipſius enim factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis. *quæ non ſolùm à Deo donata, ſed ab ipſo præparata teſtatur dicens*, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. *Gratia itaque Iacob ſaluus factus eſt per fidem, gratia conſequutus eſt bonorum operum facultatẽ. Quocirca, quia certum eſt Eſaü fuiſſe vas iræ, Iacob autem vas miſericordiæ; certiſsimè tenendùm eſt, quòd & ille vt damnaretur iram iuſtè meruit: non enim iniuſtus Dominus, qui iram infert: & iſte vt ſaluaretur, gratis donum miſericordiæ præuenientis accepit. Iacob itaque iuſtificatus gratis per gratiam Dei, factus eſt vas miſericordiæ per indebitam gratiam, & per ipſam miſericorditer eſt præparatus ad gloriam: Eſaü verò per iram iuſtam iuſtè eſt præparatus ad pœnam. Iniquitas autem noſtra iuſtitiam Dei commendat. Deus ergo in Iacob miſericordiam gratuitæ bonitatis, in Eſaü verò iudicium iuſtæ ſeueritatis oſtendit. qui ſacramento quidem circunciſionis octauo die ſecundum tenorem diuinæ conſtitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, ſed per nequitiam cordis in hominis terreni vetuſtate permanſit; illius ibi iudicio derelictus, qui gratis ſaluat, iuſtéque damnat. In cuius perſona ſignificati ſunt non illi tantùm, qui fidem negant; ſed*

& illi, qui vſque in finem vitæ ſuæ intra Eccleſiam poſiti, in malis operibus perſeuerant. De Galat.5 *quibus Apoſtolus ait,* Quoniam qui talia agũt, regnum Dei non conſequentur. *Nam ſicut ille circumciſus periјt, quia dilexit tenebras magis quàm lucem: ſic omnis, qui non depoſuit veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris, condemnabitur in iudicio, quia non condignè vſus eſt baptiſmatis ſacramento. Ad eundem quippe veterem hominem pertinent non ſolùm illi, qui ignorant Dominum, ſed etiam illi, de quibus dicit Apoſtolus,* confitentur ſe noſſe Tit.1. Dominum, factis autem negant. *De paruulis verò indubitanter tenenda catholicæ regula veritatis: Quia paruulus qui baptizatur, gratuita Dei bonitate ſaluatur: qui verò ſine baptiſmate moritur, propter peccatum originale damnatur. Nec aliquò dicendus eſt Dei beneficio futuræ impietati præreptus, qui abſq. iuſtificationis gratia mortuus, eſt impiorum conſortio deputatus: à qua impietate ſiue paruulus, ſiue maioris ætatis, ſolo quiſque remedio eripitur, ſi Chriſti ſanguine redimatur. De gratia verò non dignè ſentit, quiſquis eam putat omnibus hominibus dari: cùm non ſolùm non omniũ ſit fides, ſed adhuc nonnullæ gẽtes inueniantur, ad quas fidei prædicatio non peruenit. Beatus autem Apoſtolus dicit,* quomodo Rom.10 inuocabunt, in quem non crediderunt? aut

quomodo credent ei quem non audie-
runt? quomodo autem audient ſine prædi-
cante? *Non itaque gratia omnibus datur, quandoquidem ipſius gratiæ participes eſſe nō poſſunt, qui fideles non ſunt, nec poſſunt credere, ad quos inuenitur ipſe fidei auditus minimè perueniſſe. Ipſa vero gratia quibuſcumque datur, non æqualiter datur, ſed ſecundum menſuram donationis Chriſti, & vnicuique ſicut Dominus diuiſit menſuram fidei: qui non hominum perſonas accipit, ſed omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens propria ſingulis pro vt vult. Quod autem vos dicitis, ſola Dei miſericordia ſaluari hominem, illi autem dicunt, niſi quis propria voluntate cucurrerit, & elaborauerit, ſaluus eſſe non poterit: dignè vtrumque tenetur, ſi rectus ordo ſeruetur diuinæ miſericordiæ & voluntatis humanæ. Vt illa præueniat, hæc ſequatur: ſola Dei miſericordia initium ſalutis conferat; cui deinde volūtas hominis cooperatrix ſuæ ſalutis exiſtat. Vt miſericordia Dei præueniens volūtatis humanæ dirigat curſum; & humana voluntas obediens, eadem miſericordia ſubſequente, ſecundum intentionē currat ad brauiū. per hec humana voluntas in eo quod currit vtiliter & laborat, ex Dei miſericordia ſibi eſſe donū curſus ac laboris agnoſcat: nec ſit ingrata miſericordiæ, per quā ſalutis accipit initiū, vt per ipsā perueniat ad plenum ſempiternæ ſalutis effectum:*

quia tunc erit bona, ſi Dei præueniatur dono, & tũc permanebit bona, ſi eius nõ deſtituatur auxilio. Errat autem, quiſquis putat ſic à Domino tribui, velut ſi quis accepto idoneo pignore, pecuniam det: cùm Dominus vtique & pignus Spiritus ſancti ipſe quibus vult conferat, & pecuniam ſuam nummulariis expetendã, ſicut ipſe loquitur
Matt. 25 *in Euangelio, ſeruorum ſuorum curæ officioque diſtribuat. Illa vero Apoſtoli ſententia, qua di-*
Rom. 9. *citur,* Ergo cuius vult miſeretur; & quem vult obdurat: *meliùs quidem ex perſona confirmantis accipitur. Quam ſi quis non vult ex perſona confirmantis accipere, illud ſine contentione*
Ibid. *attendat; quod ſubſequenter dicit:* An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? *Et cùm in vtroque vaſe faciendo figuli cognouerit poteſtatem, in vaſe honoris indebitam gratiam Dei miſerantis intelligat, & in vaſe contumeliæ debitum iudicium Dei obdurantis, id eſt, deſerentis agnoſcat. Deus autem obdurare dicitur, non quia ad iniquitatem compellit, ſed cùm ab iniquitate non eripit: quod quia iuſtus eſt, iuſtè facit. Deo ergo miſerante, ſine ſuis meritis homo ſaluatur; obdurante autem, iuſtè recipit quod meretur. Dominus quippe dono bonitatis ſaluat: iudicio ſeueritatis obdurat. Illud etiam quod vos dicitis,* Dominus eſt enim,

qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate: *Illi autem dicunt*, Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: *ſi vtrumque, ſicut oportet, animus in fide tranquillus acceperit, nulla de gratia & libero arbitrio quæſtio remanebit. Iubet enim Deus homini, vt velit; ſed Dominus in homine operatur & velle: iubet vt faciat; ſed operatur & facere. Ideo vtrumque beatus iungit Apoſtolus dicẽs*, Cum timore & tremore ſalutem veſtram operamini. Dominus eſt enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. *Vt ergo cum timore & tremore ſuã quiſquis operetur ſalutem, opus eſt volentis hominis: ſed hoc ipſum Dominus operatur in ſuis. ac per hoc quoniam habet homo liberum arbitrium, audit præcepta, quæ faciat: ſed ad implenda præcepta liberum arbitrium idoneum nullatenus efficitur, niſi diuinitus adiuuetur. Ita fit, vt ſe operari debere homo cognoſcat, dum præceptum accipit, & Domino ſe ſciat ſemper omne bonum debere, quod vult ac facit: quem teſte Apoſtolo cognoſcat operari in homine & velle & perficere pro bona voluntate. Qui ſuis fidelibus hanc dignatus eſt gratiam promittere per Prophetam dicens.* Spiritum meum dabo in vobis, & faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis. *Cùm ergo*

Philip. 2

Ezec. 36

Dominus in homine operari cœperit velle, tunc homo ad Dominum conuertitur, & eodem in ſe operante, vnde ipſi placeat, operatur. De Domino
Hebr. 13 *enim, dicit Apoſtolus:* Aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis, quod placeat coram ſe. *Ad vitam quoque in tantum poteſt homo manum porrigere, in quantum habuerit Dominum protectionem ſuam ſuper manum dexteram ſuam. Nimis autẽ abſurdum, illos putare vaſa miſericordiæ, qui vel ſæcularem habent, vel Eccleſiaſticam dignitatem; vaſa verò contumeliæ, clericos & monachos ac laicos æſtimare: cùm vtique Apoſtolus vaſa miſericordiæ illa dicat, quæ præparauit Dominus in gloriam, non præſentem vtique, ſed futuram. quibus dicit,*
Coloſſ. 3 Cùm Chriſtus apparuerit, vita veſtra, tunc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria. *Ideo paulo ſuperius eis ait,* Quæ ſurſum ſunt ſapite, nõ quæ ſuper terram. *Vaſa quippe miſericordiæ*
Matt. 25 *ſunt, quibus dicitur,* Venite benedicti patris mei, percipite regnum. *Vaſa vero contumeliæ ſunt, quibus dicitur,* Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. *Vaſa itaq. miſericordiæ non Eccleſiaſtica, vel ſæcularis dignitas, ſed in Eccleſia ſpiritalis caritas facit. Quapropter in quacunq. profeſſione tenuerit homo fidem, quæ per caritatem operatur, erit vas in honorem ſanctificatum & vtile*

Domino, ad omne opus bonum paratum. Contra prædeſtinationem vero ſanctorum magnæ peruicaciæ eſt aliquem vel parare, vel habere conflictum; cùm Apoſtolicæ prædicationi nullus audeat refragari, qua nō ſolùm dicitur de Domino, Quos autē præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius: *& alio loco,* prædeſtinauit nos in adoptionem filiorū per Ieſum Chriſtum in ipſum: *verùm etiam ipſum caput noſtrum, ipſum primogenitum in multis fratribus, beatus Paulus prædeſtinatū confidenter prædicat dicens:* qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnē, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum Spiritum ſanctificationis. *Quiſquis ergo prædeſtinatum Chriſtum & Sanctos eius negat, Apoſtolicam fidem peruerſus oppugnat. Omnes autem prædeſtinati ipſi ſunt, quos vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Qui propterea omnes dicuntur, quia in vtroque ſexu, ex omni hominum genere, gradu, ætate & conditione ſaluantur. Semper quippe voluntas Dei omnipotētis impletur; quia poteſtas eius nullatenus vincitur. Ipſe eſt enim qui omnia quæcumq. voluit, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſſis, & cuius voluntati nemo reſiſtit. Verum namque eſt, quod de ſe teſtatus eſt filius, quia in viuificandis nullum initium humanæ voluntatis expectat; ſed ipſam voluntatem*

Rom. 8. Epheſ. 1. Rom. 1.

bona faciendo viuificat. Hoc in maioribus. Paruulos autem, in quibus necdum poteſt bona voluntas fieri, ſolius gratiæ facit operatione ſaluari. Liberum verò arbitrium, quod fuit in primo homine ſanum ante peccatum, nunc in filijs Dei propria quidem infirmitate concutitur, ſed maiore diuini muneris gratia ſubleuatur. Quæſtionem verò animarum aut tacitam debemus relinquere, aut ſine contentione tractare. quia ſiue ex propagine veniant, ſiue nouæ ſingulis corporibus fiant, quod ſanctarum ſcripturarum auctoritas non manifeſtè pronunciat, cum cautela debet inquiri: maximè quod ſine fidei detrimento poteſt à fidelibus ignorari. Illud præcipuè obſeruandum eſt & tenendum, paruulorum animas nexu peccati originalis obſtrictas; omnibuſque neceſſarium eſſe ſancti baptiſmatis ſacramentum, quo dimittitur peccati originalis vinculum, & amiſſa in primo homine per ſecundum hominem recipitur adoptio filiorum. Vos itaque, dilectiſſimi fratres, per gratiam Dei eſtote ſtabiles & immobiles: ac tenentes veram fidem, exhibete fratribus aliter ſentientibus caritatem. nec de aliquo deſperetis: quia qui hodie veritatem in aliquo non agnoſcit, poteſt cras Deo reuelante cognoſcere. Deo enim ſubeſt, cùm volet, poſſe. Oremus ergo pro eis, vt Dominus operetur in eis. Exhibeamus eis bonam voluntatem, de qua nos poſſumus, ha-

*bere mercedem: ſcientes quoniam in conſpectu Dei quiſquis de numero prædeſtinatorum fuerit, non peribit; & in omnibus voluntas omnipotentis implebitur, vt per gratiam ſalui fiant, & agnitionem veritatis, Domino illuminante, percipiant. Præ omnibus ſtudium gerite libros ſancti Auguſtini, quos ad Proſperum & Hilarium ſcripſit, memoratis fratribus legendos ingerere. Quorum mentionem beatæ memoriæ Hormiſda ſedis Apoſtolicæ glorioſus Antiſtes in epiſtola, quam conſulenti ſe ſancto fratri, conſacerdotique noſtro Poſſeſſori reſcripſit, cum magno præconio catho- «
licæ laudis inſeruit. Cuius hæc verba ſunt: De «
rbitrio tamen libero & gratia Dei, quid Roma- «
a, hoc eſt, catholica ſequatur & ſeruet Eccleſia, «
cet in variis libris beati Auguſtini & maximè «
d Proſperum & Hilarium abundè poßit agnoſci, «
men & in ſcriniys Eccleſiaſticis expreſſa capitu-
continentur. Hæc itaque, dilectißimi fratres, terrogantibus vobis, breuiter communi voluius reſpondere reſcripto. Ceterùm vnus ex nobis, quantum Dominus ſeruis ſuis recti gratiam rnatur donare ſermonis, illis omnibus, quæ meratos fratres aduerſus gratiam & prædeſtinanem intimaſtis vel ſentire, vel dicere, tribus is veſtro nomine dedicatis, ſufficienti diſputaie reſpondit. quique aduerſus duos libros Fauſti lli ſeptem libros edidit: quos cùm recenſueritis,*

agnoſcetis protinus, quemadmodum memorati Fauſti commenta veritati contraria, Catholicæ fidei penitus inimica, diſcuſſio prodidit, ratio manifeſta conuicit, auctoritas diuina compreſſit, & præcedentium patrum conſona prorſus atteſtatio confutauit. Speramus autem in Domino, quoniam gratiæ ſuæ ita ſubſidium largietur, vt & bene ſentientibus tribuat augmentum, & aliter quàm oportet credentibus donet agnoſcendæ veritatis intuitum. Ipſa enim facit gratiæ ſuæ participes quos prædeſtinauit ad vitam: vt in omnibus bonis ſuis humanæ arbitrium voluntatis gratiæ Dei ſubiiciant, & ab ipſo ſibi cognoſcant deſcendere omne datum optimum, & omne donum perfectum: ſciant etiam ab ipſo expectandum ſemper auxilium, qui prædeſtinatis ſuis & gratiam & perſeuerantiam donat: vt gratiam pro gratia donum vitæ perennis accipiant.

FINIS.

B. FVL-

B. FVLGENTII EPISCOPI RVSPENSIS,

De veritate prędeſtinationis & gratiæ Dei,

LIBER I.

DEo gratias ago, ſancti fratres Ioannes presbyter, & Veneri diacone, cuius ope tales eſtis, vt pro gratia qua ſaluamur, magno ſpiritu ac feruore certetis. Contriſtatus autem ſum, quòd quidam fratres noſtri ſub Chriſtiano nomine nituntur catholicæ fidei repugnare: ſcilicet munera gratiæ Dei ad humani virtutem, vel meritum transferentes arbitrij: tanquã ſine Dei auxilio noſter conatus diuino valeat obedire præcepto: illudque tantum ſit Dei, vt nobis facienda præcipiat; nec in nobis operetur ipſe, quod præcipit: & ſi quid boni Dominus tribuit homini, non

videatur donare,ſed reddere. Quivſq. adeo diuinæ bonitatis dona putant ex humanorum actuum qualitate pendere, vt etiam paruulos aſſerant ſic præſciri & prædeſtinari diuinitus, vt nihil in iis qui eliguntur inueniatur ſupernæ collationis gratuitum: nec miſericordia quenquam gratuita dignatione præueniat, ſed ſupplicij atque præmij retributio in ſola cuiuſque propriæ voluntatis actione conſiſtat. Illam quoque abſurditatem quibuſdam irrepſiſſe multũ miror & doleo, qua gratiæ Dei in tantum inimici eſſe non dubitant, aſſerentes futurorum operum merito paruulos baptizari: vt è contrario dicant illis quoque paruulis, qui ſine baptiſmate moriuntur, diuina benignitate conſuli, vt abſque ſacræ ablutionis gratia rapiantur ad pœnam. in quibus ſcilicet Dominum futura eorum mala, ſi aliquanto diutius hîc viuerent, præſciſſe contendunt, & bonitate ſua præripuiſſe præſentis vitæ curricula. quaſi poſſit aliquis ſine beneficio ſanctæ redẽptionis aut ſuppliciis perennibus ſubtrahi, aut muneribus æternæ vitæ potiri. Dum itaque pertinaciter contradicunt, ſe ipſos mortifera prauitate confodiunt. Quibus videtur Eſaü & Iacob, geminorum ſcilicet fratrum ex vno

ſemine concubituque naſcentium, ita velle diſcernere merita, vt aſſerentes Eſaü ex futurorum operum præcognitione damnatum, Iacob quoque non gratuito diuinæ bonitatis munere, ſed futurorum tantùm operum præſcientia ſaluari potuiſſe contendant: vt ſic agnoſcatur Dominus in vtroque iuſtus, nec credatur cuilibet eorũ gratuita quicquam miſeratione largitus. Cùm in hac præcipuè quæſtione, quæ de paruulis vertitur, in qua non actualium propria cuiuſquam malitia peccatorum, ſed ipſius peccatricis reatus originis intimatur, omnis qui non vult ab Apoſtolicæ fidei veritate deſciſcere, qui rectitudinem catholici dogmatis, Deo illuminante, cupit inuiolata credulitate, confeſſioneque ſeruare, omni remoto hęſitationis ambiguo, veraciter credere debeat & fateri, Dominum viuum, & verum, & bonum, id eſt, ſummam & ineffabilem vnius naturæ atque eſſentiæ Trinitatem, primi hominis naturam totam bonam atque integram, ſine naturali malo, ac ſine vllo vitio condidiſſe; neque carni creaſſe neceſſitatem moriendi, neque animæ maculam cuiuſquam inſeruiſſe peccati: & ideo humanam naturam ex Deo habere creationis bonum;

ex hominis autem primi voluntaria præuaricatione, peccatum originale in naſcentibus trahere, atque ex vnius tranſgreſſione iniqua & damnatione iuſtiſſima, in cunctos ſimul & iniquitatis næuum, & mortis manaſſe ſupplicium. Homo enim ad imaginē Dei factus rectitudinem accepit voluntatis & operis. Itaque talis eſt homo creatus, vt & peccare & non peccare poſſet propria voluntate: ac propterea in eo dignè punitus eſt voluntariæ præuaricationis lapſus, quia nulla fuit ad peccandum naturali carnis aut animæ neceſſitate conſtrictus. Qui
1.Tim.2 licet, ſicut Apoſtolus docet, ſeductus ipſe non fuerit, mulieri tamen, quæ ſeducta in præuaricationem fuit, praua voluntate cōſentiens, ſic improuidus ſibi mortiferū vulnus inflixit, vt in illo vno homine, cuius eſt anima mortua per peccatū, corpuſq. mortuum propter peccatū, omnes originaliter peccato ſubderentur & morti, quotquot eſſent ex illo primo homine peccatore per concubitum maris & fœminæ naſcituri. Poſtquam autem omnium hominum genitor propria voluntate peccauit, verita-
Gen. 2. tem diuini præcepti, quod audierat, *in quacunque die ederitis ex eo, morte moriemini*, & iuſtitiam Dei vlciſcentis expertus, vno veti-

tæ arboris guſtu, quia reliquit iuſtitiam, deuenit in pœnam, & ſponte in anima ſpiritaliter mortuus, ſupplicium quoque corporalis mortis excepit inuitus. Voluntaria ergo animæ mors pœnalem corpori peperit mortem: & hominem primum quia poſſedit mors criminis, etiam mors illico ſubſequuta eſt vltionis. Vnde factum eſt, vt eius vniuerſam progeniem non ſolùm in iis, qui proprio poſſent arbitrio delinquere, ſed etiam in paruulis necdum propria vtentibus voluntate, reatus obſtringeret, & prꝗualente peccato, pœnalem ſibi per omnes homines mors & tranſitum vendicaret & regnum. Propter quod & Apoſtolus dicit, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ita per omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* Item dicit, *Regnauit mors ab Adã vſque ad Moyſem, etiam in eos qui non peccauerunt in ſimilitudine præuaricationis Adæ.* Peccans igitur homo totam in ſe peccato ſubdidit progeniem, quando delinquendo veram perdidit libertatem. à quo enim quis deuictus eſt, & ſeruus addictus eſt: & omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Ab hac ſeruitute, qua naſcens paruulus tenetur obſtrictus, ſolus mediator Dei &

Rom. 5.

Ibid.

hominum homo Chriſtus Ieſus liber eſt genitus. qui licet verus homo natus fuerit, non tamen interueniente concupiſcentia carnis, nec ex concubitu maris & fœminæ, ſed de Spiritu ſancto natus, ita veram carnem de carne matris accepit, vt Dominus verus non culpam humanæ ſumeret originis, ſed naturam; & peccata in corpore ſuo non facienda reciperet, ſed delenda portaret. Apoſtolicæ namque prædicationis veraciter auctoritas docet, quia *peccatum non*
1. Pet. 2. *fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* &, *peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ, vt à peccatis ſeparati cum iuſtitia viuamus.* Solius eius mater ſicut virgo fuit ante conceptum, ſic virgo permanſit inuiolata poſt partum: quia nec libidinem ſenſit, cùm Dominum conciperet in vtero factum mirabiliter hominem, nec aliquam corruptionem, dum in vera noſtri generis carne pareret humani generis redemptorem. Dominus namque verus veram ex virgine ſuſcipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis ſumpſit, virginitatis ei gratiã non ademit. Neque enim decebat, vt integritatem virginitatis creator humanę carni Dominus in conditione tribueret, & idem carnis humanæ ſuſceptor Dominus, quod

fecerat redempturus, virginitatẽ carni de qua naſcebâtur auferret. Ipſe eſt ſecundus homo de cœlo. qui non ideo de cœlo dicitur, quia inde ſecũ voluit deponere ſubſtãtiam ſui corporis: ſed quia nihil in ſe terrenę cupiditatis forma ſerui habere potuit, quam in vnitate perſonæ Dominus creator cæli terræque ſuſcepit. Non ergo cœleſte corpus ad terram depoſuit, ſed ad cœlum Dominus in ſe naturam veram terreni corporis eleuauit. Hanc terreni corporis veritatem de terreno corpore matris accipiens, in carne ſua noſtra peccata portauit, cùm non haberet vllam vel originis vel operis culpam. Dicit enim Iſaias, quia *peccata noſtra ipſe portauit.* Eſai. 53. Vt ergo in hominibus quoque, vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia, non ſolum illud peccatum diluit, quo terrenus homo vniuerſitatem ſuæ propaginis inquinauit: ſed etiam huius gratia credenti dimittitur, quicquid illi originali peccato additum voluntariis hominum motibus vel operib. inuenitur. Hoc vtique docet beatus Apoſtolus dicens: *Nam iudicium ex vno in condemnationẽ, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.* Rom. 5. Hæc eſt gratia Dei, quæ nos liberat per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, cuius

gratiæ opus liberator ipſe nobis inſinuans,
Ioan. 8. ita loquitur: *Si vos filius liberauerit, verè liberi*
Luc. 19. *eritis*: & alio loco, *Venit enim filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat.* Hæc Dei gratia qua ſaluamur, non alicui præcedenti bono merito datur: nec tamen niſi præcedenti malo merito denegatur. Primus enim homo peccati ſui merita tranſmiſit in omnes, quorum caro eſt de peccati lege concepta. Propter hoc in paruulis cùm nullum ſit ex propria voluntate peccatum, ineſt tamen filiis iræ carnaliter genitis macula parentalis. quę quidem bene diſpoſitum diuinæ creationis non pertubat ordinem: ſed næuo paternæ tranſgreſſionis infligit tetram naſcentibus fœditatem. Ab illa igitur maſſa damnata nemo futurorum præſcientia operum diſcernitur: ſed miſerantis figuli ope atque opere ſegregatur. Propterea vaſa miſericordiæ, quæ de eadem maſſa gratis in honorem fiunt, à vaſis iræ in contumeliam factis gratuitæ iuſtificationis munere ſecernuntur. Ad oſtendendam autem gratiam, quæ gratis iuſtificat peccatores, Apoſtolica prædicatio non vaſa iuſtitiæ, ſed vaſa miſericordiæ nuncupat, Beato Paulo dicente.
Rom. 9. *Quòd ſi volens Dominus oſtendere iram, & notam fa-*

cere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ aptata in interitum: vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſis miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Iſta miſericordia neminem reperit dignum, ſed omnes indignos inuenit, & ex ipſis, quos voluerit dignos facit. Hac miſericordia præuentus Iacob, non ſecundum meritum prȩteriti ſeu futuri cuiuſquam humani operis, ſed ſecundũ propoſitum Dei prædeſtinantis priuſquam naſceretur electus eſt. Dicit enim Apoſtolus, *Quia dum nondum nati eſſent, aut aliquid egiſſent boni aut mali, vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt Rebeccæ quia maior ſeruiet minori.* Vt ergo minor frater maiori prȩferretur à Domino, neque præteriti fuit cuiuſquam meritum, neque futuri operis: quando quidem ex vno legitimo, iuſtoque concubitu reatus conceptorum manebat æqualis. Gratia igitur hoc fecit bonitatis diuinæ: quȩ nunquam ſic data eſt, vt aliqua in homine bona merita reperiret, ſed vt non habentib. ipſa conferret. Si enim ceſſante gratia per ſolam operum præſcientiam humanorum in paruulis illis vnius eligendi & alterius reprobandi fuiſſet facta diſcretio, nunquam dixiſſet Apoſtolus,

Ibid

Quia non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſeruiet minori. Ex operibus enim ſine dubio Apoſtolus dixiſſet, ſi futurorum ſaltem ibi humanorum operum bona merita cognouiſſet. Sed quoniam in vtroque ſola damnationis ineſſe merita ſciuit, electionis cauſam ſoli propoſito diuinę bonitatis attribuit. Quocirca ex duobus iſtis fratribus, quos ex vno concubitu Iſaac patris noſtri vnus in ſemine conceptus accepit, vnus in lucem partus effudit, ſola quem voluit à maſſa damnationis miſericordia diuina diſcreuit: cui patrocinata eſt gratuitorum prædeſtinatio munerum, non futurorum præſcientia meritorum. Sic enim ſecundum electionem propoſitum manſit, vt ex propoſito Dei gratuita foret electio. Voluntas enim cauſa eſt electionis, non electio cauſa eſt voluntatis. Sic autem fuit in electo gratis miſericors Dominus, vt in reiecto non eſſet iniuſtus. Vnum enim gratis aſſumpſit, alterum iuſtè deſeruit. Vniuerſæ quippe viæ Domini miſericordia & veritas. Bonitas ergo gratis miſerantis Dei, & ſeueritas iuſtè iudicantis fecit, vt nec ambo acciperent gratuitum miſericordię donum, neque vnum ſimul ſortirentur interitum, cùm originaliter

cauſa vna fuiſſet amborum. Propter hoc etiam per Prophetam, priuſquam diceretur, *Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui*, non operis alicuius præteriti vel futuri, ſed ſolius propheticus ſermo præmiſit generis mentionem: ita Malachia loquente, *Nonne* Malac. 1 *frater erat Iacob Eſaü: & Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui*, dicit Dominus. Cur igitur hîc non aliqua operum diuerſitas, ſed ſola naſcentium fraternitas intimatur, cùm magis & illius qui dilectus eſt, bona opera, & illius mala, qui odio habitus eſt, commemorari debuerint: vt nec in illo, qui dilectus eſt, perſonalis acceptio, nec in eo, qui reprobatus eſt, iniuſta condemnatio putaretur? Fraternitas enim nullam in ſe operũ diuerſitatem ſignificat, qua vnum ab altero meritorum comparatione diſcernat. Non ob aliud ergo, abſque commemoratione operum ex duobus geminis fratribus vnũ ſe dilexiſſe, alterum odio habuiſſe Deus oſtendit, niſi vt agnoſceremus, per conceptionis, natiuitatiſque conſortium, quo conſtabat amborum fraternitas, pari merito vtrumque in illa maſſa damnationis obſtrictum: à qua miſericors bonitas ſic vnum gratis diſcerneret, vt alterum ibi nõ iniuſtè ſeueritas iuſta relinqueret. Iniuſta

verò paruuli cuiuſquam cauſa damnationis exiſteret, ſi propago mortalis nullam peccati contagionem ex paterna radice ſumpſiſſet. Scriptura verò diuinitus inſpirata teſtatur, quòd à ſorde non ſolùm nemo mundus eſſe poſſit hominum, ſi vnius diei ſit vita eius ſuper terram: ſed ipſe quoque generis humani legitimus, nuptialiſq. conceptus non ſit à culpa iniquitatis extraneus. Sanè hîc nullus calumniam veritati putet aliquatenus opponendam. Nos enim ſanctorum patrum ſequentes, Domino adiuuante, doctrinam, originalis peccati maculam in conceptu eſſe dicimus paruulorũ, non in concubitu legitimo nuptiarũ, quarum bonum ab initio generis humani diuinitus nouimus inſtitutum. Propter hoc & *Hebr. 13* Apoſtolica doctrina honorabile connubiũ in omnibus, & thorum immaculatum ſine dubitatione commendat. Cùm igitur nuptiæ laudabiliter à Domino ſibi tributam poſſideant in fide & caritate prolem mundam, tamen edunt peccato primi hominis inquinatam. De nuptiis ergo bonis vſque adeo bonum eſt quòd homo naſcitur, vt malum non ſit etiamſi de adulterio vel de fornicatione naſcatur. Deus enim humanæ naturæ fœcunditatis donum contulit:

libidinis verò malum non eſt creatura Dei, ſed pœna peccati. Proinde de immunditia nuptiarum mundus homo non naſcitur, quia interueniente libidine ſeminatur. Quam libidinem nuptialis honeſtas vtique non amat, ſed in nuptiis mortalis propagationis neceſſitas tolerat. Ipſa conceptos polluit, etiam ſi generantes fideles ad illicitæ commixtionis effectũ trahere ac præcipitare non poſſit. Ob hoc ſanctus Dauid, legitimo fideliqne connubio natus, non ſine graui dolore maculam carnalis generationis ita deplorat, *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit.* Psal. 50. Quæ cùm ita ſe habeant, fieri non poteſt, vt quiſquis in iniquitatibus cõcipitur, ſine iniquitatis obligatione naſcatur. Ab hac vt abſolueretur Iacob, Eſaü reprobato, nulla fuerunt merita hominis, ſed diuinæ gratia bonitatis. Circumciſi ſunt quidem ambo in corpore circũciſione viſibili, quæ in ſignaculum iuſtitiæ fidei priore tẽpore patrib. noſtris eſt diuinitus attributa. Circumciſionem verò cordis, quæ eſt in ſpiritu, non litera, cuius laus nõ ex hominibus, ſed ex Deo eſt, ſolus Iacob à Deo gratis iuſtificatus accepit: Eſaü verò quanquam fuerit & ipſe in carne circumciſus, non eſt

tamen diuinæ dilectionis & electionis dono à maſſa perditionis exceptus. In quo quidem circumciſio carnalis fuit: ſed idcirco non profuit, quia eum à prudentia carnis, quæ inimica eſt Deo, nullatenus circũciſio ſpiritalis exemit. In Eſaü igitur ante ſæcula odio Dominus habuit manſuram hominis terreni nequitiam, & eum iuſtè deputauit ad pœnam. In eius verò fratre non aliqua bona opera, quæ eſſent futura ex homine, præſciuit, vt eum eligeret atque diligeret: ſed ei ante ſæcula iuſtificationis gratiam præparauit: per quam illi nõ ſolùm bonæ voluntatis initium, ſed etiam bonæ operationis largiretur effectum. nec in eo bona merita reperit, ſed eum miſericordiæ gratuito beneficio liberauit. Moyſi
Rom. 9. enim dicit, *Miſerebor cui miſerebor, & miſericordiam præſtabo, cui miſerebor. Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Gratis igitur gratiam ſuam tribuit Dominus nato, quia gratis eam præparauerat naſcituro. Bonis enim, quicquid boni habent, in voluntate vel opere, Dominus tribuit, qui etiam tributa cuſtodit. Iniquis verò & impiis, nec præparare Dominus potuit aliquando, nec dare mala opera, quibus damnabiliter ſeruirent: neque malas

eis voluntates inſeruit, quib. iniuſta quæq. culpabiliter vellēt: ſed præparauit eis ignis æterni pœnam, vt vltricem ſentiāt in æterna combuſtione iuſtitiam. Mala ergo voluntas non eſt ex Deo: & ideo eam iuſtus iudex in hominib. punit; quia nō in ea creator bonus ordinē ſuæ creationis agnoſcit: & perſeuerantia iniquitatis, atque contumacia ſuperbæ ceruicis, quia non ex largitate Dei habetur, idcirco Domino vltore damnatur. Eis autem, quos Dominus regni ſui facit hæredes, gratis bonam voluntatem præparat, gratis donat: quibus etiā perſeuerantiam ſubminiſtrat. Gratis quippe præparauit miſericorditer tribuenda merita munerum, quibus iuſtè retribuat munera meritorum. Figuram porrò duorum populorum dubium non eſt in illis duobus præceſſiſſe germanis; vnius ſcilicet ſaluandi, alteriuſque damnandi. Neq. tamen iſti populo ſic ſalus eſt pro operibus reddita, ſicut eſt alteri pro operibus condemnatio retributa. Sed vnus, quod non merebatur, accepit gratiæ ſalutaris donū: alter ſecundum meritum recepit iuſtæ cōdemnationis interitum. In vno merita ſunt damnationis inuenta, alteri verò merita glorificationis gratuita ſunt iuſtificatione

collata. Ille vnde diſpliceret in ſe habuit: iſte autem, vnde Domino placeret,ab ipſo, cui eſſet placiturus, accepit. In omnibus igitur, qui gehennali traduntur incendio, inuenit iuſta ſeueritas, quod puniat eorũ malum,in quibuſdam originaliter tractum, in quibuſdam etiam vitio propriæ voluntatis adiectum. Exceptis enim paruulis, quibus ad eligendam iuſtitiam, fugiendumque peccatum, necdum poteſt eſſe liberũ voluntatis arbitrium, quia in ætate tenera torpet ratio conſopita; cæteri, qui ratione vti poſſunt, adiecto reatu propriæ voluntatis, aut ad fidem non accedunt, aut à fide diſcedunt. Vt autem fiat quis iuſtus ex impio, amicus Dei ex inimico, abſolutus ex reo, quamcumque agat corporis ætatem, ab ipſo natiuitatis exortu vſque ad decrepitam ſenectutem, nemo iuſtificatione inuenitur dignus, ſed gratuita bonitate iuſtificatur indignus: nec de poteſtate tenebrarum eripitur, & in regnum filij dilectionis Dei transfertur, niſi quem Dominus gratuito gloriæ dignatus fuerit munere præuenire, qui gratis ſaluat, & iuſtè cõdemnat. Miſericors Dominus & iuſtus voluntatem prauam, quam non miſericorditer corrigit, iuſtè punit, quia prauitatem in

ea inuenit, quam ipſe non fecit. Bonam verò voluntatem ipſe gratis præparat, gratis donat; ipſe adiuuat, ipſe conſummat. Certiſſimè itaque teneamus, omnes homines per ſemetipſos non ſolùm perfectionem, ſed nec initium iuſtitiæ poſſe contingere: ſed vniuerſos qui fiunt boni, diuina iuſtificatione prçueniri; & vt accepta bona voluntate non decidant, opitulatione Dei profectum eis & perſeuerantiam tribui. nec aliquibus hominum meritis, præteritis aut futuris, gratiam dari: ſed ipſius gratiæ dono atque auxilio vniuerſa hominum bona merita & inchoari & perfici. Iniquos verò, qui in ſua iniquitate iuſto Dei iudicio relinquuntur, etiam ſi perceptione ſacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, ſubſequentium tamen, id eſt, propriorum merito peccatorum ad ignis æterni deuolui ſupplicium. Deus enim miſericors & iuſtus humanæ originis voluntatiſque peccata, ſiue in paruulis, ſiue in grandibus hominibus, quæ miſericorditer non diluit, iuſtè punit: quia ipſe eſt Dominus bonus & verus, qui hominem fecit, ſed peccatum in homine non creauit: quique merita & opera in omnibus hominibus numquam inuenit bona, pro quibus eos

ſaluet, ſed ipſe in eis & voluntates & opera mutat, quando eos gratuita miſeratione iuſtificat. Qui præſcientiæ ſuæ certa & incommutabili firmitate in vaſis miſericordiæ non niſi gratiæ ſuæ præſciuit donum, quod à ſe nouerat tam in meritis munerũ quàm in meritorum muneribus largiendũ. Ipſe enim & gratuitam voluntati humanæ bonitatem donat, & bonam voluntatem in operibus adiuuat. ipſe etiam in vaſis iræ illa præſciuit malitiæ humanę opera, quę eſſent in effectu proculdubio ſequutura. Secundùm rectam itaque fidem, ac perſpicuam veritatem, quod attinet ad paruulum, qui ſine beneficio ſecundæ natiuitatis huic vitæ ſubtrahitur, ſicut præſciſſe fatendum eſt Dominum paruuli futuram mortem, quæ verè futura erat; ſic abſurdè dicitur, Dominum præſciſſe paruuli futura peccata, quæ futura non erant. Neque enim Dominus rerum omnium conditor facienda præſciſſet, quæ facienda non eſſent. Scimus namque præſcientiam Dei ſic eſſe veram atque incommutabilem, vt quæ futura præſcit, verè futura ſint, nec aliquid faciendum præſciat, quod non ſecundùm præſcientiam eius fiat. Futura verò ſola in ſe creaturæ mutabilitas recipit, quæ in creatoris in-

commutabilitatem nullatenus cadit. Propterea Deo nihil eſt præteritum vel futurum. cui ſic omnia præſentia ſunt, quæ facienda præſcit, vt poſtquam facta fuerint, prӕterita ei eſſe non poſſint: quoniam ſicut nouit prӕterita, ſic nouit & futura. Quæcũque enim cum tempore mutantur & tranſeunt, in eius cognitione ſine temporis tranſitu ac mutabilitate conſiſtunt. Rerum autem non earum quæ futuræ non ſunt, ſed quæ faciendæ ſunt, prӕſcientiam Deo ineſſe, liber Danielis Prophetæ teſtatur his verbis, *Dominus qui occultorũ es cognitor, qui ſcis omnia, antequam fiant.* Dominus ergo ſcit in æterna prӕcognitione quod futurũ eſt, vt fiat in opere. Abſurdè itaque dicitur, quòd prӕſcierit paruulum, ſi viueret, impium futurum; quem profectò non plus quàm vixit, prӕſciuit eſſe futurum: quem vtique præſciuit ad ætatem, qua impiè viueret, non eſſe venturum, quia eum in ætate infantili de ſæculo veraciter nouerat auferendum. Et in quo nulla peccatrix præcognita eſt ætas, vnde fieri potuit, vt ætatis, quæ futura non erat, prӕſciretur iniquitas: cùm ætas renati paruuli ſine actu omnino peccati eſſe poſſit: actus autem humani peccati ſine qualibet ætate non Dan. 13.

poſſit? Futuræ enim ætatis nō abſurdè prę-ſcita dicuntur opera vel bona vel mala. abſurdè autem pręſcientia cuiuſquam humani operis in ætate aſſeritur, in qua futurus homo ipſe non eſſe monſtratur. Sicut autem non niſi concipiendorum exordia, ita non niſi victurorum hominum actualia rectè dicimus Dominum pręſciſſe peccata. Illius igitur præſcius operum rectè dicitur Deus, quorum in conſummatione non negatur ſubſequuturus effectus. Cęterum quiſquis Dominum præſcium putat futurorum operum, quæ tamen futura non fuerant, reſtat vt præſcientiæ Dei, quam vtique non negat veracem, aliquam ineſſe, quod abſit, æſtimet falſitatem. Falſum eſt enim futurum eſſe aliquid, quod præſens non erit. Dei autem ſcientia nihil in ſe poteſt habere falſi, quia falſitas ineſſe veritati non poteſt. Præſcientia igitur veritatis, quę in ſe non recipit falſitatem, ſicut faciendū præſcit, quod faciendum eſt, ita non faciendum, quod faciendum non eſt. Non ergo Deus in paruulo peccata vlla præſciuit, quæ priuſquam moreretur paruulus non admiſit. Si enim facienda præſciſſet, vtique fierent. Neque enim futura ſciret, quæ non facienda præſciret. Proinde fa-

tendum eſt, quia ſicut paruulus mortuus eſt, ita eum Deus moriturum eſſe prçſciuit, Dei enim præſcientia nullatenus fallitur: quia ſicut faciendum præſciuit mundum, & ſic eum fecit, quemadmodum faciendum eſſe præſciuit. ſicut in ipſo quoque mundo ſingula, quæ facta ſunt, vel fiunt, vel facienda ſunt, ita ſemper facienda fuerunt in Dei præſcientia, quemadmodum ſunt in opere conſequuta, vel etiam ſequutura. Non ergo Deus præſciuit faciendum à quolibet homine, quod facturus homo non fuit: ſicut nec eius præſcientiam aliquid latuit eorum, quæ homines vel fecerunt, vel faciunt, vel aliquando facturi ſunt. Deus enim verus ea in operibus hominum præſcire rectè dicitur, quę & rebus & perſonis & temporibus inchoantur. vbi autem vel res, vel perſona, vel tempus non oſtenditur, nullum vtique opus eſt, quod præſcitum diuinitus aſſeratur. Non autem congruit veritati, vt in præſcientia Dei dicatur eſſe futurum aliquid, quod in tantum nihil eſſe conuincitur, vt ex futuro præsẽs nullatenus fore vel fuiſſe monſtretur: cùm vtiq. ipſum futuri nullatenus poſſit habere vocabulum, quod præſentis appellatione non ſit quandoque

cenſendum. A paruulo ergo qui nihil fecit, nihil faciendum Dominus eſſe prçſciuit. Cur autem non ab eo abſtulerit originale peccatum, nos quidem ſcire non poſſumus: hoc tamen eum iuſtè feciſſe, nùllatenus dubitare debemus. Licet enim nō ſolùm ex nihilo creatis, ſed etiam peccati gerentibus maculam, quam mortaliter viuentibus Dei filiis ſicut gratia ſubinde diluit, ita frequenter infirmitas parit, incomprehenſibilis conſilij Dei clauſa ſit altitudo: illud tamen nobis manifeſtum eſt, quia in Deo vlla iniquitas non eſt. De ipſo enim

Deut.32 ſcriptum eſt, *Deus fidelis, in quo non eſt iniquitas, iuſtus & ſanctus Dominus Deus*: Et alio lo-

Pſal.18. co, *Iudicia Dei vera, iuſtificata in ſemetipſa.* Ad quorum iudiciorum occultam profunditatem, (quia iudicia Dei abyſſus multa) credimus etiam parentum, ſiue quorumlibet hominum negligentiam pertinere. Sicut etiam pro paruulo, qui ad baptiſmum peruenit, parentum curam non dubitamus ad diuinæ gratiæ munera referendam. Et ſi quidem parentes non fuerint pietate ac bona conuerſatione præditi, Dominus, qui malis quoque bene vtitur volũtatibus hominum, per malorum parentum ſollicitudinem beneficium gratiæ ſuæ operatur in

paruulo. Si verò parentes boni ſint, non ſolùm paruulo bona voluntas parentum proficit, ſed ipſis quoque parentibus in ſe credentibus gratiam bonæ voluntatis ipſe largitur, vt pro paruulo piam ſollicitudinẽ gerant, donec ad ſanctæ regenerationis remedium vitale perueniat. Quorum tamen nec curſus poteſt, nec ipſa bonæ voluntatis ſollicitudo pia ſufficere: niſi eum dignetur Dominus ſuę miſerationis gratuito munere præuenire. Equidem bona voluntas, quę à Domino pro paruuli regeneratione parentibus inſpiratur, eos inſtigat vt currant, quatenus paruulus ad ablutionem ſalutaris aquæ perueniat. Verumtamen illius regenerationis effectus non cuiuſquam hominis volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui & voluntatem parentum excitat, & volentibus adiutorium donat. Qui opportunitatem quoque prædicãdi Philippo dedit, quando ſpadonis animum ad legendum Iſaiam miſericorditer excitauit. Ipſe etiam locum tribuit, qui eos ad ſtagnũ gratuita bonitate perduxit. Ipſe in ſpadone opus gratiæ ſalutaris perfecit, quo illuminante idem ſpado Chriſtum eſſe filium Dei credidit, & ad ſtagnum veniens ſacræ tinctionis effectum popoſcit: nec baptiza-

tus tantùm, ſed & Spiritu ſancto repletus abceſſit. Quis etiam Cornelium centurionem miſſo Angelo, vt Apoſtolum Petrum accerſiret, admonuit, niſi qui eidem centurioni gratis donum ſui timoris, ac bonæ operationis infudit? Vt enim Dominus orationum eius & eleemoſynarũ memoriam haberet, ipſius Cornelii prius meminit, non in eius quolibet opere bono, ſed in beneplacito ſuo, vt ei donum ſui timomoris infunderet, quo ei & eleemoſynarum ſtudium, & ſanctæ orationis inſpiraret affectum. Ipſe igitur ei placendi gratiã contulit, qui in eo, quod coram ſe placeret, inuenit. Ipſe eſt enim de quo Apoſtolus di-
Hebr. 13 cit, *Deus autem qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis, quod placeat coram ſe.* In tantum autem diuinæ gratię fuit, quòd Cornelius admonitus eſt, vt ad ſe Petrum accerſiret, vt etiã ipſi Petro Spiritus ſanctus venientibus ad eum, quos Cornelius miſerat, non ſolùm, vt cum eis iret præciperet, quin etiam formidinem totius dubitationis auferens à ſe illos miſſos fuiſſe firmaret. Denique ſic eidẽ
Act. 10. Petro à Spiritu ſancto dictum eſt; *Ecce viri*

tres quærunt te. Surge itaque, deſcende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego miſi illos. Apoſtolos quoq. volentes ire in Bithyniam atq. Aſiam vetitos à Spiritu ſancto legimus. Et poſtquam Saulum Dominus ſua voce proſtrauit, ipſe ad eumdem baptizandum Ananiam viſitauit, & miſit. Paulus etiam Corinthiis ſcribens euidenter affirmat, ſollicitudinem ſanctam Tito diſcipulo ſuo, qua pro illis ſatageret, diuinitus inſpiratam. Sic enim dicit: *Gratias autem Domino, qui dedit eandem ſollicitudinem pro vobis in corde Titi.* Cùm ergo ſcripturarum atteſtatione ſanctarum manifeſtum ſit, quòd Dominus, cuius voluntati nemo reſiſtit, cuius diſpoſitionem nemo mutat, cuius iudicia nemo comprehendit, ſecundum abundantes diuitias gratiæ ſuæ, quas habet in bonitate ſuper omnes, quos de maſſa damnata faciens vaſa miſericordiæ in honorem, gloriamque diſcernit, hominibus quoque ratione vtẽtibus congruas ad ſalutem perſonas aut procuret aut deneget, in aliis ſcilicet iuſtitiam tenens, aliis miſericordiam tribuens: cur non etiam in baptizandis infãtibus certiſſimè credamus, ac libere proclamemus diligentiam parentum ad gratiam redimẽtis, negligentiam verò ad iudicantis Dei iu-

Act. 16.

Act. 9.

2. Cor. 8

ſtitiam pertinere? Non quia ex Domino eſt boni operis negligentia, à quo nulla vnquam potuit eſſe mali operis cauſa: ſed quia bona voluntas, quæ à Domino tribuitur, quantum in caritate profuit, tanto maiorẽ pro ſalute cuiuſlibet animæ ſollicitudinem gerit. Mala verò voluntas, quæ ſuo merito gratiam caritatis aut non accipit, aut amittit, torporem negligentiæ non deponit, & dum in ſuis tenebris derelinquitur, magis ac magis cœcatur. Deo igitur in hominibus miſericorditer operante, prouidente etiam adiutoria perſonarum atque opportunitatum, & ipſa facultas operis tunc inuenitur ad baptizandum paruulum, quãdo in eo Dominus ſtatuit opus ſãctæ ablutionis implendum. Deus enim, qui paruulum non volentem, neque currentem, fidei neſcium, ſuæque ſalutis atque vtilitatis ignarum, in quo nulla regenerationis petitio, nulla fidei poteſt ineſſe confeſſio, gratuita ſacramenti virtute mundat, ipſe pro redemptionẽ paruuli animos parentũ ſiue quorumlibet fidelium voluntates excitat, vt etiam illis cum timore & tremore ſalutem ſuam operantibus proficiat ad bonæ retributionis mercedem, per quorum piã curam infans perducitur ad ſalutem. Si e-

nim mercedem ſuam non perdet, qui calicem aquæ frigidę vni ex minimis Chriſti in nomine diſcipuli dederit, quo ſola caro paſcitur, quomodo mercedem non habebit, qui pia ſollicitudine currit ac ſatagit, vt caro infantis, animaque ſaluetur? Quocirca etiam hæc bona voluntas diuinitus dari credenda eſt parentibus piis, qua fructum ſuæ carnis, quem carnaliter editum nouerant, originalis peccati contagione pollutum, non negligant ſpiritali regeneratione mundandum: neque tantùm cupiant habere temporaliter hęredem, quantùm deſiderent & vigilanter ſatagant Chriſti ſecum fieri cohæredem: & quem habent ex ſemine filium mortaliter tranſiturum, ex aqua & Spiritu ſancto renatum fratrem habeant ſub Deo patre perpetuum. Veruntamen hanc laudabilem voluntatem illis proculdubiò parentibus Deus tribuit, quibus per Spiritum ſanctum gratiam ſanctæ caritatis infudit. Ipſi quoque ad vitam æternã perueniunt, non quia in corpore mortis huius morituros filios gignunt, ſed quia in Dei timore viuentes, cum eis ad ſecundæ natiuitatis beneficium feſtinare nõ negligunt, & donec in eis opere cõpleatur, Chriſtiana dilectione parturiunt, quos humana fœcũ-

ditate pepererunt. Quos etiam baptizatos difluere per flagitia, facinoraque non ſinunt: ſed eos ſecundum Apoſtoli præceptum in diſciplina & correptione Domini nutrire atque educare contendunt: magis eos volentes eſſe placitos Domino, quàm diuites aut claros eſſe in ſæculo. Vſque adeò verò manifeſtum eſt gratiam baptiſmi debere filiis à parentibus celeriter afferri, vt hoc non ſolùm boni fideles ſolliciti facere ſoleant, ſed etiam illi, qui ad filiorũ Dei non pertinent numerum: qui ſcilicet cùm fidelium cenſeantur nomine, negare conuincuntur operibus fidem, dum ea gerunt quæ fidei conuenire non poſſunt. Nã vt de aliis taceam, nonne videmus mulierculas quaſdam filios ſuos nõ de connubio, ſed de fornicatione ſuſceptos, ſollicitè ad baptiſmatis gratiam portare, multumque tueri, ne qui de illis carnaliter nati ſunt, ſpiritali natiuitate priuentur? Ita cum iis quos inuitæ plerumque concipiunt atque pariunt, volentes ad Eccleſiam trementeſque concurrunt; & cùm peccatum fornicationis ſuæ negligant, ita in iniquitatibus ſuis remanent, vt tamen filios ſuos abſolui vinculis peccati originalis exoptẽt. Sic Dominus bonus parentum bonorum

piam voluntatem non ſolùm paruulis, verùm etiam ipſis parentibus facit ad effectũ gratiæ proficere: iniquorum verò parentum ſollicitudinem facit commodis filiorum, quibus confert gratiam, militare. quia etiam illi, qui in ſe beneficium baptiſmatis operibus malis euacuant, quid conferat baptiſmatis gratia, non ignorant: & cùm in carne ſua mortiferæ cedant libidini, in fructu tamen carnis ſuæ magis cedũt agnitæ veritati. Si verò aliqui paruulorum parentes Chriſtiani (quod interim, quia multum à religione abhorret, durum eſt credere) Chriſtianæ caritatis, & ſuæ non minus quàm filiorum ſalutis obliti, curam regenerandorum non habent paruulorum: non noſtram, ſed Apoſtoli ſuper hoc ſcelere ſententiam audiant, & vtinam contremiſcant, dicentis, *Si quis autem ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Sicut autem nullus habet ex Deo, vt neget fidem: ſic etiam negligentiam cuiuſlibet operis boni nemo diuinæ imputare permittitur voluntati. Sicut autem ad opus diuinæ gratiæ pertinet, quòd parentes pro regeneratione filiorum piam ſollicitudinem gerunt: ita illud quoque diuini iudicij eſt, quod Deus

1. Tim. 5

malas deſerit voluntates, cùm parentes filiorum corporalem ita ſalutem diligunt, vt animarum in eis negligant ſoſpitatem: curamque gerunt, vt morituri viuant, nec metuunt ſi filij eorum cum reatu ſempiternæ damnationis intereant: vbi maximam culpam contrahunt, & crudeliſſimi parricidæ ſpiritaliter fiunt. Diabolicis enim lucris ipſo neglectus ſui torpore militant, & placentes hoſti nequiſſimo, regem bonum malis operibus exacerbant. Deum igitur, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, ſicut humiliter laudare debemus, cùm gratiam donat; ſic nemo iuſtè poteſt accuſare, cùm denegat. Ea quippe eſt bonitas eius atque iuſtitia, vt gratuita miſeratione redimi poſſit, quemcumque voluerit: voluntati enim eius quis reſiſtit? Iniuſtè verò damnare quempiam nec velit aliquando, nec poſſit; quia rectus eſt Dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo, & iniquitas noſtra iuſtitiam Dei commendat, nec eſt iniquus Dominus, qui infert irã. Quiſquis igitur gratiæ diuinæ mirabilem vult atque incomprehenſibilem cõſiderare virtutem, illud potius humili, pióque corde conſideret, quomodo plerumque parentes pij, fideles, & impigri, atque ſolliciti, cum

paruulis ſuis ad baptiſmum velociter currant; & inter manus feſtinantium paruuli ſine baptiſmo moriantur. Conſideremus ergo duos paruulos ſine baptiſmate mortuos, vnum quem noxia parentum neglexit incuria, alterum cui parentum quidem pia ſollicitudo non defuit, ſed mortis velocitate prærepto prodeſſe nequiuit. qui ſcilicet inter manus portantium, quibus ad baptiſmum geſtabatur, priuſquam perueniret ad futuræ vitæ beneficium, præſentem incurrit occaſum, & ante caruit vita, quàm macula; priuſque raptus eſt ad pœnam, quàm perduceretur ad gratiam. Si de his duobus vni dicitur parentum negligentia nocuiſſe, dicatur cur alteri negatus eſt ſalutis effectus, cui nec voluntas potuerit parentum prodeſſe, nec curſus. An etiã huic à Deo dicitur fuiſſe conſultum, vt qui præuidebatur futurus impius, beneficio putetur lamentandæ mortis adiutus? Quis hoc dicat, quiſue non videat, quod talis obitus non damnationi morientem paruulum prætripuit, ſed ſaluti? cui non eſt vtique leuigata damnatio, ſed redemptio denegata: nec conſultum eſt, vt minus torqueretur: ſed raptus eſt, ne liberaretur. Nonne hic & pia parentum voluntas atq.

curſus ex Domino fuit? ſed ideo non profuit, quia vt paruulus baptizaretur, ex Deo non fuit, qui profundo iuſtoq. iudicio illis quidem pro filio religioſum infudit affectum, ſed paruulo vitale noluit largiri remedium. Nam & ſancto Dauid ipſe donũ caritatis infudit, vt Abſalon filio parcendũ præciperet, ne in ſua impietate moreretur: ſed ex Deo non fuit, vt Abſalon impius futuræ pœnitentię ſeruaretur. Exhibuit ergo, quod debuit hominis ſancti voluntas pia; ſed operata eſt, quod oportere nouerat diuina iuſtitia. Illud etiam ſi quis pia mente conſideret, nonne ſicut diuinę miſericordiæ ſuauitate mulcetur, ita diuini iudicij profunditate terrebitur? Nonnunquam enim & paruulus fidelibus naſcitur, & illis, ſicut iam diximus, pro redemptione filij pia fide caritateq. ſollicitis antè moritur quàm ſacro baptiſmate diluatur. Alter verò de infidelibus natus, cuius ſalutem parentes non ſaltem tepidè volunt, ſed omnino non volunt, idem tamen paruulus ſupernæ diſpenſationis ordine parentibus aut violenter aufertur, aut furto ſubripitur, & ad ſanctum baptiſma quorumlibet fidelium pia caritate perducitur, & mox vt baptizatus fuerit, de hac vita diſcedit. Si paruulorum

rum iſtorum originalis attenuatur cauſa, ambo æqualiter ſunt iræ filij, quia vno ſimul originalis peccati nexu tenentur obſtricti. Vbi autem duorũ prorſus æqualis eſt cauſa, non vtique poſſunt merita pronunciari diſparia. Nulla igitur eſt cauſæ diuerſitas in infantibus, quæ faciat vnum eligi, alterum reprobari. Si vero parentum conſideretur voluntas, illi qui Chriſtiani ſunt vt eorum filius baptizaretur ſollicitè voluerunt, inſtantiſſimè curauerunt, quorum tamen filius antequam baptizaretur, morte præuẽtus æternis eſt ignibus deputatus: ille verò, qui de infidelibus natus eſt, contra voluntatem parentum perductus ad gratiam baptiſmi, factus eſt hæres Dei, & cohæres Chriſti. Quid in his præuidit Dominus futurum, vt vni nihil conferre poſſet caritas parentalis, & alteri multum crudelitas prodeſſet hoſtilis? Quis iſtam profunditatem iudiciorum Dei penetrare valeat? Quis nõ tamen hîc & miſericordiam gratuitę bonitatis, & iuſtitiam diuinæ ſeueritatis agnoſcat? Vbi enim duorum paruulorum nec in actibus aliqua ſunt merita, nec in origine diſſimilis cauſa, manifeſtum quidem nobis eſt, quòd ambo fuerint originalis peccati vinculis obligati, occultum verò, cur non

ambo fuerint abſoluti. Sciamus igitur imperſcrutabile nobis eſſe, cur vno derelicto, alterum Deus ab illa perditionis maſſa gratis eripiat. Certiſſime tamẽ ſcire debemus, quia miſerator & miſericors Dominus, patiens & multum miſericors, & verax, ſic ei quem liberat miſericordiam donat, vt apud eum quem damnat, iuſtitiam & veritatem nulla ratione prætereat. Abſolutus igitur accepit gratiam, quam ſemper laudet: damnatus verò inuenit iuſtitiam, in qua non habet quod accuſet, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mũdus Deo, quando vnus in bonis ſuis præcedentem Dei agnoſcit gratiam, alter in damnatione ſua non falſam futurorum, quæ non erat facturus, operum præſcientiam, ſed veram primi parentis inuenit culpam. Dicet aliquis, cur non ambobus largitus eſt Dominus gratuitam miſericordiam, cùm vnus ambos reatus obſtrinxerit? Cui, ſalua incomprehenſibili altitudine iudiciorum Dei, reſpondemus, ideo non vtrumque liberatum, vel vtrumque damnatum, quia Dominus, qui malum nec velle poteſt aliquando, nec facere, ab vno iuſta ſeueritate debitum præcepit exigi, alteri verò gratuita iuſſit bonitate dimitti. In duobus enim

pariter impiis, quorum vnus abſoluitur, alter damnatur, in abſoluto cognoſcitur gratuita benignitas Dei, quæ poteſt abſque meritis vllis operum, gratis omne relaxare peccatum: in eo verò, qui damnatus eſt, apparet iuſtitia Dei, cui nullum poteſt aliquãdo placere peccatum. Nec miſericors ergo abſolutio culpabilis poteſt eſſe, nec iniuſta punitio. Abſoluit reum bonitas, quæ nulla malignitate vincitur: punit reum æquitas, quæ nullis iniquitatibus delectatur. Deus ergo, cùm ſaluat homines, gratiam tribuit ſuis operibus bonis: & cùm punit pro iniquitatibus peccatores, iuſtitiam retribuit humanis operibus malis: in illis vtique reparans quod facti ſunt; ſed in iſtis iudicans, quod fecerint. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Quia & ij qui non peccauerunt proprietate operum, originale trahunt ex primi hominis tranſgreſſione peccatum. Voluntatis autem diuinæ ſecretum, quo vnum impium iuſtificat, alterũq. condemnat, non ideo æſtimemus iniuſtum, quia nobis videmus abſconditũ: ſed ideo diuinum iuſtumque nemo eſſe dubitet, quia hoc hominum quiſquam inueſtigare non valet. Proinde cordis humilitatem ſimpliciter exhibentes, miſeri-

cordiam & iudicium Domino cum Propheta cantemus: intentionem noſtrę ſcrutationis eatenus temperantes, vt diſcutere non velimus, quod comprehendere non valemus. Admonet enim nos ſancta ſcri-
Eccleſ. 3. ptura dicens, *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita ſemper, & in plurimis operibus eius ne ſis curioſus.* Reuera enim fruſtrà labor ſuperfluæ ſcrutationis impenditur, vbi nulla inuentionis copia ſuffragatur: & noxia curioſitas in reatum protinus labitur, quando modum ſuum humana infirmitas non metitur. Quin potius in hoc profundiſſimo diuinæ voluntatis arcano nihil aliud noſtræ ſaluti congruere nouerimus, niſi vt cum Dauid vnuſquiſque
Pſal. 138 noſtrum humiliter dicat: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, nec potero ad eam.* Cum beato quoque Paulo religioſi
Rom. 11. clamoris iungamus effectum, qui ait, *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?* In quo loco conuenienter beatus Paulus, priuſquam incomprehenſibilia Dei iudicia diceret, altitudinem ſapientiæ eius, ſcien-

iæque præmiſit. Quibus vtique verbis
mnem querelam, iuſtoque Dei iudicio
liquatenus obnitentem humanæ vocis te-
ieritatem obſtruxit. Certum enim eſt, ad
erſonam atque officium iudicis pertinere,
t & in cognoſcenda cauſa ſcientiam non
egligat, & in iudicando rectum ſapientiæ
ramitem non relinquat. ne quando vel
duerſus incognitam veritatem conuinca-
ır ignarus temere iudiciũ ferre, vel agni-
ım deprehendatur inſipienti peruerſitate
omprimere. Deus igitur nec inſcius eſt,
t temerè iudicet; nec inſipiens, vt aliquẽ
iuſtè condemnet. de quo prophetica cla-
ıat auctoritas, *Iuſtus Dominus & iuſtitias*
lexit, æquitatem vidit vultus eius. Proinde Pſal.10.
ı omnibus operibus ſuis æterna laude di-
nus eſt Deus, quia cunctis, quos ſecun-
ùm propoſitum vocat atque iuſtificat,
ratis remittit iniquitatem: in omnibus
ıtem, quos punit, irreprehenſibilem re-
net æquitatem. Cauſa verò maiorum at-
ue minorum, qui ſine baptiſmate curſum
itæ præſentis in infidelitate conſummant,
uantum attinet ad communionem origi-
alis peccati, vna eſt: & ex hac vtrique ibũt
ı ignem æternum, qui paratus eſt diabo-
ɔ, & angelis eius, quia in eis chirographũ,

quo ſibi eos deceptoris nequitia ſubdidit, Saluatoris gratia non deleuit. Sed in eo eſt maiorum cauſa deterior, quia rationis vtẽdæ facultate percepta, reſpuunt aut negligunt regenerationis ſalutare remedium, ſine quo non ſolùm regno potiri nequibũt, quinetiam grauioribus ſuppliciis ſubiacebunt. Tales enim contemnentes benignitatem Dei ſecundùm duritiem ſuam, & impœnitens cor thezaurizant ſibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua: vt non ſolùm pro originali peccato æternis ignibus ardeant, quibus arſuri ſunt ſine baptiſmate morientes etiam paruuli, qui nihil boni aut mali egerunt: ſed etiam pro ſua voluntate mala tanto deteriùs torqueãtur, quantò ampliùs propriæ iniquitatis adiiciunt. In illo quippe originali peccato mors æterna vtroſque complectitur: his autem pro voluntatum, actuúmque malicia, pœna cumulatur. Deterius eſt enim redemptionis beneficium impia voluntate nõ quærere, quàm ad illud impedimento teneræ prorſus ætatis venire non poſſe: grauiuſque premitur, qui oneri ex primis parentibus ſumpto ſuper-addit proprium, quàm qui ſolùm baiulat alienum. Eos verò,

qui ſiue originalium, ſiue etiam propriorum exuuntur oneribus peccatorum, gratia Dei præueniri nullus debet ambigere Chriſtianus. In cuius gratiæ largitate quidam minore rerum conſideratione percepta, non leuiter errant, exiſtimantes eam omnibus hominibus æqualiter dari: ita vt etiam eis, qui beneficia ipſius gratiæ tanquam ipſi multum minorant, dum non credunt ipſius gratiæ opus eſſe in homine, vt gratia ſuſcipiatur ab homine, quæ non ob aliud diuinitus datur, niſi vt bonam voluntatem in homine primitus operetur, tãtaque ſit in vnoquoque, qui accipit, quantã Deus gratuita miſeratione cordi accipientis infundit. Dignum itaque eſt, cariſſimi fratres, vt in ſingulis quibuſque ſententiis, in quibus nubilo cuiuſquam obſcuritatis ambigimus, ſanctorum patrum definitionibus hæreamus: quos præueniens miſericordia Dei gratis illuminauit, vt crederent, & ſequens inſtruxit ſpiritaliter, vt docerẽt. Hi enim Apoſtolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem, certiſſimè cognouerunt, cognoſcendumque libris & epiſtolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari. Gratuitũ quippe donum Dei eſt gratia. Propter quod di-

1. Cor. 7 cit Apoſtolus, quia *Vnuſquiſque proprium habet donum à Deo: alius quidem ſic, alius verò ſic.* Iſta gratia, quam Deus vaſis miſericordiæ gratis donat, ab illuminatione cordis incipit: & hominis voluntatem non bonam inuenit ipſa, ſed facit: atque vt eligatur, ipſa priùs eligit: neque ſuſcipitur aut diligitur, niſi hoc ipſa in corde hominis operetur. Ergo & ſuſceptio, & deſiderium gratiæ opus ipſius eſt gratiæ. Iſtam gratiam nullus hominum deſiderare vel poſcere, ſed nec cognoſcere poterit, niſi eam prius ab illo accipiat, qui eam nullis præcedentibus operibus aut voluntatibus bonis ad hoc largitur, vt voluntatem in qua ſemper maneat, ipſa præparet, ipſa donet, ipſa illuminet, ipſa excitet, ipſa conſeruet. Vt ergo gratia Dei cognoſcatur & diligatur, deſideretur, ac poſtuletur, priùs donatur homini non cognoſcenti, non diligenti, non deſideranti, neque poſtulãti. Ipſa itaque ſe facit cognoſci, diligi, deſiderari, poſtulari. Cum enim
Ezec. 11 Dominus, ſicut per Ezechielem prophetã loquitur, cor lapideum aufert ab hominibus, & dat eis cor carneum, vtique per gratiæ ſuæ illuminationem mutat hominis voluntatem, hæc eſt mutatio non humani arbitrij, ſed dexteræ excelſi: per quam filij

hominum graues corde, qui diligunt vanitatem, & quærunt mendacium, ad diligẽdam & quęrendam veritatem non ipſi bonam voluntatem afferunt, ſed à Domino donum bonæ voluntatis recipiunt. Scriptũ eſt enim, quia *præparatur voluntas à Domino.* Pro. 8.
A vero enim lumine, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, bona voluntas datur, vt homo in Deum credat, Deumque fideliter diligat, à quo ipſa voluntas iugiter gubernatur & regitur, vt nec fides hominis deficiat, nec caritas refrigeſcat. Vnde Saluator Petro dicit, *Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua.* Luc. 22.
Fides autem ipſa eſt ſanctorum, quæ per caritatẽ operatur. Sicut ergo bonæ voluntatis initium nemo poteſt habere, niſi fuerit miſericordia Dei præueniente illuminatus, quia præparatur voluntas à Domino, & rurſum ſcriptum eſt, *Deus meus, miſericordia eius præueniet me.* Pſal. 58.
Ita eandem voluntatem bonam nemo vſque in finem poterit obtinere, niſi fuerit iugiter eadem miſericordia ſubſequente ſeruatus. Dicit enim Deo beatus Dauid, *Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Pſal. 22.
Miſericordia igitur quæ gratis malum hominem præuenit, vt mutet in melius, & ipſa quem bonum facit,

ſubſequendo regit, ne mutetur in peius. Omne igitur bonum voluntatis & operis tunc ineſſe poteſt homini, ſi præuenientis gratiæ largitate detur, eiuſdemque gratiæ ſubſequentis opitulatione ſeruetur: quæ malum pręuenit, vt bonam Deo largiente voluntatem habere incipiat, quā antè quia per ſe habere non poterat, non habebat. Subſequitur autem bonum, vt perſeueret & proficiat in bona voluntate, quam ex ſe habere non potuit, ſed gratis accepit. Prę-uenit ergo dirigēdo cor hominis prauum: quia ſcriptum eſt, *Dirigit autem corda Dominus.* Subſequitur autem, cuſtodiendo cor rectum: quia ſimiliter ſcriptum eſt, *Iuſtum*
Pſal. 7. *adiutorium meum à Domino, qui ſaluos facit rectos corde.* Gratia igitur in vtroque operatur: ſcilicet & in errante, vt correctus viuat, & in correcto, ne deprauatus abſcedat. Non omnibus autem iſtam gratiam dari, & quibus datur, non omnibus æqualiter dari, quiſquis piè quærit, eloquiorum ſanctorū atteſtatione cognoſcit. Quid enim prius in homine bonum poteſt eſſe, quod ad æternā vitam tendat, quàm bona voluntas? de qua
Pſal. 8. tamen in Prouerbiis dicitur, *Præparatur voluntas à Domino.* Dominus ergo, qui in nobis bonam voluntatem pręparat, ipſe nobis

bonę voluntatis initium donat. Deum quoque in nobis operari non ſolùm vt velimus, verùm etiam vt quod benè volumus faciamus, Apoſtolus docet, dicens: *Cum timore & tremore ſalutem veſtram operamini. Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Huius bonæ voluntatis initium in fide conſiſtere, liber Cantici Canticorũ oſtendit, vbi Chriſtus dicit Eccleſiæ, *Venies & pertranſies ab initio fidei.* Quam tamen fidem non omnibus dari beatus Paulus aſſerit, dicens, *Non enim omnium eſt fides:* & rurſus, *Non omnes obediunt Euangelio.* Quibus autem datur, non æquàliter dari, eodem docente cognoſcimus, qui ait; *Dico enim per gratiam quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos, non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuiq. ſicut Deus diuiſit menſurã fidei.* Ob hoc ipſe Apoſtolorum chorus, qui non ſpiritum huius mundi acceperat, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciret quæ à Deo donata fuerant ei, ſciens à Domino collatum ſibi initium fidei, ab ipſo ſibi eandem poſcebat augeri. Lucas enim Euangeliſta commemorat Domino dixiſſe diſcipulos: *O Domine, auge nobis fidem.* Cuius ſi ex ſe voluntas hominis habere poſſet initium, ex ſe profectò ſumpſiſſet

Phili. 2.
Cant.
2. Theſſ. 3.
Rom. 12.
Luc. 17.

augmentum. Sed beati Apoſtoli vnde ſe ſciebant initium fidei accepiſſe, quod non habebant, inde ſibi eiuſdem augmentum poſcebant: quia gratia, quæ illis initium fidei contulerat, ipſa in eis augendæ deſiderium ſuſcitabat. In quo tamen deſiderio licèt iam fidelis eſſet voluntas, nullatenus tamen ſibi ſufficeret, niſi ille qui initium fidei non poſcentibus dederat, augmentũ quoque poſcentibus benigna miſeratione conferret. Vt ergo Apoſtoli crederent, voluntas non defuit, ſed in eis ipſam voluntatem Dominus præparauit. Nam vt homo non credat, ex ſe habet infidelitatem: vt autem in Deum credat, à Deo accipit fidem. & vt in eo fides augmẽto ſubſequente perficiatur, non hoc virtus humanæ voluntatis, ſed diuina gratia facit: quia Deus ſicut voluntatem ad credẽdum per gratiam præparat, ſic ipſam voluntatem gratia operante cõſummat: & ſicut fidem non habentibus ipſe donat, ſic in illis etiam, qui habent, ipſe multiplicat. Propter quod in epiſtola quæ
Heb. 12. ad Hebræos eſt ſcripta, ſic dicitur; *Deponentes igitur omne pondus, & circunſtans nos peccatũ per patientiam curramus propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum.* Proinde ſi ex ſe homo fidem

habet, non eſt auctor fidei Ieſos: & ſi virib. ſui homo fidem perficit, non eſt conſummator fidei Ieſus. Apoſtolica auctoritas auctorē cōſummatorēq. fidei noſtræ Dominū Ieſū confitetur. Certū eſt igitur fidē in nobis nec eſſe poſſe, nec creſcere, niſi ille nobis eam tribuat, tributam augeat, auctam perficiat, quem auctorem, conſummatoremque fidei Apoſtolica profitetur auctoritas. Propter quod Apoſtolus Paulus in epiſtola, quam ad Epheſios ſcripſit, ſicut à Deo dari gratiam prædicat, ita teſtatur non omnibus æqualiter dari, ſed prout ille miſericorditer donat, qui non pro meritis retribuere, ſed gratis tribuere conſueuit. Dicit enim: *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.* His atque huiuſmodi teſtimoniis oſtenditur nec omnibus dari gratiam, nec quibus datur, æqualiter dari, ſed ſecundum menſuram donationis Chriſti. Hinc eſt, quod eandem beatus Apoſtolus concludens epiſtolam, pacē, caritatem, atque fidem diuinitus optat tribui, dicens: *Pax fratribus & caritas cum fide à Deo patre & Domino Ieſu Chriſto.* Vt ergo in Deum credere vellemus, ille nobis bonā voluntatem contulit: vt in eū crederemus, ipſe fidem nobis donauit: vt illum etiam diligeremus, idem noſtris cordibus per ſpiri-

Ephe.4.

Ephe.6.

tum ſanctum gratiam ſuæ caritatis infudit. Non vtique, quia volumus, gratiam accepimus, ſed nec dum volentibus nobis gratia data eſt. Quam ipſam gratis habere potuimus, vt gratiam acciperemus: ſed infidelibus nobis eſt donata fides ex gratia. Quod vas electionis manifeſto teſtatur eloquio, dicens, *Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt.* Sola igitur gratia in nobis bonam voluntatem facit, ſola fidem ipſi voluntati tribuit. Sed cùm bona voluntas habuerit fidem, ſine qua bona eſſe non poteſt, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, incipit operari bonũ, ſi tamẽ operãti gratia nũquã deſit auxiliũ. Ideo enim in nobis gratia Dei bonã efficit volũtatẽ, vt habeat quã in nobis adiuuet, nõ ſolũ volentẽ, ſed etiã operantem. & ideo voluntati noſtræ donum credulitatis infundit, vt eidem voluntati credenti, operantique non deſit. Vt ergo habeat fidem, non ex ſe, ſed ex Dei gratia ſibi ineſſe nouerit ipſam fidei largitatem. Parum eſt autem nobis fidem ſcire vnicuique diuinitus dari, niſi certiſſimè nouerimus tantam vnicuique tribui, quantam Deus donare dignatur, non quantam humana voluntas meretur. Quæ priuſquam accipiat fidem

Ephe. 2.

punitionem per ſe ipſam poteſt mereri, nõ fidem. Omne enim, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, & ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Qui autem Deo non placet, ſine dubio diſplicet: & qui Deo diſplicet, non eum mitigat, ſed potius exacerbat. Nullum igitur accipiendæ fidei meritum poteſt habere voluntas, quæ non habet fidem: quia fidem non habere, hoc eſt diſplicere Deo. Infidelitatis autem malum non iuſtificationis, ſed damnationis eſt meritum. Gratuita eſt igitur diuiſio fidei, quæ non ſecundum infidelium, quæ nulla eſt, fidem, ſed ſecundum iuſtificantis Dei voluntariam vnicuique tribuitur largitatem. Hoc vtique doctor gentium docens, admonet nos, non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Beatus quoque Petrus multiformem gratiam Dei eſſe teſtatur. Propter quod vnumquemque fidelium pro qualitate acceptæ gratiæ præcipit operari, dicens: *Hoſpitales eſtote inter vos, ſine murmuratione, vnuſquiſque qualem accepit gratiam, inter vos eam adminiſtrantes, vt boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* Beatus etiam Paulus dicit, *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſin-*

Rom. 12

1. Pet. 4

Rom. 12

guli autem alter alterius membra: habentes autem donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis differentes. Porrò ne quis differentiam donationum quibuſlibet humanis operibus, aut meritis niteretur adſcribere, oſtẽdit idem Apoſtolus voluntariam gratiæ ſpiritalis tribui largitatem, quæ nullum inuenit meritum, cui conferat donum, ſed ipſa donat bonorum exordia meritorum. Ait ergo: *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus: & diuiſiones miniſtrationum ſunt,*
1.Cor.12 *idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Et poſt enumerationem chariſmatum dicit, *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis, prout vult:* Proinde noſſe debet vnuſquiſque Chriſtianus; neque in viribus naturæ, neque in legalibus præceptis, ſed in illuminatione cordis & voluntario diuinæ bonitatis munere conſtare gratiæ ſalutaris exordium, qua fit, vt quod diuinitus præcipitur, non ſolùm à nobis agnoſci, ſed etiam diligi poſſit ac fieri. Neque enim ipſa natura humana per ſemetipſam poteſt aliquando bonam reſumere voluntatem, qua placeat Deo, ex quo eam in primo homine perdidit, cùm diabolo deprauata, quam rectam diuinitus

acceperat,

acceperat, voluntate conſenſit. Quam tunc ſic perdidit, vt eam nullus hominum deinceps ex ſe habere poſſit, niſi eam ab illo gratis acceperit, à quo eam primus homo, cùm conderetur, accepit. quam ſi primus non perderet, omnis homo deinceps eam naturaliter poſſideret. Præcepta quoque legis ſonare poſſunt extrinſecùs auribus carnis: intrinſecùs autem nullus ea cordis auditu aliquatenus ſalubriter percipit, niſi donum gratiæ ſpiritalis intus acceperit. Auget enim littera prohibendo peccatum, ſi deſit audienti gratiæ ſpiritalis auxilium: & agnita lege homo præuaricator efficitur, niſi ad implendam legem voluntas à Domino præparetur. Lex enim iram operatur, & vbi non eſt lex, nec præuaricatio: & concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt iuſtificatio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Lex itaque ſine gratia oſtendere poteſt ægritudinem, non ſanare: vulnera monſtrat, medicamina non miniſtrat. vt autem legis impleatur præceptum, gratia miniſtrat auxilium. Ac ſic lex reuelat culpam, gratia confert indulgentiam. Legis eſt igitur, quòd peccata cognoſcimus: gratiæ, quòd vitamus. Dicit enim Apoſtolus, *Peccatum non cognoui niſi per le-* *Rom. 7.*

gem. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces. De gratia quoque ait, *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Naturæ itaque deprauatæ vitium eſt, vt homo peccet: legis officium, vt homini peccatum, quod ignorat, demonſtret: gratiæ autem donum eſt, vt hominis vitium ſanet, quod ſibi culpa intulit, & legis agnitio cumulauit. Operatur ergo gratia & illuminationem in hominibus & ſalutē: vt mandata legis, quæ donec homo implere non poterat, non tantùm inutiliter, ſed etiam damnabiliter audiebat, adiutorio gratiæ præuentus, non ſolùm ſancta & iuſta & bona eſſe nouerit, verùm etiam caritatem accipiat, qua poſſit & diligere, & implere quod diſcit. Non ergo putemus gratiam Dei omnibus hominibus dari. Nō enim omnium eſt fides: & quidam caritatem Dei non recipiunt vt ſalui fiant. In quibus tamen vt non credant, neque diligant Dominum, humanæ voluntatis eſt vitium. quæ quandiu gratia diuini muneris non mutatur, aut præcepta non intelligit, aut intellecta contemnit, id eſt, aut neſciens peccat, aut peccatum ſuum vitio præuaricationis accumulat. De iis igitur,

quos ignorantiæ circumuallat obſcuritas, dicitur, *Non ſciuerunt, neque intellexerunt; in tenebris ambulant.* Hi, ſicut Apoſtolus dicit, *ambulant in vanitate ſenſus ſui: tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum.* De ſcientibus verò dicit, quia *cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt; ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis.* Et de contemptore ſeruo dicitur: *Verbis non emendabitur ſeruus durus: ſed etſi intellexerit, non obediet.* Quid eſt autem, verbis non emendabitur, niſi ſolo mandato legis, ſi gratia deſit, non conuertetur? Deus enim conuertens viuificat nos, vt plebs eius lætetur in eo. Ipſe nobis oſtendit miſericordiam ſuam, & ſalutare ſuum ipſe dat nobis. Vt ergo non credat in Deum homo, ex ſeipſo habet infidelitatis vitium: vt autem credat & diligat eum, diuinæ largitatis eſt donum. Si enim quæratur, quales homines inuenit gratia: tales vtique quales deſignat Apoſtolus, id eſt; inſipientes & incredulos, errantes, ſeruiẽtes deſiderijs & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Ex quibus vitiis omnibus non poſſibilitate naturæ & agnitione legis, ſed

Pſal.81. *Epheſ.4* *Rom. 1.* *Prou.29* *Tit. 3.*

benignitate Saluatoris noſtri Dei nos prædicat eſſe ſaluatos. Cuius ope fit, vt abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo. Hoc igitur agit gratia Dei per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt ex inſipientibus ſapientes faciat, infidelibus fidem tribuat, errantes ad vitam non ſolùm vocet, ſed etiam à prauis deſideriis reuocet: prauis deſideriis expulſis deſiderium regni cœleſtis inſpiret: ablata voluptatum carnalium cupiditate, donum ſpiritalis delectationis ac voluntatis infundat: extirpet inſerta bonitate maliciam: benignitatis dono pellat inuidiam: odibilibus quoque & odientibus inuicem donum ſanctæ dilectionis attribuat. Vt ergo ex malis boni ſimus, & vt igne ſanctæ caritatis flagremus, gratiæ ſpiritalis opere in nobis inchoatur, eiuſque in nobis operatione perficitur. Fructus enim Spiritus eſt caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas &
Galat. 5 cętera, quæ Apoſtolica doctrina commendat. Hoc in nobis Spiritu operante ſalubriter facienda cognoſcimus, quia ipſe in nobis operatur, vt cognita faciamus. Non enim Spiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus,

quæ à Deo donata ſunt nobis. Eodem quoque ſpiritu agimur, vt bene agentes filij Dei ſimus. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei. Cœleſtibus igitur obedientes eloquiis, firmiſſimè teneamus, omnium nobis bonorum initium diuina largitate conferri. Nos autem vt contineamus, ne mala faciamus, & vt bonum incipiamus velle vel facere, nec initium à nobis habere poſſumus, nec profectum. Quẽadmodum enim de continentia ſcriptum eſt, *quia nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.* & Apoſtolus eam inter fructus Spiritus enumerat. Sic caritas, quæ non agit perperam, quod ad continentiam pertinet, & quæ per bona opera cooperit multitudinẽ peccatorum, per quam in nobis Deus cooperatur, non ſolùm vt declinemus à malo, ſed etiam vt faciamus bonum: qua diligamus non ſolùm proximos, ſed etiam inimicos noſtros, & bene faciamus eis, qui oderunt nos, & oremus pro perſequentibus, & calumniantibus nobis. Hæc ergo caritas non ex noſtra voluntate aut eſſe incipit, aut creſcit in nobis: ſed gratia Dei faciente diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Quiſquis igitur in nomine gratiæ non vult

Sap. 8.
Gal. 5.

falli vel fallere, audiat Apoſtolum, tumoris humani ſuperbiam, quæ ſibi nititur aſſignare bonæ voluntatis initium, ſollicitè
1. Cor. 4 comprimentem. qui ait. *Quis enim te diſcernit? Quid autem habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Iacobi quoque ſententiam ſyncera cordis humilitate ſectetur, qua nos ab errore reuocat, & in viam veritatis inducit, dicẽs.
Iac. 1. *Nolite errare fratres mei: Omne datum optimũ, & omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens à patre luminum.* Ipſe quoque noſter Conditor ac Redemptor, cùm turbis in parabolis loqueretur, vt oſtenderet intelligentioris agnitionis facultatem illis tãtùm ineſſe, quibus eam ipſe largiri voluerit, quia ipſe eſt, qui docet hominem ſcientiã, dicentibus ſibi diſcipulis, Quare in parabolis loqueris eis? manifeſta reſponſione do-
Luc. 8. num gratiæ cœleſtis aperuit, dicens, *Quia vobis datum eſt, noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.* Ipſius quoque ad patrem directa confeſſio euidenter oſtendit omnem ſapientiam humanæ mentis ad intelligentiam diuinæ prædicationis inualidam, niſi Deus qui docet exteriùs per hominem loquentem per ſeipſum interiùs docens, illuminet atque adiu-

uet audientem. Ait enim, *Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Matt. 11 Quo modo gratia omnibus aſſeritur data, quæ à ſapientibus & prudentibus, teſte ipſo donante, monſtratur abſcondita? Nam & in ſubſequentibus verbis, agnitionem Dei non in humana poteſtate, ſed in diuina oſtendit reuelatione conſiſtere, cùm ait: *Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Ibid. Quis hîc non videat hominem ab homine inutiliter ſermonem doctrinę cœleſtis audire; niſi ei magiſter Deus reuelando miſericorditer loquatur in corde? Hæc autem reuelatio ſpecialis eſt filiorum Dei, qua nõ ſolùm cognitionis donum, ſed etiam diuinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis eſt iſta reuelatio, ſiue cognitio, qualis illorum, de quibus dicit Apoſtolus, quia *quod notum eſt Dei manifeſtum eſt in illis.* Rom. 1. Deus enim illis manifeſtauit; ſcilicet vt ſint inexcuſabiles; quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Illa itaque manifeſtatio, qua cognouerunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit, qua Deus ſic cognoſcitur, vt ametur. Quia ergo gratiam

non acceperunt, propterea cognoſcentes Deum, gratias non egerunt: & quia vaſa iræ fuerunt aptata in interitum, hoc in eis operata eſt illa manifeſtatio, qua Deum cognouerunt, vt cognoſcendo ſuperbirent, non vt ſe humiliando diligerent. Tali ergo cognitione ablata excuſatio eſt, non collata ſaluatio. In hac autem reuelatione, quam gratia Dei in vaſis miſericordiæ operatur, ſimul homini diuinitus agnitio Dei, dilectioque confertur. Illi enim qui non ſunt electi, inexcuſabiles ſũt, electi autem inaccuſabiles fiunt. Dixit enim Apoſtolus, *Quis accuſabit electos Dei? Deus qui iuſtificat. quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* In vaſis ergo miſericordiæ reatus naturalis humili, quam gratia ſpiritalis donat, fide & caritate ſoluitur; in vaſis autem iræ ſuperba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcũ cor à ſemetipſo inflatur ad mortem: per hanc autem diuinitus illuminatur & humiliatur ad vitã. Illa cognitione cor obſcuratur inſipiens, dum quod Dei eſt, homo ſibi ſuperbus aſſignat: hac autem accipit lumen, vt hoc ipſum, quod Deum cognoſcit ac diligit non ex poſſibilitate naturæ, neque ex

Rom. 8.

auditu legis, neque ex ſua voluntate, ſed ex Dei dono ſibi ineſſe non ambigat, ſemperque humilis eſſe meminerit, ne ſuperbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adiicit præuaricationis reatum, iſta remouet à peccatore ſupplicium. Illa iuſtè damnat, iſta gratis iuſtificat. Illic ſcientia inflans nutrit, augetque peccatum: hîc caritas ædificans cooperit multitudinem peccatorum.

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS,

De veritate prædeſtinationis & gratiæ.

LIB. II.

SVPERIORE libro, adiuuãte gratia Dei, quæ ſola poteſt & humano cordi donum ſanctæ cognitionis infundere, & ori rectam loquendi tribuere facultatem, quia in manu Dei ſunt & nos & ſermones noſtri, primitus de Iacob & Eſaü ſatis ſuperq. oſtendimus, Apoſtolicæ documento ſententiæ, nullis præcedentium aut ſubſequẽ-

tium exigentibus operum meritis, ſanctū Iacob, priuſquam naſceretur, electum, ſed ſola diuini propoſiti benignitate diſcretū. Quod euidenter beatus Paulus illo cognoſcitur aſſeruiſſe ſermone, quo ait: *Dum enim nondum nati fuiſſent, aut aliquod egiſſent bonum aut malum, vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret.* Quod Apoſtolus ideo dixit, vt non ſecundum hominis, ſed ſecundum electionem vocantis propoſitum manſiſſe monſtraret: neque ex naſcituri quolibet merito, ſed ex voluntate Dei cognoſceretur electio. Reuera enim vocatio Dei ex hominis merito, & non ex gratia Dei fuiſſet electio, ſi aliquid bonæ vel malæ actionis inueniretur in paruulis. Sed quia nulla fuerunt in nondum naſcentibus ex vno concubitu conceptis operum merita propriorum, quæ diuerſitate ſui vnum facerent eligi, alterum reprobari: quia ſi eſſent non vtique ſecūdum Dei electionem, ſed ſecundum humana opera propoſitum Dei maneret. quia ergo nulla fuit in illis fratribus diuerſitas proprii operis boni vel mali, quæ vni electionis cōferret meritum, alteri damnationis inferret ſuppliciū: propterea ſecundum electionem fuit propoſitum Dei, quia non ex merito eligendi vo-

Rom. 9.

luntas eligentis manſit, ſed ex eligētis propoſito, gratuita fuit electi diſcretio. Propter quod Apoſtolus ſequutus adiunxit: *Nō ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſeruiet minori.* Hac igitur in quantum Dominus donauit, geminorum fratrum quæſtione tractata, generalem de paruulis ſine baptiſmate morientibus inquiſitionē operis ſeries ſubrogauit. Qua diligentius diſcuſſa, & quantum arbitror, euidentiùs abſoluta, ipſius demum gratiæ, qua gratis præueniuntur quicumque ſaluantur, tractatus eſt à nobis ſollicita inquiſitione ſuſceptus: quo patuit gratiam non omnibus hominibus vniuerſaliter dari, & quibus datur non æqualiter dari. Illius eſt enim, vel quibus eam, vel quantam dare, qui non eam humanis voluntatibus aut operibus debitam retribuit, ſed gratuitam illuminādis cordibus miſericors ac benignus infūdit. Et ideo cui voluerit, & quantam voluerit, profectò largitur, quia neque vllo bonæ voluntatis exortu, neque effectu cuiuſquam boni operis priuſquam gratiam tribuat inuitatur. Verumtamen quia pleroſque nouimus in quęſtione gratiæ Dei & humani arbitrij non tenere diſcretionem: ſed ita vnum aſſerere, vt alterum nitantur

auferre, cùm gratia pietatis neutrum negari ſinat, ſed ordinem cuſtodiri in vtriuſq. confeſſione præcipiat: nos gratiæ diuinæ fulti præſidio, quo humanum & illuminatur & gubernatur arbitrium, in hoc ſecundo libello curauimus & gratiam Dei & arbitrium hominis ſic aſſerere, vt neutrum tollamus, dum vtrumque defendimus: ſed oſtendamus, quid horum ſit, quod altero egeat, & quid ſe alteri gratuito munere bonitatis impendat: quid ſit quod medelã ſemper expectet; & vnde beneficium medicinæ indeſinenter exuberet. Dicit enim creator, ſaluatorque mortalium non eſſe neceſſarium ſanis medicum, ſed malè ha-
Matt. 9. bentibus, neque ſe veniſſe, vt vocaret iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Hinc itaque cognoſcitur, quid idem medicus in infirmis inueniat, & quid ipſe ſanandis impendat. Inuenit liberum hominis arbitriũ, in ea duntaxat ætate, quæ vſui iam poteſt ſeruire rationis, aut ſuæ infirmitatis neſciũ, aut morbo noxiæ cogitationis inflatum: dum ſcilicet aut quid faciendum ſit, neſcit, aut quod faciendum ſcierit, ſuis ſe viribus implere confidit. Ac ſic, aut homo neſcius morbum amplectitur, aut plus ægrotat, dum non à medico poſcit, ſed ipſe nititur

adhibere remedium. Vnde conſequens eſt, vt lethali morbo vel ignorantiæ, vel ſuperbiæ prægrauatus, nec medicum requirat, nec in ſe effectum veræ ſanitatis inueniat. Neque tamen libera voluntas ideo non eſt in homine, priuſquam ſanetur opere diuinæ conuerſionis, quia morbo magis vult obtemperare quàm medico: cùm eo ipſo quòd obtemperat homo, vel non obtemperat, liberum ſibi ineſſe arbitrium euidenter oſtendat. Eſt ergo non ſolùm in hominibus iuſtis, verùm etiam in impijs liberum arbitrium. ſed in iſtis bonitate Dei redemptoris erigitur atque dirigitur: in illis autem Dei vlciſcentis æquitate deſeritur, & punitur. Ac ſic in his non ſolùm cognoſcendo, ſed etiam diligendo inhæret veritati: In illis verò aut ignorat mandatũ, & in peccato ſuo non eſt ei peccati cognitio: aut ad hoc poteſt peccatum abſque adiutorio gratiæ Dei cognoſcere, vt dum ſe prçſumit per ſemetipſum diuinæ voluntatis implere poſſe mandata, non obtemperet humiliter voluntati Dei, ſed bonum malè faciens ſuo potius famuletur errori: dum ſcilicet ignorans Dei iuſtitiam, & ſuam volens conſtituere, iuſtitiæ Dei non eſt ſubiectum, quando finis legis non niſi Chriſtus

ſit ad iuſtitiam omni credenti. Medicus itaque noſter peritus & bonus gratis ad vitam reductúrus mortuos, ac ſanitati redditurus ægrotos, ipſe languentium ſalus & reſurrectio mortuorum, in eo viuificandis ac ſanandis hominibus inſuperabili bonitate conſuluit, in quo medicinam ſe nobis idem medicus fecit. Sed vt ordinẽ ſuę curationis ſapientia Dei ſapienter expleret, priùs præceptum dedit per legem iuſtitiæ, quo ſuam infirmitatem ægrotus agnoſceret, daturus effectum per gratiam, quo infirmus ſuæ infirmitatis ſalubriter conſcius, non iam confidens in virtute ſua tumeſceret, ſed ipſum fontem vitæ ſalutiſque cognoſcens, ab ipſo ſibi ſanitatis beneficium poſtularet: nec ſuá iactans ſuperbo corde iuſtitiam, ſic ſe putaret alienum à morbo, tanquam non egeret curationis auxilio: vnde illa vox Phariſæi

Luc. 18. eſt: *Deus, gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, ſicut & publicanus iſte.* Sed vulnera ſua contriti cordis humilitate reſpiciens, veraciter excla-

Pſal. 40 maret, *Ego dixi, Domine miſerere mei: ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Nec tamen medicus ille cæleſtis noſtram infirmitatem ſanaret cognitione dilectioneve mandati, niſi homini liberum dediſſet arbitrium

Sed multiplicata eſt infirmitas ſola cognitione mandati, vt per gratiam inciperet ſanitas fidei ac dilectionis conſtitui. Cognitione itaque mandati ad bene operandum hominis liberum arbitrium conuenitur: nõ quia voluntate tantùm vel virtute ſua poteſt homo implere quod ei lex iubet: ſed vt per mandati notitiam infirmitatis ſuæ ſibi conſcius fiat, & adiutorium gratiæ medicinalis expoſcat. Qua percepta, poteſt & diligere quod iubetur, & facere, & agnoſcere vel quid poſſit, vel quid non poſſit, & vt poſſit expoſcere, & ſibi ſuæ infirmitatis imputare miſeriam, & ſanitatis aſſignare beneficiis medicinalibus gratiam. Hæc omnia quæ ſuperiùs poſuimus, dignum eſt vt cæleſtibus eloquiis afferamus. Per Iſaiam ſic loquitur Deus, *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: ſi autem nolueritis, nec obaudieritis me, gladius deuorabit vos.* His verbis, quibus dicitur, ſi volueritis, & ſi nolueritis, procul dubio libertas humani declaratur arbitrij. Velle enim & nolle, volũtatis eſſe nullus ignorat. quod ergo per prophetam dicitur, ſi volueritis & audieritis me, noſtra conuenitur voluntas, qua debemus & ſemper bonum velle, ac bonis operib. indeſinenter ac libenter inſiſtere. Cùm *Eſai. 1.*

Philip. 2 verò Apoſtolus dicit: quia *Deus eſt qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate,* oſtendit vtique ipſam hominis voluntatem, & ad benè volendum non niſi diuino munere dirigi, & ad benè operandum diuinitus adiuuari. Dum ergo præcipitur nobis vt velimus, oſtenditur quid habere debeamus. Sed quia id ex nobis habere non poſſumus, admonemur vt à quo nobis datur pręceptum, ab ipſo petamus auxilium. Quod tamen non poſſumus poſcere, niſi Deus in nobis operetur & velle. Voluntas enim quæ in nobis dono Dei miſerantis efficitur, ipſa in nobis, vt benè operari valeat, adiuuatur. Quæ de malis, in quibus ante iuſtificationem iacet, & in eis cum delectatione deficit, non ſua virtute, ſed Dei præueniętis operatione conſurgit: & poſtquam ſurrexerit, vt non cadat, ſola ſibi non poteſt ſufficere: ſed ſicut ad ſurgēdúm beneficio miſericordiæ præuenientis erigitur, ſic ad perſeuerandum miſericordiæ ſubſequētis iuuamine cuſtoſtitur. Beatus itaque Dauid, & humani arbitrij voluntatem & virtutem diuinæ gratiæ recognoſcens, conuenit quidem nos, vt faciamus bonum, ſed quod à nobis imperat fieri, nde nobis poſcit, vnde nos habere poſſe

non

ambigit. Humanum igitur arbitrium ad conuerſionem prouocans, ſalubri prædicatione terret, dicens: *Niſi conuertamini, gladiū ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum.* Pſal. 7.
Sed vt oſtenderet, quod operari præcipimur, conuerſionem quam nobis prædicat, dono ſupernæ operationis aſſignat dicens, *Deus tu conuertens viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.* Pſal. 84.
Vt etiam ſuæ animæ vnuſquiſque miſereatur, & Deo placeat, humanum diuino ſermone ſic admonetur arbitrium: *Miſerere animæ tuæ, placens Deo.* Eccl. 30.
Quia verò nemo poteſt animę ſuæ miſereri, niſi qui Dei miſericordia præuentus acceperit vt miſericors ſit, ipſe miſericordiæ largitor edocens dicit: *Miſerebor cui miſereor, & miſericordiam præſtabo cuius miſerebor.* Rom. 9.
Ideo & beatus Dauid dicit, *Deus meus, miſericordia eius præueniet me.* Pſal. 58.
Et quia Deo nemo poteſt placere, niſi in eo Deus operetur quod placeat coram ſe, in epiſtola quæ ad Hebræos eſt ſcripta, manifeſtè poſitum eſt. Ibi quippe dicitur, *Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis quod placeat coram ſe.* Hebr. 13
Deo igitur non placemus, niſi ve-

limus, ſed ab ipſo nobis tribuitur, vt velimus, à quo niſi voluntas hominis mutetur, vt bona ſit, aut ſemper appetit malum, aut nunquam bene appetit bonum. Ac ſic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero & bono nullatenus placet. Deo ergo non placemus, niſi in voluntate bona: ſed vt id faciamus, ipſe facit in nobis, quod placeat coram ſe. Dauid enim dicit, *Vt faciam voluntatem tuam, Deus meus, volui.*
Pſal.39. Sed ad ipſam voluntatem faciendam gratię ſpiritalis poſcit auxilium, qua doceatur vt ſciat, & dirigatur vt faciat. Vnde & in alio
Pſ.142. loco ſic orat, *Doce me, vt faciam voluntatem tuam, quia tu es Deus meus*: ſtatimque ſubiecit, *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam.* Item Iſaias præcipit dicens, *Derelin-*
Eſai.55. *quat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & conuertatur ad Dominum.* Pau-
Epheſ.4 lus quoque Apoſtolus hortatur, vt renouemur ſpiritu mentis noſtræ, & induamus nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Verumtamen ne conuerſio vel renouatio noſtra humano aſſignetur arbitrio, vtramque nobis à Domino ſanctus Hieremias
Thren.5 depoſcit his verbis: *Conuerte nos ad te, & conuertemur. renoua dies noſtros, ſicut antea.*

Rurſus Pſalmiſta dicit, *Aperi os tuum, & adimplebo illud.* Vbi intelligimus os cordis ſignificari, non corporis. de quo ore alio loco dicit, *In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati. Tum repletum eſt gaudio os noſtrum.* Et tamen ne quis ſibi oris apertionem ſuperbus aſſignet, oſtendit liber Actuum Apoſtolorum, ad recipiendũ Chriſtianæ prædicationis verbum os humani cordis largitate diuini muneris aperiri. Ibi enim ſcriptum eſt de quadam muliere nomine Lydia purpuraria: cuius Dominus aperuit cor, intendere iis, quæ dicebantur à Paulo. Iterum ſcriptum eſt quia *ſapientia aperuit os mutum, & linguas infantium fecit diſertas.* Aperuit enim os mutum, vt increduli crederent; diſertaſque fecit infantium linguas, vt quod crediderant, prædicarent. Vnde non immeritò credulitatem, locutionemque ſuam ſancti Spiritus dono Paulus adſcribit, dicens, *Habentes autem eundem Spiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi, propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Voluntariè homo credit, & voluntariè loquitur: ſed hoc ex ſe voluntas hominis habere non poteſt, niſi Deus det; quia vt fidelis credat, ſapientia os mutum aperit:

Pſal. 80 *Pſal. 125* *Act. 16.* *Sap. 10.* *2. Cor. 4*

& vt credens loquatur, linguas infantium diſertas facit. Præcepta igitur, quibus per Prophetas atque Apoſtolos admonemur, quid debeamus appetere, quid vitare, conueniunt noſtrum arbitrium, vt dominicis iuſſis voluntariè ſeruiamus. Sed cùm ipſi Prophetæ & Apoſtoli, qui Spiritu ſancto repleti ſanctè vixerunt, ſanctaque docuerunt, numquam deſtiterint à poſtulatione diuini iuuaminis, quippe ad implenda, quæ Deus iubebat, ab ipſo auxilium requirebant, procul dubio ſicut non negabant ineſſe homini liberum voluntatis arbitrium, ſic illud ſine iuuamine gratiæ Dei, ad ea, quæ ſancta ſunt, non ſolùm agenda, ſed etiam cogitanda inſufficiens atque inualidum teſtabantur. Vnde ſanctus Apoſtolus oſtendens in homine liberum voluntatis arbitrium, Philippenſes ad ea, quæ ſancta & iuſtà ſunt, cogitanda atque agenda præceptis ſalutaribus hortatur dicens: *Quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque ſancta, quæcunque iuſta, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus, hæc cogitate quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. Hæc agite, &* Deus *pacis erit vobiſcum.* Philip. 4
Nonne & vt cogitent, & vt agant quæ ſancta ſunt, præcepit, & tamen tam cogitandi

quàm agendi facultas vnde nobis donetur, euidenter oſtendit? De cogitatione quidē dicit, *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis.* Quid eſt, quod dicit, ex nobis, niſi ex libero voluntatis arbitrio? Vnde ergo eſt, ſi ex nobis non eſt? *Sed ſufficientia*, inquit, *noſtra ex Deo eſt.* Ad agendum quoque Spiritu Dei nos agi, ſic prædicat: *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei.* Hęc igitur inter literam iubentem & ſpiritum viuificantem, id eſt inter legem, gratiamque diſtantia eſt, quia lex conuenit, gratia conuertit hominis voluntatem, vt bonum velimus. Illa clamat, hæc donat: illic voluntati hominis incutit iuſtitia diuina terrorem; hîc infundit miſericordia caritatem. Per illam accepit voluntas Spiritum ſeruitutis in timore: per iſtam accepit Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Hæc ergo in nobis libera voluntas eam in ſe habet naturaliter qualitatem, vt appetere ſponte poſſit bona vel mala: ſed bona proficiendo appetit, mala verò deficiendo. Vt autē deficiat, poteſt ipſa ſola ſibi ſufficere; vt proficiat verò, indiget ſemper diuinæ miſerationis auxilio. Niſi enim gratia præueniente leuetur, nullatenus ſurgit; quia

2. Cor. 3

Rom. 8.

Dominus erigit eliſos. Niſi ea deducente iuuetur, nullatenus currit, quia de Deo
Pſal. 22 ſcriptum eſt, *Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum.* Et ipſi dicitur, *Domine de-*
Pſal. 5. *duc me in iuſtitia tua propter inimicos meos.* Niſi gratia cuſtodiẽte perducatur, nullaten. peruenit. Dicit enim ſanctus Dauid, *Emitte lu-*
Pſal. 42. *cem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerũt, & perduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua.* Neque ſpretis malis voluntas humana vel eligere bona, quæ ducunt ad vitam, vel diligere poterit, niſi gratiam diſcretionis à Deo & caritatis acceperit. Spiritalibus enim donis diſcretionem bea-
1. Cor. 12 tus Paulus inſeruit dicens; *Alij quidem datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia ſanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetatio, alij diſcretio Spirituum.* Quorum autem diſcretio ſpirituum ſpiritali largitate donatur, niſi bonorum ac malorum? vt ſcilicet illuminati atque adiuti gratia Spiritus ſancti, nouerimus atque poſſimus & dona ſancti Spiritus cum timore & tremore ſeruare, & ſuggeſtiones diabolicæ malignitatis ſalubri diſcretione repellere. Quod nos beatus Ioannes Apoſtolus obſeruare præcipit di-

cens, *Cariſsimi nolite omni ſpiritui credere, ſed* 1. Ioã. 4
probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Vt autem ſciamus quæ nobis à Deo donantur, non in nobis operatur ſpiritus mundi, ſed Dei, ideſt, non ſpiritus, quem homo habet, vt naſceretur in mundo, ſed quem accepit, vt renaſcatur Deo. Quod Apoſtolus euidẽter edocet, dicens, *Nos autem non ſpiritum* 1. Cor. 2.
mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. Neque ſolùm vt ſciamus, ſed etiam vt intelligamus, diuini muneris Apoſtolus eſſe teſtatur, ſic Timotheo ſcribens, *Intellige quæ dico.* Quo 2. Tim. 2
ſermone humanum vtique ad intelligendum conuenit arbitrium. Quod niſi homo haberet, intelligere quę dicuntur, nullatenus poſſet. Sed vt oſtenderet vnde intellectus humano detur arbitrio, cùm dixiſſet, intellige quæ dico, ſubſequenter adiecit: *Dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.* Dauid quoque ſanctiſſimus vt mandata Dei diſcat, à Deo ſibi poſtulat intellectum dicens; *Manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt* Pſal. 118
me: da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Prouerbia quoque teſtantur, quia Domi- Prou. 2.
nus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intellectus procedit. Et Apoſtolus Iacobus præcipit, vt *ſiquis indiget ſapientia, poſtulet à* Iac. 1.

Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Vt autem ipſam quoque voluntatem poſtulandi diuinitus oſtẽderet dari, adiecit,
Rom. 10 *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Sine fide autem Deum inuocari non poſſe, Paulus oſtendens ait, *Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt?* Quia igitur nullus inuocat priuſquam credat, nec aliquis in Deũ credit, niſi fidem acceperit; certum eſt, quoniam ille nos excitat, vt ſapientiam poſtulemus, qui nos illuminat vt credamus. Homo igitur bonum vult voluntate, bonum facit voluntate, ſed ſine dono atque adiutorio Dei, numquam poteſt bonum velle vel facere. Equidem conuenitur vt ſciat, admonetur vt faciat, quia liberum habet ſemper arbitrium voluntatis. Sed neque ſcientiam ſanctam poteſt habere, niſi dono gratiæ deſuper accepit à patre luminum, à quo eſt omne datum optimũ & omne donum perfectum: et ſi ſciens aut non faciat quod faciendum eſſe iam nouit, aut dum ea ſibi nititur aſſignare quę facit, proprij tumoris pondere prægrauatur. Ideo verò sãctam ſcientiam ſuperiùs dixi, quia eſt ſcientia non ſancta, illa ſcilicet, quæ inflat hominem, quæ ædificantem non habet caritatẽ. Illa ſcientia quidam cognoſcentes Deum,

non ſicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt. Hac ſcientia ſi quis ſe putat ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodũ oporteat eum ſcire. Igitur ad benè viuendũ numquam ſufficit cuiquam ſcientia præcepti, niſi dilectio fuerit cuſtos mandati, & vt diligat non niſi ſua volũtate diligit. Et ideo Dei & proximi dilectio vnicuique noſtrum ita legali ſermone mandatur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum ſicut teipſum.* In quibus duobus præceptis Saluator noſter totã legem dicit, Prophetaſque pendere. Vt autem diligamus Deũ ex toto corde noſtro, ipſam dilectionem habemus ex Deo. Caritas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Et vt diligamus inuicẽ, Deus nobis tribuit caritatẽ. Ait enim beatus Ioannes, *Cariſſimi diligamus inuicem, quoniam caritas ex Deo eſt. & omnis qui diligit fratrem, ex Deo natus eſt, & nouit Deum: qui autem non diligit, ignorat Deum, quia Deus caritas eſt.* Quoniam igitur Deum caritatem eſſe diuinis claret eloquiis, profectò manifeſtũ eſt, quòd nemo Deum habere poſſit, ſi ſe homini Deus ipſe non dederit. In eo ergo liberum arbitrium noſtrum ad diligendũ

Mat. 22

1. Ioã. 4.

Deum & proximum idoneum efficitur, in quo ei caritas diuinitus datur. Sine caritate enim, nec Deus diligi poteſt, nec proximus. Vt autem Deus diligi poſſit, ipſe ſe tribuit: quia Deus caritas eſt, & Deũ non niſi caritate diligimus. Niſi ergo Deũ accipiamus, Deum diligere non valemus. Poſita ſunt quoque ante hominem ignis & aqua, vita & mors, vt quò vult, manum ſuã libero porrigat voluntatis arbitrio. Si enim deſit voluntas libera, manus quoquam non porrigitur: ſed eandem manum ad vitam nunquã porrigit homo, niſi eam Deus gratuita bonitate tenuerit. Propter quod dicitur & à Propheta, *tenuiſti manum dexteræ meæ, & in voluntate tua deduxiſti me.* Alio quoque loco ipſam manum dexteræ noſtræ diuina dicit protectione ſaluari. Ait enim. *Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua.* Ipſe denuo orat, vt opera manuum noſtrarum conceſſa ſuper nos illuminatione Dominus dirigat. Ideo ait, *Sit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos.* His atque huiuſmodi teſtimoniis, quibus tam nouum quàm vetus refertum eſt teſtamentum, tale eſſe hominis demonſtratur arbitrium, vt ſiue ad inchoanda quæ bona ſunt nihil poſſit, niſi ipſum gratia

Pſal. 72. Pſ. 120. Pſal. 89.

diuina præuenerit; ſiue ad perficienda nullatenus ſibi ſufficere valeat, niſi gratia, qua præuenitur, eadem iugiter adiuuetur. Nec tamen, quia indiget iuuamine, ideo dicendum eſt non eſſe; nec quia eſt, ideo credi debet ad initium vel profectum boni ſibi poſſe ſufficere. Proinde ſi ad eloquia diuina humilis ac mitis acceſſerit animus, quod tunc poteſt, ſi ei humilitatis & manſuetudinis donum diuinitus conferatur, ablato velamine, quo intelligentior atque excelſior intellectus obtegitur, cordi contrito & humiliato ſapientia conceditur. Scriptum eſt enim, quia *Dominus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intellectus* Prou. 2. *procedit.* Quoniam igitur non eſt aliquod præceptum, quod non ideo Deus dederit homini, vt proſit voluntariè atque humiliter operanti: voluntas autem bona non niſi fide inchoatur, & caritate perficitur: fides verò & caritas diuinæ ſunt munera voluntatis, quæ niſi voluntariè homo ſibi donata ſuſciperet, nec ineſſent homini, nec prodeſſent: ad hoc enim Deus voluntatē hominis præparat, vt ſit, cui donū fidei & caritatis infundat. propterea fatendum eſt verū eſſe, quod ſanctis docemur eloquiis, ſola Dei miſericordia ſaluari hominē, quia

Pſal. 30. ſcriptum eſt, *Salua me in tua miſericordia*, & hominem ratione vtentem tunc ad ſalutẽ perpetuam peruenire, ſi ſua cucurrerit atq. laborauerit voluntate. Non enim fruſtra
1. Cor. 9. dicit Apoſtolus, *Sic currite vt comprehendatis*:
1. Cor. 3. &, *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſe-*
2. Ti. 2. *cundum ſuum laborem*: &, *Labora vt bonus miles*
1. Co. 15. *Chriſti Ieſu*: Et alio loco, *Itaque fratres, ſtabiles eſtote & immobiles, abundanteſque in opere Domini, ſemper ſcientes quod labor veſter nõ eſt inanis in Domino*. Ad quem tamen laborem in Sapientiæ libro ſibi poſcit quidam auxiliũ,
Sap. 9. dicens ex totis præcordiis ſuis, *Deus parentũ noſtrorum, & Domine miſericordiæ tuæ, qui feciſti omnia verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominetur creaturæ, quæ à te facta eſt, & diſponat orbem terræ in æquitate & iuſtitia & directione animi iudicium iudicet: da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam*. Et paulo poſt, *Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecũ laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te. Scit enim illa omnia & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia, & erunt accepta opera mea*. Veruntamen ne quiſquam huic operi ſaltem orandi affectum quo ſibi ſapientiam poſceret, non diuinitus arbitraretur infuſum, paulo ſupe-

riùs ait, ſe ſciſſe quoniam aliter non poteſt
eſſe continens, niſi Deus det: & hoc ipſum *Sap. 8.*
tamen ſapientiam eſſe dicit ſcire cuius hoc
donum eſſet. Vnde igitur eſt inſtructus vt
ſciret, inde eſt excitatus vt oraret. Nec iterum
niſi voluntariè ſciuit, nec niſi voluntariè
orauit; quia & ad ſciendum & ad deprecandum
Chriſti gratia ignarum & torpidum
hominis præueniens inſtruxit arbitrium.
Miſericordiæ igitur diuinæ eſt, vt
hominis liberum illuminetur arbitrium;
quo fit vt homo & ea, quæ placita ſunt
Deo, cognoſcat; & adiuuanti gratiæ officium
ſui laboris voluntariâ deuotione ſubiungat.
Ad illuminandum hominis arbitrium
dicitur, *Deus meus, miſericordia eius* *Pſal. 58*
præueniet me. Ad adiuuandum refertur,
Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus *Pſal. 22.*
vitæ meæ. Non autem præueniendo illuminaretur,
ſi non eſſet: nec ſubſequendo adiuuaret,
ſi illuminatum ad aliquid ſibi bonę
cogitationis aut operis eſſe poſſet idoneū.
Hanc impoſſibilitatem ſermo diuinus oſtēdit,
vbi ait, *Quis hominum poterit ſcire conſilium*
Dei? aut quis poterit cogitare quid velit *Sap. 9.*
Dominus? Cogitationes enim mortalium timidæ,
& incertæ prouidentiæ noſtræ. Timidæ enim
ſunt cogitationes mortalium, non lauda-

bili timore, ſed vituperabili, non bono, ſed malo. A quo nos timore liberauit ille, qui per mortem deſtruxit eum, qui mortis habebat imperium, id eſt, diabolum, vt liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti. Hanc ſeruitutem, de qua nos eripuit, atque libertatem, quam nobis gratis contulit redemptor noſter, euidenter oſtendit, dicens, *Si manſeritis in verbo meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* (*Ioan. 8.*) Reſpondentibuſque Iudæis, quòd ſemen Abrahæ eſſent, nec cuiquam vnquam ſeruiſſent, reſponſione ſua ſimul & ſeruitutis eorum mortiferam conditionem, & libertatis, quam ipſe ſuis fuerat collaturus, oſtendit protinus veritatem, dicens: *Amen, amen dico vobis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Seruus non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum. Si ergo filius vos liberauerit, verè liberi eritis.* (*Ibid.*) Cogitationes ergo mortalium timidæ illæ vtique deſignātur, per quas peccato ſeruiunt, qui per totam vitam obnoxij ſunt ſeruituti. De qua ſeruitute nos Dei gratia liberatos Paulus edocet dicens, *Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorū* (*Rom. 6.*)

mors eſt. Nunc vero liberati a peccato, ſerui autẽ Deo facti, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. Ecce quid nobis gratia Dei contulit; timidos liberauit, de quibus ſcriptura dicit, *Cogitationes mortalium timidæ*: illi procul dubio timori ſubiectæ, cui ſubditos quoſdam ſermo diuinus ſic arguit, dicens, *Illic timuerunt timore, vbi non erat timor.* Hic eſt timor, quem ſæculi cupiditas ad reatum iniicit, ad ſupplicium nutrit. Iſte timor illos captiuos poſſidet, quorum cogitationes rebus implicitas incertis atque inſtabilibus tenet. Propter quod & ille, qui dixit, *Cogitationes mortalium timidæ*, ſtatim ſubiecit, *Et incertæ prouidentiæ noſtræ.* Incerta eſt enim prouidentia, quæ incertis rebus impenditur, & incertæ res, quarum certa poſſeſſio non tenetur. Quotidie poſſumus inuiti amittere, quod in æternum non poſſumus poſſidere. Tunc ergo ſunt incertæ prouidentiæ mortalium, quando earum rerum amore animus tenetur innexus, quarum aut poſſeſſio poſſeſſori inuito poteſt adimi, aut poſſeſſioni nolẽs poſſeſſor auferri. Vnde autem incertæ prouidentiæ inſint homini, ſubſequenter oſtẽſum eſt, dicente ſcriptura, *Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit ter-*

Sap. 9.
Pſal. 13.
Sap. 9.
Ibid.

rena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem, & difficile æſtimamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum labore. Poſtquam ergo noſtræ mortalitatis ſcriptura nobis demonſtrauit ærumnam, ſubſequenter nobis diuinæ gratiam bonitatis inſinuat, vt agnoſcamus vnde nobis & ſcientiæ donum, & correptionis atque ſanitatis beneficium conferatur. Sequitur autem ille, qui ea, quę in terra ſunt, difficile æſtimari, & quæ in proſpectu ſunt, cum labore aſſerit inueniri, & dicit Deo, *Quæ autem in cœlo ſunt, quis in-*
Sap. 9. *ueſtigabit? Senſum enim tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum tuum de altiſsimis? Et ſic correctæ ſunt ſemitæ eorum, qui in terris ſunt, & quæ tibi placent, didicerunt homines, & per ſapientiam ſanati ſunt.* Quid eſt, didicerunt, & ſanati ſunt? Quid per ſanctum Spiritum & per ſapientiam Dei, quæ vtique Chriſtus eſt, hominibus dicit eſſe collatum, niſi quia tunc ſalubriter diſcimus quid facere debeamus, quando nos miſericordia præueniens illuminat, & ſanamur, vt quod illa præueniente diſcimus, eadem ſubſequente faciamus? Præuenit enim nos dum propitius fit Dominus omnibus iniquitatibus noſtris: ſubſequitur nos, dum ſanat omnes languores noſtros

Præuenit

Præuenit miſericordia liberum hominis arbitrium, dum in nondum bene volente ſola operatur exordium bonæ voluntatis; ſubſequitur, dum benè volenti ſubminiſtrat auxilium, vt benè operando perueniat ad bonæ voluntatis effectum. Miſericordia igitur præueniens cooperaturã ſibi hominis voluntatem ſola præparat: ſubſequens autem cooperantem ſibi voluntatẽ iuuat. Itaque præueniens in tenebris hominem conſtitutum gratis educit ad lucem, non ſolùm admonendo extrinſecùs, ſed & intrinſecùs illuminationis gratiam largiendo. Dominus enim illuminat cœcos, faciens ſcilicet ex infideli fidelem, ex ſuperbo humilem, ex aſpero mitem, ex fornicatore caſtum, ex maleuolo benignũ, ex truculento placidum, ex amatore mundi amatorem Dei & proximi, ex raptore rerum alienarum ſuarum poſtmodò largitorem. Sic miſericordia Dei præueniente, & in corde hominis mirabiliter operante, qui diuitiis temporalibus carnaliter ſuperbus extollebatur, humilis in timore Dei, pauper ſpiritu libenter efficitur: & qui aſper erat, & inobediens diuinis antea ſermonibus repugnauit, ad audiendum verbum mitis & quietus accedit: & qui du-

dum iniuſtitiæ crudelitatem indigeſta crapulatus peruerſitate ructauit, eſuriens & ſitiens ſatietatem iuſtitiæ concupiſcit. Ita fit, vt pro peccatis etiam lugeat, in quibus antea mortifera delectatione gaudebat: operibus deinde miſericordiæ indeſinenter inſiſtens, ipſe quoque conſequatur miſericordiam, per quam perueniat ad coronam: fide quoque per caritatem, quæ ſancta ſunt laudabiliter operante, ad videndum Deum munditiam acquirat cordis, qui cogitationibus pridē ſordebat obſcenis. Hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi, per quam humanum illuminatur arbitrium: hæc magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates eius. Sic in nobis Deus præparat adinuentiones ſuas; quia ipſe in nobis præparat, quod in nobis inueniat, dum arcum potentium infirmum facit, & infirmos præcingit virtute: ideſt, dum in hominibus, quos gratis ſaluat, præſumptionem humanæ virtutis infirmat, vt ſe infirmos agnoſcant; & adiutorium diuinæ virtutis accipiant. Iſta Deus in nobis miſericorditer facit, dum pro malis bona retribuit, dum miſericordia præueniente malis bona donat, vt ea in nobis miſericordia ſubſequente cuſtodiat. Cùm enim iuſtificatis ac benè

volentibus præbet auxilium, ſuis vtique donis ſubminiſtrat augmentum: & ita cõfirmat quod operatus eſt in nobis, dum bonam, quam ipſe tribuit, voluntatem torpere ac deficere non permittit in nobis. Proinde ſecundum Apoſtoli præceptum cum timore & tremore noſtram ſalutem operamur, ſcientes quia Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Neque ſic putemus abutendum beneficiis gratiæ, vt abſque bonis operibus torpeamus. Ab eis enim gratia profectò diſcedit, quorũ caritas refrigeſcit. Audiamus itaque Apoſtolum gratiæ participem, gratiæ nobis opera demonſtrãtem. Ait quodam loco, *Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, vt gratia abundet?* Statimque reſpondet, *Abſit. qui enim mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?* Hoc igitur in nobis operatur gratia, vt peccato mortui, iuſtitiæ viuamus. Ideo rurſus idem Apoſtolus ait, vt æſtimemus nos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Gratia itaque diuina in humano arbitrio & mortem ſalubriter operatur & vitam: mortem ſcilicet criminum, vitamque virtutum. Ideo Deus dicit, *Ego occidam, & viuere faciam.*

Philip. 2

Rom. 6.

Deut. 32

Sicut ergo cùm viueremus peccato, prauã voluntatem noſtram praua opera ſequebantur: ita nunc accepto beneficio gratiæ, & per hoc mutata in melius voluntate, non viuamus peccato, ſed Deo. Ad hoc enim nobis cùm mortis præiudicio frigidi eſſemus, datus eſt vitalis feruor ſancti Spiritus, quem gratis accepimus, vt per gratiam Deĩ, & bonum velle, & bonum facere va-
Rom. 11. leamus. Ideo nos Apoſtolus eſſe præcipit Spiritu feruentes, Domino ſeruientes. Non ergo nobis eſt à ſancto labore ceſſandum, quibus diuinæ gratiæ non ſolùm merces promittitur, ſed & auxilium ſuffragatur. Et quia vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, dignum eſt, vt benè facientes non deficiamus tam ab opere quàm ab oratione. Nec aliquid horum quæ benè facimus, aut voluntatis, aut poſſibilitatis noſtræ viribus aſſignemus; ne inter eos merito ſuperbiæ deputemur; qui ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. quod profectò ſapientia carnis eſt, quæ inimica eſt Deo, legi autem Dei non ſubiicitur: nec enim poteſt. Subſequatur igitur humilis voluntas hominis præcedentem, & comitetur ſubſequentem

miſericordiam redemptoris: quæ dum nos præcedit, ea quæ retro ſunt obliuiſcimur; dum ſubſequitur, in ea, quæ ante ſunt, extendimur. Ac ſic ipſa gratia nos & anteriorum appetitum tribuens dirigit, & poſteriorum recordationem ſubtrahens, ab arrepto curſu retardare non ſinit. Facit prę-cedens vt ſequamur ad brauium ſupernæ vocationis Dei: facit ſubſequens vt gloriemur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit, quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Ipſa facit vt nec cupiditatibus capiamur illecti, nec aduerſitatibus ſuccumbamus inuiti. Ita miſericordiæ ſubſequentis opere in quantum mundo mortui efficimur, in tantum Spiritu mentis noſtræ magis, magiſq. renouamur. Cœleſtibus itaque mandatis obediens, quantum adiuuatur homo diuinitus, voluntariis niſibus elaboret. Quòd verò in labore non deficit, quòd rectis greſſibus currit, quòd benè certat, quòd fidem ſeruat, non ſuæ virtuti deputet, ſed dono gratiæ in ſe ac ſecum operantis aſſignet. labori ſancto ſtudium bonæ volun-

tatis impendat. quę voluntas tunc bona eſt, ſi ſtudium ſuum diuinæ largitatis munus eſſe non ambigat. Apoſtolus quippe Ti-
2. Ti. 2. motheum ad virtutem huius laboris hortatur, dicens. *Labora vt bonus miles Chriſti*
1. Co. 15. *Ieſu.* Se quoque amplius cæteris omnibus laboraſſe teſtatur dicens: *Abundantiùs illis omnibus laboraui.* Sed vt oſtenderet ſe & fidei donum, & laborandi virtutem diuinę gratiæ munere ac iuuamine conſequutum,
1. Tim. 1 item dicit, *Qui priùs fui blaſphemus ac perſequutor & contumelioſus, ſed miſericordiam conſequutus ſum.* Opus autem eiuſdem miſeri-
1. Co. 7. cordiæ ſic oſtendit, dicens, *Conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſequutus à Domino, vt fidelis eſſem.* Ideo cùm dixiſſet, dignum ſe non eſſe vocari Apoſtolum, quia
1. Co. 15. perſequutus eſſet Eccleſiam Dei, opus in ſe præuenientis oſtendens, ait, *Gratia autem Dei ſum, id quod ſum.* Et vt oſtenderet laborandi quidem donum gratiæ ſibi largitate collatum, ſequitur & dicit, *Et gratia eius in me vacua non fuit.* Quid eſt vacua, niſi otioſa? Ideo adiungit, *Sed abundantiùs illis omnibus laboraui. Non autem ego, ſed gratia Dei mecum.* Vt eſſet igitur Paulus ex infideli fidelis, ſola gratia operata eſt, quæ àuerſum conuertit, & infideli fidem, cùm infideli-

tatis ſuæ merito fidem accipere non mereretur, attribuit. Atque ita voluntariè quidem Paulus credidit, voluntariè abundantiùs illis omnibus laborauit, ſed & credere & laborare non poſſet, niſi deſuper donum gratiæ in ſe ac ſecum operantis acciperet. Vt ergo gratia Paulum nolentem, incredulumque præuenit, vt bonā voluntatem haberet; ita cooperante ipſo Paulo bonam contulit, collatamque à ſe iuuit per omnia voluntatē. Labor ergo Pauli propterea fructuoſus fuit, quia laborem ſuum non ſuis viribus, ſed gratiæ Dei, cuius confortabatur iuuamine, tribuebat; ſciens quia laboris illius nec conatū haberet, nec conſequeretur effectum, ſi defuiſſet & miſericordia præuenientis, ac ſubſequentis auxilium. Laboranti ergo voluntas non deerat, quam gratia non ceſſabat adiuuare, quæ dederat: & vt Paulus non deficeret in labore, virtutem volenti gratia ſubrogabat. Talis itaq. voluntas dignè merebatur & per ſe & pro ſuo labore mercedē, quia & in ſe & in ſuo labore non virtutē ſuam, ſed diuinę cognoſcebat gratiæ largitatē. Ideo deniq. omnia, quæ in bono poterat cogitare vel facere; quòd ſcilicet temperāter vtebatur proſperis, quòd etiam fortiter reluctabatur ad-

uerſis, non ſibi, ſed Deo, à quo confortabatur, humiliter atque veraciter aſſignabat. Dicit enim quodam loco, *Scio & humiliari,*
Phili. 4. *ſcio & abundare. Vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & eſurire, & ſatiari, & abundare & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Omnia ergo Paulus libero arbitrio poterat, ſed in eo, qui eum ex alto virtute induerat. De hoc dicit in quodã loco; *In quo*
Coloſ. 1. *laboro certando ſecundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.* Beatus itaque Paulus nec ſe miſericordia præuentum tacuit, vt fidelis eſſet: neque ſuo merito in ſe Chriſti gratiam habuit operantem, vt non ipſe à ſancto labore ceſſaret, Hoc enim gratia in eo operabatur, vt neque deficiendo fieret torpidus, nec ſuperbiendo ipſi gratiæ eſſet
Pſal. 2. ingratus. Proinde ſicut in pſalmo ſalubriter admonemur, ſeruiamus Domino in timore, & exultemus ei cum tremore, ſcientes quia Deus eſt, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Maximum eſt quippe diuinæ gratiæ adiutorium atque beneficium, vt illuminata mens hominis ſemper cogitet & præuentam ſe gratuita gratia, & indeſinenter adiuuandam virtute diuina. Atque ita fiet, vt Deo largitori bonorum omnium atque cuſtodi ſeip-

ſum homo competenter humilians & gratias inceſſanter agat, & orare non deſinat. Gratias agat, quia præuentus eſt, vt conuerteretur auerſus, vt illuminaretur cœcus, vt acciperet fidem incredulus. Oret autem, vt ſanetur languidus, & adiutorio gratiæ confortetur infirmus. Ex tota igitur voluntate petat, vt accipiat; quærat vt inueniat; pulſet vt aperiatur ei. Quod nullatenus faciet, ſi voluntatem accipiendi & inueniendi & intrandi non habet. Nec tamen in eo quod petens accipit, quærens inuenit, pulſans ingreditúr, ſuis viribus aſſignet petendi, quęrendi, & pulſandi officium, quia licèt homo voluntariè petat, pulſet, & quærat, nunquã petens accipere, quærens inuenire, pulſans intrare poterit, niſi ſanctam priùs voluntatem acceperit. Nam quidam, ſicut ſanctus *Iaco. 4.* Iacobus dicit, petunt & non accipiunt, eo quod malè petant, vt in cõcupiſcentiis ſuis inſumant. Et de quibuſdam quærentibus ſe dicit Sapientia, *Quærent me, & non inuenient.* Ideo igitur neque illi petentes accipiunt, neque iſti quærentes inueniunt, quia voluntatem terrenis deditã delectationib. gerunt, nec eſt in illis ſapiẽtia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Vt autem bonum illud ſummum atque in-

commutabile homo petat & quęrat, præparatur à Domino voluntas ac datur, quia initium petendi, quęrendi, pulſandi non ex corde hominis ſed à Deo cōſurgit. Scri-
Prou.4. ptum eſt enim. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum, ex hoc enim exitus vitæ.* Seruamus autem cor noſtrum, ſi nos ille ſeruauerit, cui dicitur.
Pſal. 15. *Cōſerua me Domine, quoniam in te ſperaui.* Hinc eſt, quòd ipſe vnigenitus Deus carnis humilitate ſuſcepta compatiens infirmitati-
Ioa. 17. bus noſtris, patrem pro nobis orare dignatus eſt, dicens, *Pater ſerua eos in nomine tuo,*
Ibidem. *quos dediſti mihi:* & iterum, *Non rogo, vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos ex malo.* Nunquā igitur homo congrua cuſtodia ſeruat cor ſuum, niſi fuerit Deo cuſtodiente ſeruatū. Niſi enim Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui cuſtodiunt eam. Propter hoc Apoſtolus Paulus diuinam pacem
Philip.4 cordibus noſtris optat adeſſe dicens, *Pax Domini, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Et cùm nobis Deus per
Hie.17. Hieremiam dicat, *Cuſtodite animas veſtras:* hoc ſe beatus Dauid adimplere non poſſe cognoſcens, diuinam poſcit animæ ſuæ
Pſal.27. cuſtodiam, dicens, *Cuſtodi animam meam &*
Pſal.11. *libera me.* Qui rurſus ait. *Tu Domine ſeruabis*

nos, & cuſtodies nos à generatione iſta in æternũ. Et vnicuique fidelium diuinam optans impendi cuſtodiam, dicit, *Dominus cuſtodit te ab omni malo, cuſtodiat animam tuam Dominus.* Ps. 120.
Et vt iugiter gratię diuinæ neceſſariam nobis ſciremus eſſe cuſtodiam, ſequitur & dicit, *Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitũ tuum, ex hoc nunc & vſque in ſæculum.* Ad hãc indeſinenter nos cuſtodientem Dei gratiã refertur, quod in eodem Pſalmo dicitur, *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael.* Sicut igitur omnia bona, inter quæ etiam voluntatem habemus, non niſi Deo largiente accipimus: ſic omnia, quæ accipimus, non niſi Deo cuſtodiente ſeruamus. Quęcumque ſint enim bonæ vitæ munera in homine, tunc ab illo cuſtodiuntur ſi bona in eo perſeueret voluntas. Sed voluntas ipſa, cuius bonitate cætera bona benè habentur, riteque ſeruantur, tunc in homine bona, iuſtaque perſeuerat, ſi éam cuſtodiẽs gratia diuina non deſerat. Sicut enim nihil poteſt in ſe habere bonæ cogitationis, niſi ſubueniẽte gratia fiat bona: ſic ad cuſtodiẽda, quæ accipit, nullatenus poteſt ſua virtute ſufficere, niſi ille, qui eam gratis bonam facit, gratiæ ſuæ opitulatione ſeruauerit. Ille verò certus eſt bonæ voluntatis profe-

ctus, ſi ea, quæ accipit à Deo, ita vigilanter, ſollicitéque cuſtodiat, vt cuſtodiæ diuinæ adiutorium frequentia orationis & ſtudio bonæ operationis expoſcat. Ita fiet vt dum oranti auxilium tribuitur, laborans retributione boni operis non priuetur. Veruntamen & orandi & operandi quod bonum eſt, illis Deus tribuet perſeuerantiam, quos prædeſtinauit ad vitam. Omne quippe datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendẽs à patre luminũ: qui operum ſuorum æternam habens præſciẽtiam, non ſolùm quæ daret, ſed etiam quæ tribueret incommutabili diſpoſitionis ſuæ conſilio præparauit. Ideo non aliter implet diſpoſita quam diſpoſuit implenda. quia ſicut diſpoſitionis diuinæ ordinatio ſemper habuit, ſic ordo rerum in diuinis operibus currit: in quibus ſunt vniuerſæ viȩ eius, miſericordia & veritas, quarum vna malis bona tribuit, altera bonis maliſque digna retribuit: vna iuſtè coronat, iuſtéque condẽnat, altera gratuita bonitate iuſtificat: quia quiſquis gratia præueniente accipit iuſtitiã, non niſi eadem ſubſequente peruenit ad coronam. Iſta ſi fratres noſtri ſecundum doctrinam ſuam, Deo adiuuante, percipiãt, nunquam conabuntur diſputationibus ſuis

ſic humani arbitrij virtutem infirmam defendere, vt gratię Dei conuincantur aduerſantia ſapere: cùm potius omnes, qui vitæ deſiderant fieri æternæ participes, oporteat ſanctorum Patrum diuinitus inſpiratis informari & adhærere ſententiis. qui gratiæ diuinæ ſic illuminati ſunt dono, vt indubitanter aſſererent in hominis voluntate nihil bonę cogitationis oboriri, niſi quod beneficio gratiæ præuenientis infunditur, nihil in melius augeri, niſi quod ſubſequẽtis iuuamine roboratur, nihil benè conſummari, niſi quod eadem operante atque opitulante perficitur. Hęc itaque catholicorum Patrum Apoſtolicis inſtitutionibus tradita permanet in Eccleſiis ſine aliqua dubitatione doctrina, quam Græci, Latinique pōtifices, ſancti Spiritus infuſione firmati, vno atque indiſſonabili ſemper tenuere conſēſu. In qua beatus Auguſtinus indutus virtute ex alto, abundantiùs illis omnibus laborauit: non autem ipſe, ſed gratia Dei cũ illo. Ipſius enim miniſterio Dominus vberiorem huius rei fidelibus ſuis inſtructionē præbuit. Quippe adhuc ipſo in corpore cōſtituto Pelagiana hæreſis aduerſus gratiam Dei mortiferis auſibus rebellàuit. Nec defuit in vita benignitas miſerantis Dei, quæ

militem ſuum ſpiritalis gratiæ armis tanto fortiùs præcingeret, quãto acriùs aduerſus eandẽ vaſa iræ diabolus inſtigaret. Proinde memoratus Dei pontifex turrim fortitudinis ipſam gratiam tenens, & exinde cũcta hoſtilium machinamenta telorum cœleſtis iuuaminis virtute confringens, non ſolùm ipſe de hoſte victoriam referẽs triũphauit: quin etiam poſteris certandi & vincendi ordinem, ſi quando victa prauitas recidiuo auſu infandum caput erigere niteretur, oſtendit. Senſum quippe Chriſti habẽs, tam gratię Dei quàm humani arbiirij & officia diſcreuit & merita, ſemper diuinis humana ſubiiciens, & veraciter docens, diuinitus homini & gratuitò iuſtificationis donum, & bonæ voluntatis exordium, & plenum tribui glorificationis effectum. Hunc legat omnis, qui ſalutem æternam adipiſci deſiderat, humiliter orans miſericordię dominum, vt eundem ſpiritum intelligentiæ legens accipiat, quem ille accepit, vt ſcriberet: & eandem illuminationis gratiam adipiſcatur, vt diſcat, quam ille adeptus eſt, vt doceret. Miramur autem non abſque magna triſtitia iſtos fratres noſtros, qui gratiã Dei, quantum intelligi datur, ignorantes euacuare contendunt, hanc ſibi ſimilitudi-

nem ineptam reperiſſe, qua dicunt ita eſſe gratię Dei donum, tanquam ſi quis det mutuas pecunias, accepto ideo pignore, quod niſi cuſtodierit, debitum accipere non poſſit. Sed hanc ſimilitudinẽ quiſquis ad Deũ refert, proculdubio aut fallere conatur, aut fallitur. Deus enim noſter, parabola propoſita, ſimile dixit eſſe regnum cœlorũ homini patri familias, qui proficiſcens famulis ſuis pecunias congrua multiplicandas negotiatione commiſit. Vbi tamen ſic ſe oſtendit dediſſe pecunias, vt nullum ſe pignus diceret accepiſſe. Quinimo beatus Paulus in ſe loquentem gerens, à quo nobis ſciebat pecuniam datam, ab ipſo pignoris quoque gratiam teſtatur indultam. Ait enim: *Qui ſumus in hoc tabernaculo ingemiſcimus grauati, eo quod nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipſum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus.* Epheſiis quoque ſcribens, idem pignus his verbis inſinuat: *Signati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Vt ergo in cuſtodienda, multiplicandaque Domini noſtri pecunia non eſſemus pigri, ſed prouidi, ſpiritali ſumus pignore præmuniti. Hoc pignus ſine dubio ſeruus ille non ha-

2.Cor.4

Epheſ.1.

buit,qui acceptam Domini pecuniam multiplicare neglexit. Deus ergo gratuito munere cui voluerit pecuniam ſuam, pignuſque largitur. Cęterum nos nec ei aliquid dedimus, pro quo pignus acciperemus. Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? neque pignus illi pro pecunia dedimus. Sed & pignus & pecuniam ipſo nobis tribuente habemus. quo pignore nos cuſtodiente, non perdimus quod habemus: à quo etiam iugiter adiuuamur vt pecunias quas accepimus commoda negotiatione multiplicare poſſimus. Illum verò beati A-
Rom. 9. poſtoli locum, vbi de Deo dicit, *Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*, meliùs accipimus, ſi hoc nō ad interrogatiònis ſenſum, ſed ad concluſionem ſententiæ referamus. Agebat enim beatus Paulus Apoſtolus de gratuita miſericordia, qua Deus, quos vult ſine meritis ſaluat, & de iuſto iudicio, quo cæteros irreprehenſibili æquitate condemnat. Vbi primùm de paruulis loquens Eſaü & Iacob, ipſe ſibi propoſuit quæſtionem ex quibus ſine aliquo propriorum duntaxat operum merito, quia dum nondum nati fuiſſent nihil egerant boni vel mali, cùm ambos reatus originalis peccati teneret obſtrictos, vni per indebitam miſe-

miſericordiam gratis eſt impenſa dilectio, alteri per debitum iudicium iuſtè retributa damnatio. In hac igitur quæſtione ipſe ſibi quod aduerſitas inferre poſſet obiiciens. *Quid ergo*, inquit, *dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum?* Statimq. reſpõdet, *abſit*. Reſpõſionemq. ſuam legalis teſtimonij probatione confirmãs ait, *Moyſi enim dicit, miſerebor, cui miſereor, & miſericordiã præſtabo, cuius miſerebor.* Ad explicandam quoque promiſſionis ſuæ ſententiam, ſic concluſit: *Igitur non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Soluta verò quam de paruulis propoſuerat quæſtione, hominũ quoq. iam ratione vtẽtium voluntates ſola Dei miſeratione conuerti, ſubiuncto Pharaonis oſtẽdit exẽplo. Ait namque. *Dicit enim ſcriptura Pharaoni, Quia in hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuerſa terra.* Geminamque ſententiam, quam de paruulorum atque maiorum gratuita ſaluatione protulerat, vna concluſione firmauit, dicens, *Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult obdurat.* Vt autem hoc diceret, legalibus ſe fultum non neſciebat eloquiis, quibus Deum, & Moyſi dixiſſe, Miſerebor, cui miſereor, & de Pharaone dixiſſe, quod eius cor obduraturus eſſet, nouerat conti-

neri. Denique vt agnoſcatur hæc ſententia non ex obiectione propoſita, ſed ad concluſionem ſuperioris propoſitionis illata, poſt eandem concluſionem ipſe ſibi beatus Apoſtolus hunc ſermonem contradicentis obiecit, *Dicis itaque mihi: quid adhuc quæritur? Voluntati eius quis reſiſtit?* Solent enim homines in tenebris propriæ cæcitatis extantes, cùm audiunt gratia Dei præueniri atque immutari hominum voluntates, videntque ſe pro tenebroſi cordis peruerſitate culpari, excuſationi ſuæ de iuſta Dei voluntate iniuſtum captare ſuffragium, vt exinde maius recipiant punitionis augmentum. Accuſant enim Deum, à quo gratiam non accipiunt: & ſeipſos excuſant, qui Deũ iuſtum vitio ſuæ iniquitatis offendunt. Ipſi ſuis manibus inferunt plagas, ac medico nõ dubitant irrogare calumniam, tanquã cauſa occiſionis propriæ non in illo ſit, qui ſeipſũ interficit, ſed in eo, qui minus ei ſalubri curatione ſubuenerit. Medicina quippe non mortis, ſed curationis eſt cauſa: cui vtique non rectè mors adſcribitur, ſi peſſimo vulneri, quod ſibi homo intulit, minimè præbeatur. Iuſtitiæ quippe eſt, ſi vulneratus ille relinquatur, vt mortem, quam ſibi ſpontaneis operibus adſciuit, inueniat: miſeri-

cordiæ autem, ſi ab eo medicus mortis perniciem beneficio gratuitæ orationis excludat. Tanto ergo iniquiùs medici benignitas infamatur, quanto minus ſpontanea pernicies hominis ſeipſum vulnerantis attenditur: quam ſi in ſe querulus peccator intuens diſceret, non diuinam voluntatem ad excuſationem ſuæ iniquitatis opponeret, ſed humiliter miſericordiã poſtularet. Apoſtolus ait, *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo?* Vbi non ſicut aliqui putãt, beatus Paulus in reſponſione deficit: ſed cordis obdurati ſuperbiam vtili ſatis increpatione cõpeſcuit. Dicens enim, *ô homo tu quis es?* admonuit, vt ſeipſum peccator ſuperbus attendens, nec aliquid in ſuis operibus, quod Deo placeret, inueniens, à quo ſibi videbat benè viuẽdi manare præceptum, ab ipſo in humilitate contriti cordis exoraret auxilium: ſciretque ſibi tantummodo ſuccenſendum, quicquid cogitatione vel operatione peccaret: voluntatemq. ac facultatem in fide, & caritate, iuſtè ſanctéque viuendi, numquam homini naſci ex homine, ſed diuinitus tribui gratuita largitate. Quæ voluntates hominum malas præueniendo mutat in bonas, vt impiis & iniquis peccata dimittat: eaſdemque bonas voluntates ad-

iuuando ſubſequitur, vt iuſtitiæ coronam benè viuentibus reddat, quam non in hoc ſæculo, ſed in futuro fidelibus ſuis largiturus eſt Dominus, dum vaſis miſericordiæ gratiam largietur, & vaſa contumeliæ æterno ſemper arſura deputabit incendio. In quibus vaſis miſericordiæ atque contumeliæ, multum ſenſus iſtorum fratrum à veritate diſcordat, quibus videtur ipſos eſſe vaſa miſericordiæ, qui Eccleſiaſticæ ſiue ſæcularis militiæ habent in hoc ſæculo dignitatem; clericos verò & monachos, vel quoſlibet laïcos vaſa eſſe contumeliæ. Minus enim attendunt Dei bonitatem, quæ vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam, à vaſis iræ atque contumeliæ gratuita dilectione diſcernit, in illuminatione cordis, hoc eſt in fide, ſpe, & caritate conſiſtere: in quibus qui perſeuerauerit vſq. in finē, hic ſaluus erit. Ob hoc beatus Paulus non cuiquam ſæculari, ſiue Eccleſiaſtica prædito dignitate; ſed omni operanti bonum, gloriam & honorē, & pacem teſtatur donari poſſe: & de vaſis quæ in domo magna ſunt loquens, non ait quia potior quemquam dignitas vas honoris efficiet, ſed honorem verum mundatis aſſerit largiendum. Sic enim dicit: *In magna autem*

2. Tim. 2

domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam quidem ſunt in honorē, quædam vero in contumeliā. Si quis autem emundauerit ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum. Beatus quoque Petrus oſtendit per miſericordiam Dei ſecundum quā vaſa miſericordię appellantur, quicumque ſaluantur, non dignitatem temporis in hac vita, ſed donum regenerationis in fide, ſpe, & caritate conferri. Ait enim: *Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per magnam miſericordiam regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti à mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis, in vobis qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis, modicum nunc, ſi fieri poteſt per triſtitiam in variis tentationibus, vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior ſit auro, quod per ignem probatur, & inueniatur in laudem & gloriam & honorem, in reuelatione Domini noſtri Ieſu Chriſti: quem cùm non videritis, diligitis, in quem nūc quoque non videntes creditis, credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & honorificata, recipientes finem fidei veſtræ ſalutem animarum.* Videtis paſtorem ſanctum ouibus, quas ab

1.Pet.1.

ipſo principe dominoque paſtorum alendas accepit, ſalubria ſpiritalis doctrinæ pabula prouidentem. Nempe oſtendit, quia Deus hîc per magnam miſericordiam ſuam in ſuis fidelibus operetur, ſcilicet regenerationẽ, non in ſpem ſæcularis aut Eccleſiaſticæ cuiuſpiam tranſitoriæ dignitatis: ſed in ſpem vitæ æternæ: nec in hæreditatem Imperialis, Pontificaliſue militiæ, ſed in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatã & immarceſſibilem: neque affectandam in terris, ſed cõſeruatã in cœlis: nec in eos, qui ſæcularis aut Eccleſiaſticæ dignitatis adipiſcuntur temporaliter culmen, ſed in eos, qui in virtute Dei cuſtodiuntur per fidem in ſalutem, non vtique iam perfectè conceſſam in hoc ſæculo, ſed paratam reuelari in tempore nouiſſimo, *In quo*, inquit, *exultabitis*: ſtatimq. vitæ præſentis inſinuans qualitatẽ, intulit: *Modicum nunc, ſi fieri poteſt, per triſtitiam in variis tentationibus.* Cuius verò vtilitatis cauſa hæc fidelibus accidant, ſubſequenter inſinuans, *Vt probatio*, inquit, *veſtræ fidei multo pretioſior ſit auro, quod per ignẽ probatur, & inueniatur in laudem & gloriam, & honorem.* Quando verò ſit huius honoris, & gloriæ ſperanda collatio, mox aperit, *in reuelatione*, inquiens, *Ieſu Chriſti.* Quod

etiam vas electionis inſinuans dicit, *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: Cùm enim Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* Quantum ergo pertinet ad huius temporis vitam, conſtat quia in Eccleſia nemo Pontifice potior, & in ſæculo nemo Chriſtiano Imperatore celſior inuenitur. Sed non ideo quilibet Epiſcopus vas miſericordię putetur in gloriam præparatum, quia Pontificali militia fungitur: ſed ſi pro grege ſibi credito ſollicitus ſemper inuigilet, prædicet verbum, inſtet opportunè, importunè, arguat, obſecret, increpet, in omni patientia & doctrina, nec ſibi dominatum ſuperbus vſurpare contendat; ſed Apoſtolicis informatus eloquiis exemplũ ſe cunctis exhibeat: nec ſi vllius altitudinis collatum ſibi gaudeat temporale faſtigium, ſed ſi humili corde fidelibus præbeat bonæ conuerſationis exemplum. Clemẽtiſſimus quoque Imperator non ideo eſt vas miſericordiæ pręparatum in gloriam, quia apicem terreni principatus accepit: ſed ſi in imperiali culmine recta fide viuat, & vera cordis humilitate pręditus, culmen regiæ dignitatis ſanctæ religioni ſubiiciat: ſi magis in timore ſeruiat Deo, quàm in tumore

Synod. Pariſ. an. 829. Lib. I. cap. 23.

Addit. II. Capitul. cap. 21.

dominari populo delectetur: ſi in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet bęnignitas poteſtatem: ſi ſe magis diligendum quàm metuendũ cunctis exhibeat: ſi ſubiectis ſalubriter conſulat: ſi iuſtitiam ſic teneat, vt miſericordiam non relinquat: ſi præ omnibus ſe ſanctæ matris Eccleſię Catholicę meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati per vniuerſum mundum prodeſſe faciat ſuum principatum. Magis enim Chriſtianũ regitur ac propagatur imperium, dum Eccleſiaſtico ſtatui per vniuerſam terram cõſulitur, quàm cùm in parte quacumque terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur. Nõ ergo per quãlibet ſæculi aut Eccleſiæ dignitatem, ſed per fidem, quæ per dilectionẽ operatur, vnuſquiſque vas in honorem dono Dei miſerantis efficitur. Non enim ſaluator noſter beatos voluit nuncupari habentes ſęcularem aut Eccleſiaſticam dignitatem, ſed pauperes ſpiritu, mites, lugentes, eſurientes, ſitienteſque iuſtitiam, miſericordes, mundos corde, pacificos, & qui perſequutionem propter iuſtitiam patiuntur. Nec Abraham patrem noſtrum tẽporales honores vel diuitiæ ad Dei amicitiam perduxerunt: ſed quia credidit Deo, reputatum eſt illi ád iuſtitiã, & amicus Dei

appellatus eſt. Nec pauperem Lazarum, ærumna paupertatis & famis afflictum, ab ęterna requie inopia atque ignobilitas temporalis excluſit: ſed virtutem, quam diuinitus Abraham diues accepit, vt in diuitiis pauper ſpiritu ſanctè viueret; eandem accepit Lazarus, vt afferens fructum cum tolerantia tranſlatus ab Angelis in ſinum Abrahæ perueniret. Hoc autem ideo factum eſt, quia ſecundum ſæculum alia copia Abrahę diuitis, alia Lazari pauperis videbatur inopia: cæterum ſecundum Deum, & paupertatem ſanctam cum Lazaro communem Abraham diues habuit, & diuitias ſanctus cũ Abrahã Lazarus pauper indiuiſa cõmunione poſſedit. Deus enim pauperes elegit in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit diligentibus ſe. Ipſa fide diuites fiunt omnes, qui ſcientes quia præterit figura huius mundi, mortui peccato, viuentes autem Deo, non in dignitate tẽporali, ſed in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti cum Apoſtolo gloriantur. Sæcularem quippe, ſiue Eccleſiaſticam dignitatem, poſſunt & vaſa miſericordiæ, & vaſa contumeliæ temporaliter adipiſci; quia iſta bonis ſunt maliſque communia: in cruce autem Domini Ieſu Chriſti vera-

citer gloriari, proprium eſt vaſorum miſericordiæ, quæ præparauit Deus in gloriam, quæ & vocauit non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex Gentibus. Iſta vaſa veraciter Chriſti
Gal. 5. eſſe beatus Paulus intimat, dicens: *Qui autẽ ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* Quiſquis hoc diuina illuminatus miſeratione cõſiderat, nullatenus audebit quoſlibet laicos, quantacumq. ſæculari præditos dignitate, mundi contemptoribus clericis ac monachis ſanctè viuentibus præponere: vt illos vaſa contumeliæ appellet, à quibus diuinæ gratiæ dono mũdum ipſum contemptum videt atque calcatum; & illos pro temporali poteſtate putet eſſe vaſa miſericordię, quos manifeſtum eſt in culmine ſæculi conſtitutos, id eſt mundi huius religioſos principes, mundi contemptorib. nõ ſolùm Epiſcopis, ſed etiã monachis, Chriſtianæ religionis obtentu, ſeipſos veraciter atque laudabiliter ſubdidiſſe. Ergò ne quiſquã Chriſtianus poteſt ita vas miſericordię dicere imperatorẽ Cõſtantinum, vt vaſa contumeliæ Antonium appellet, & Paulum? Nonne ſi ipſe beatæ memoriæ Auguſtus Conſtantinus humanis rebus hactenus intereſſet, tam noxiam ſui nominis laudem inter maximas contume-

lias deputaret? Aut beatum imperatorem Theodoſium ſic poteſt quiſquam vas miſericordiæ dicere præparatum in gloriam, vt Ioannem Thebæum monachum à vaſis miſericordiæ ſegreget, & vas in contumeliam factum peruerſus affirmet: cùm ipſe glorioſiſſimus Imperator, cui Deus fidei merito, quam ipſe donauerat, etiam indomitas ſubdidit gentes, tantam dicatur memorato viro Dei honorificētiam detuliſſe, vt nullatenus illarum præſumeret ſubire conflictus, priuſquam fuiſſet Prophetica illius reſponſione firmatus? Ergóne tantum virum religioſiſſimus Imperator vas contumeliæ fuiſſe credebat, in quo ſic Deum humiliterque conſuleret, & per quem ſibi Deum vera reſpondentem ipſo rerum effectu teſtante protinus agnouiſſet? Quis vero neget beatos Epiſcopos Innocentiū Romanum, Athanaſium Alexandrinum, Euſtachium Antiochenum, Gregorium Nazianzenum, Baſilium Cæſariēſem, Ambroſium Mediolanenſem, Hilarium Pictauienſem, Conſtantinopolitanum Ioānem, Aurelium Carthaginenſem, Auguſtinum Hipponenſem, cæteroſque pontifices, qui Eccleſias Dei vigilantiſſimè gubernantes, aut naſcentibus, aut iam natis hæreticis ha-

bitante in ſe ſancto Spiritu reſtiterunt, nec veteres lupos Eccleſiaſtico gregi permittentes irrepere, nec nouos perniciosè intra ouile dominicum latitare; quis inquam iſtos neget vaſa miſericordiæ, quæ Deus præparauit in gloriam? Sed quis vſque adeo diuinæ fidei & caritatis inimicus, vt Paulũ, Antonium, Ioannem, Hilarionem, Macariũ, alióſq. ſimilis vitæ ac ſanctitatis monachos, in quibus & rectæ fidei veritas, & ſanctæ conuerſationis refulſit integritas, vaſa contumeliæ non metuat appellare? Abſit ab omnibus Chriſtianis, vt talia de bonis ſeruis Dei credant. Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hæc indignè non ſolùm de monachis, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, ſed & de laïcis coniugatis rectè credentibus, rectéque viuentibus ſuſpicantur. Diuerſus eſt quidem ſeminis fructus, quod hominis filio ſeminante, terra bona fœcundo ſinu ſuſcipit nutriendum: nec tamen centenus ſolus, ſed & ſexagenus, & tricenus, vt in horreum congregetur, Deo nunc interiùs incrementum largiente nutritur. Dicit enim
Eſai. 56. Deus per Prophetam, daturum ſe ſpadonibus, id eſt, virginibus, in ciuitate ſua, & in muro ſuo honorem & locum meliorem

quàm filiis & filiabus. Sed & ipſe in ſuo Apoſtolo loquens, honorem congruum continentiæ viduali & coniugali pudicitiæ, bonitatis ſuæ largitate conceſſit, dicente Paulo, *Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.* 1.Tim.5
Et rurſus, *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.* Itáne Apoſtolus, Hebr.13
qui in magna domo alia dicit eſſe vaſa in honorem, alia in contumeliam, honorari viduas, coniugatoſque pręciperet, ſi eos inter vaſa contumeliæ deputaret? Vaſa quidem eſſe in honorem omnes, qui ſpretis facultatibus in fide & caritate deſeruiũt, nullus audet negare fidelium. Sed quis vaſa contumeliæ dicere audebit illos, quibus ad dexteram conſtitutis ob hoc dicturus eſt Dominus, quia eum in ſuis minimis eſurientem ſitientemque pauerunt, veſtierunt nudum, ſuſceperunt hoſpitio peregrinum, viſitauerunt infirmum, & in carcere conſtitutum? Quis iſtos omnes audeat dicere vaſa facta in contumeliam, quos ipſe figulus ituros in vitam teſtatur æternam? An fortè iſti monachos & laïcos deuotè Domino in ſuis gradibus ac profeſſionibus ſeruientes; in hoc tantùm ſęculo vaſa eſſe contumeliæ dicunt, quia eos affici contumeliis, tribulationibuſque perſpi-

ciunt? Sed talia ſentientes illa ſtatim ſequetur abſurditas, vt ipſos primitus beatos Apoſtolos, gregis ſcilicet dominici glorioſiſſimos arietes, vigilantiſſimoſq. paſtores, vaſa contumeliæ appellare cogãtur. Quos enim certiùs in Chriſti domo fratres iſti vaſa contumeliæ ſecundum ſuam ſententiam nuncupabunt, niſi quos pro nomine Chriſti ſcriptura teſtante contumelias cognouerit pertuliſſe? Audiant igitur beatum Paulum Theſſalonicenſibus hæc loquentem, *Nam ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit, ſed antè paſſi & cõtumeliis affecti, ſicut ſcitis, in Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro loqui ad vos Euangelium Dei, in multa ſollicitudine.* Corinthijs quoque ſcribens, ait, *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſequutionibus, in anguſtiis pro Chriſto.* Et vt contumelias in hoc ſæculo perpeti omnib. ſanctis nouerint eſſe commune, audiant quid etiam de cæteris Apoſtolis liber ipſe teſtatur, quem de actibus eorum Lucas Euangeliſta cõſcripſit. Ibi quippe memoratur, quod Iudæi Apoſtolos in cuſtodiam publicam miſſos, & Angelo ianuas carceris aperiente dimiſſos,

1. Theſſ. 2.

2. Cor. 12.

rurſus adducentes cæde macerauerũt, cæſiſque denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Vbi ſanctus Lucas cum gaudio eos contumeliam paſſos, his verbis inſinuat, *Illi quidem gaudentes ibant à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Chriſti contumeliam pati.* Act. 5. Sed forſitan dicent ideo beatos Apoſtolos vaſa contumeliæ non fuiſſe, quia illæ contumeliæ, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, ſemina fuerunt futuri honoris gloriæ, quia per illas cõtumelias nec veritate fidei, nec ſanctæ conuerſationis virtute priuati ſunt. Agnoſcant ergo illos eſſe vaſa contumeliæ, non qui in ſæculo contumelias perferunt, ſed qui intra Eccleſiam corporaliter poſiti, quam magnam domum appellat Apoſtolus, aut rectæ fidei contraria pertinaciter vſque in finem ſentiunt, aut ſanctæ conuerſationis abiiciunt inſtituta: ſimulq. cognoſcant ſecundum beati Pauli ſententiam, quia ſi quis ſe mundauerit ab iſtis, in quocunque gradu, in quocunque honore, in quacunque fuerit profeſſione poſitus, erit vas in honore ſãctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum, recepturus futuræ retributionis beatitudinem ſempiternam ab illo iudice, qui in hoc ſæ-

culo, quibus vult, gratuitam iuſtificationẽ donat, & iuſtificatis per fidem adiutorium gratiæ ſubminiſtrat, quos in beatitudinem regni cœleſtis donata glorificatione Angelicæ æqualitatis inducat.

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS,
De Veritate prædeſtinationis & gratiæ
LIB. III.

IAM nunc de illis, quos Deus prędeſtinauit in adoptionem filiorum, ordo ſuſcepti operis cogit diſputari: quos ſecundum veræ fidei regulam ſanctarum ſcripturarum auctoritate firmatam, non ſolùm ad pręmiũ glorificationis, ſed etiam ad gratiam iuſtificationis, nec ſolùm ad æternam beatitudinem, quæ non mutatur, verùm etiam ad fidem, quæ per caritatem operatur; neque ad æterna tantùm pręmia, ſed etiam ad bona merita gratuita bonitate Dei ante mundi conſtitutionẽ in Chriſto prędeſtinatos, & huius prædeſtinationis

deſtinationis beneficio ſecundum propoſitum vocatos & iuſtificatos, nullus debet ambigere Chriſtianus. Quiſquis enim veritatem prædeſtinationis diuinæ negare cõtendit, mutabilem Deum ſine dubio prædicat, cui temporalium actuum humanorum temporalem cognitionem peruerſus aſſignat. Nam ſi Deus incommutabilis eſt, quod dubitandum non eſt, omnia futura ex æternitate incommutabiliter nouit, & omnia opera ſua incommutabili ordinatione diſpoſuit. Nec potuit eſſe diſpoſitionis eius aliquando mutatio, vbi diſpoſitorum ſine initio manet æterna cognitio. Proinde apud Deum ſicut nunquam defuit futurarum præſcientia rerum, ſic nunquã defuit ſempiterna & incommutabilis operum vel donorum prædeſtinatio futurorũ. Apud ipſum quippe, in quo æterna incommutabilitas & incommutabilis æternitas manet, ſicut inchoandarum rerum ſcientia nunquam potuit inchoari, ſic mutabilium operum nunquam potuit æterna diſpoſitio commutari. Deus itaque ſicut nunquam futurarum rerũ fuit inſcius, ita nec miſericordiæ aut iudicij ſui fuit ignarus: ſed ſicut ſemper omnia futura & bona & mala præſciuit, ſic omnia opera gratiæ

atque iuſtitiæ ſuæ incommutabili prędeſtinatione diſpoſuit. Magna quippe altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Quibus diuitiis plenus, omnia futura & ſcienter cognouit, & ſapienter prçordinauit. Cui vtique non inconuenienter dicitur : *Ecce tu Domine cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua.* Et quem veraciter futura opera ſua iam feciſſe beatus prędicat Iſaïas dicens, *Qui fecit quæ futura ſunt.* Futura quippe opera ſua eo iam fecit, quo incommutabiliter facienda diſpoſuit. Vnde rectè quicquid facturus eſt, iam ab ipſo factum dicitur, in cuius operibus faciendis æterna diſpoſitio & incommutabilis inuenitur. Virtus enim & ſapientia Dei ex æternitate incommutabiliter omnia futura nouit, irreprehenſibiliter vniuerſa opera ſua futura diſpoſuit. Sic omnia quæ diſpoſuit, irreprehenſibiliter fecit. Non mutat Deus prædeſtinata, quia ſapiētia eius non fallitur, aut reprehenditur in diſpoſitione: & perficit Deus prædeſtinata, quia virtus eius non impeditur aut ſuperatur in opere. Hinc eſt, quòd Deus noſter, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, & cui veraciter miſericordiam & iudicium cantat Eccleſia, quia nō ſolùm omnia opera ſua, quæ vtique bona ſunt exquiſita in

Pſa. 138.

omnes voluntates eius, ſed etiam quædam hominum & angelorum opera mala quãuis in tempore facienda, ipſe tamen incõmutabilis & æternus incommutabili atque perenni cognitione præſciuit, non ſolùm ea diſpoſuit, quæ ipſe gratis quibus vellet donaret vt bonus, verùm etiam illa, quæ & bonis & malis redditurus eſſet vt iuſtus. Prædeſtinauit ergo gratis iuſtificandos impios, & glorificandos iuſtos, quos præueniret & ſubſequeretur miſericordia eius. Hi ſunt ſecundum propoſitum vocati, hĩ ſunt, quos Deus præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij eius. Fieri autem à quo, niſi ab illo, qui eos Abrahæ promiſit? cui Abraham confortatus fide gloriam dedit, pleniſſimè ſciens quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere? Ipſe itaque quos prædeſtinauit, fecit & facit conformes imaginis filij ſui, qui eſt fidelis in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. De his Apoſtolus dicit, *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit.* Rom. 8. Omnes iſti prædeſtinati ſic vocantur vt iuſtificentur, ſic iuſtificantur, vt glorificentur. Ac per hoc

prędeſtinauit quos voluit,& ad opera bona, & ad præmia ſempiterna: prædeſtinauit ad vitam bonam, prædeſtinauit ad vitam æternam: prædeſtinauit ad fidem, prædeſtinauit ad ſpeciem; prædeſtinauit adoptandos in ſæculo, prædeſtinauit glorificandos in regno: prædeſtinauit per gratiam faciendos primogeniti fratres, prædeſtinauit per gratiam perficiendos eiuſdem vnigeniti cohæredes. Hæc omnia ſicut in ſe continet, prædeſtinationis æternitas, ſiç implet prædeſtinantis Dei miſericordia, & iuſta maieſtas. Neque enim ignarus futurorum vnquam eſſe potuit filiorum, qui vnico filio, quem ſibi coæternum ac ſine initio genuit, prædeſtinationis fratres præparauit. Nobis gratis gratiam præparans, gratis gratiam donans, quos iuſtificaret eligens in ipſo ante mundi conſtitutionem, non ex humanis meritis, ſed ex gratuito ſuæ propoſito voluntatis: voluntatem ſuam bonam faciens cauſam iuſtificationis noſtræ, non iuſtitiam noſtram inueniens
Epheſ.1. cauſam voluntatis ſuæ. Teſtatur enim Apoſtolus, quia Dominus elegit nos in Chriſto ante mundi conſtitutionem,

Et vt oſtenderet nos non ex operibus meruiſſe eligi, ſed electionis dono bona merita percepiſſe, continuo ſubiunxit, dicens, *Vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius.* Hæc electio fuit in æterna Dei præparatione, quæ per eius gratiam perficeretur in tempore. Hæc electionis æterna præparatio, ipſa eſt diuina prædeſtinatio: in qua dignè totum gratuito beneficio diuinæ bonitatis adſcribitur, quia ſola ibi erga nos miſerantis Dei caritas inuenitur. Ideo ſubſequutus Apoſtolus, hoc nobis euidenter inculcans, ait, *Qui in caritate prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum.* Et vt totũ ex ſolo propoſito bonæ voluntatis Dei deſcendere doceret, adiecit: *Secundum propoſitum voluntatis ſuæ.* Et vt hoc propoſitum bonæ voluntatis Dei gratuitum eſſe monſtraret, ſequutus adiecit; *In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.* Prædeſtinatio vtique filiorum Dei ad hoc vtiliter non ſolùm cognoſcitur, verùm etiam prędicatur; vt in omnibus bonis humanæ voluntatis & operis, dum diuina prædeſtinatio in æterna gratiæ præparatione cognoſcitur, eiuſ-

dem prædeſtinationis effectus in ipſa gratiæ donatione nihilominus agnoſcatur: ac per hoc in iſta filiorum Dei adoptione, quam Deus & prædeſtinando præparauit ex æternitate, & vocando, ac iuſtificando largitur in tempore, gratia Dei glorificetur, & ipſa laudetur. Elegit enim nos Deus in Chriſto ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius. Non ergo quos eligeret, aut ſanctos, aut immaculatos inuenit, aut inueniendos eſſe præſciuit: ſed vt ſanctos & immaculatos faceret, ante mundi conſtitutionem elegit. Non ergo nos ideo elegit, quia ſancti & immaculati futuri eramus, ſed vt ſancti & immaculati eſſemus. Et ideo nos in caritate prædeſtinauit, quia, vt nos prædeſtinaret, gratuitæ nobis effectum caritatis impendit. Prædeſtinauit autem nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, non ſecundum meritum, aut voluntatis, aut operationis noſtræ, ſed ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ. Et quoniam gratis à Deo hanc adoptionem filiorum accepimus, à quo gratis electi ſumus, vt ſancti & immaculati eſſemus, ideo in his omnib.

laudem gloriæ gratiæ Dei beatus Paulus inſinuat: vt omnis, qui eiuſdem gratiæ illuminatur munere, & verum gratiæ donum ex æternitate prædeſtinationis intelligat, & æternam Dei prædeſtinationem ex dono gratiæ ſpiritalis agnoſcat. Cuius prædeſtinationis ita manet æterna firmitas & firma æternitas, non ſolùm in diſpoſitione operum, verùm etiam in numero perſonarum: vt nec de illius numeri plenitudine quiſpiam ſalutis æternæ gratiam perdat; nec extra illius numeri quantitatem ad donum ſalutis æternæ perueniat. Deo enim, qui ſcit omnia, antequam fiant, ſic non eſt incertus prædeſtinatorum numerus, ſicut diſpoſitorum operum dubius apud eũ nõ inuenitur effectus. Apud ſe habet certiſſimum numerum prædeſtinatorum ille, qui eos in adoptionem filiorum per Chriſtum prædeſtinauit, quia in menſura & numero & pondere cuncta diſpoſuit. Ipſos enim promiſit Abrahæ dicens; *Reſpice in cœlum, & numera ſtellas, ſi potes dinumerare eas, & dixit, Sic erit ſemen tuum.* &, *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Geneſ.15
De his dicitur Danieli Prophetæ, *Et in tempore illo ſaluus erit populus tuus omnis, qui in-* Dan.12.

uenietur ſcriptus in libro. Ipſis vtique ſaluator
Luc.10. noſter ait, *Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* De his in libro ſancti Danielis
Dan.12. dicitur, *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Iſti ſpiritaliter intelliguntur in Pſalmo, vbi di-
Pſ. 146. citur de Deo: *Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Proinde qui numerat multitudinem ſtellarum, non poteſt ſuorum ignorare numerum filiorũ. Illi ergo numero nec aliquis additur, nec aliquis demitur; quia ſecundum propoſitũ voluntatis ſuę Deus ſanctos ſuos prædeſti-
Pſ. 113. nauit, de quo ſcriptum eſt, *Quia omnia quæcunque voluit, fecit.* Ita nemo poteſt eius mutare prædeſtinationem, ſicut nullus poteſt eius vincere voluntatem. Quòd ſi numerus ille certus non eſt apud Deum, aut diuina ſcientia fallitur, aut voluntas diuina mutatur, aut diuina virtus aduerſitate qualibet ſuperatur. Quòd ſi aliquid horum ſoli poſſunt impij dicere, aut fortè nec impius aliquis audet horum dicere aliquid, nemo diuinam prædeſtinationem neget: quandoquidem illius Dei prędeſtinatio vera prorſus aſſeritur, cuius ſcientia irreprehenſibilis, & voluntas incommutabi-

lis, & virtus inſuperabilis inuenitur. Ad hanc prædeſtinationem pertinet & gratuita iuſtificatio redemptoris, & iuſta redditio iudicis. Ad hanc prædeſtinationem pertinet miſericordia, quam Paulus conſequutus eſt vt fidelis eſſet, & corona iuſtitiæ, quam reddet ei Dominus in illa die iuſtus iudex. Non ſolùm autem Paulo, ſed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Omnes enim, quos Deus prędeſtinauit in adoptionem, gratis hîc iuſtificantur ex impiis: quia Chriſtus pro impiis mortuus eſt: & omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtificati per gratiam ipſius. Quibus ſicut per miſericordiam præparauit gratuitum iuſtificationis donum, ita per iuſtitiam præparauit æternæ iuſtificationis prœmium. Opus itaque gratiæ in omnibus prædeſtinatis gratuita miſericordia inchoatur, & iuſta retributione perficitur. Prædeſtinauit ergo Deus ſanctos ſuos, & ad gratiam vitæ bonæ, & ad gratiam vitæ æternæ. Præparatam gratiam donat Deus, vt homines iuſtificentur, & benè viuant, & vitam æternam pro rectè factis accipiant. Ideo autem & ipſa vita ęterna gratia Dei ab Apoſtolo dicitur, quia gratis homini-

bus vita bona datur. Præparauit autem Deus etiam malis ignem æternum : illis vtique , quos iuſtè præparauit ad luenda ſupplicia , nec tamen prædeſtinauit ad facienda peccata. Prædeſtinauit enim Deus quod diuina ęquitas redderet, non quod ***

Cætera deſunt.

B. FVLGENTII EPISCOPI RVSPENSIS,

De Trinitate, ad Felicem Notarium,

LIBER VNVS.

QVONIAM me, fili cariſſime Felix, fidei calore ſuccenſus ſæpiùs percunctaris, quo mó-do de ſancta Trinitate, quæ Deus eſt, credere debeas, vel qualiter poſſis fidem catholicam, atque orthòdoxam contra hæreticorum errores, præſertim quorũ ſocietate frueris, Domino auxiliante defendere, ac per hoc eorũ inſidias euitare: neceſſarium tibique commodum duxi tuis petitionibus reſpondere. Sed vtinam tam congruè ac conuenienter, quàm mihi eſt velle. Ipſa ſcilicet incommutabilis Trinitas, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri, ad annunciandum ſe & ſermonem rectum & fidem ſinceram tribuat, quãtenus ſancto deſiderio tuo ſtu-

dio diſcendi flagranti ad plenum ſatis facere valeam. Illam itaque fidem crede ſinceriſſimæ menti tuæ nos velle noteſcere, per quam iuſtificati ſũt Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres coronati: quam hactenus per totum orbem ſancta tenet Eccleſia, cuius ſplendor credentium mentes illuſtrans æternæ vitæ facit eſſe participes. quæ vſque nunc per ſucceſſionum ſeriem in cathedra Petri Apoſtoli Romę vel Antiochię, in cathedra Marci Euangeliſtæ in Alexandria, in cathedra Ioãnis Euangeliſtæ Epheſi, in cathedra Iacobi Hieroſolymæ, ab Epiſcopis ipſarum vrbium prædicatur. Coge ergo Arrianos, Donatiſtas, Neſtorianos, Eutychianos, Manichæos, & reliquas hereſeôn peſtes hiſce communicare Eccleſiis, quibus Apoſtoli præſederunt: non conſentiunt, quia per prauitatem fidei ab Eccleſiæ vnitate diuiſi in parte eſſe voluerunt. Vnde & Ioannes Apoſtolus ait. *Ex nobis exierunt,*
1. Ioa. 2. *ſed non erant ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.* Ex nobis vtiq. exierunt, quia ſe ab Eccleſiæ vnitate corde inſaniſſimo ſeparauerunt. Non erant ex nobis, ſcilicet prædeſtinatis, & ad æternam videlicet vitam electis. Non erant quippe
Ioan. 15. ex his de quibus Dominus dicit. *Ego elegi*

vos, & poſui vos vt eatis, & fructum plurimũ afferatis, & fructus veſter maneat. Sed nec in Abrahæ ſemine benedicũtur, ſecũdũ quod Dominus ad Abraham ait: *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* & Apoſtolus ſubnectẽs adiungit: *Nõ in ſeminibus, quaſi in multis: ſed in ſemine tuo, quod eſt Christus.* Cùm omnes gẽtes in Chriſto & per Chriſtum in vnitatem fidei benedici mereantur; hæretici non sũt benedicti, quia non habent vnitatem fidei, ſed erroris paſtu ſaginati, per ſuperbiam facti ſunt non filii Dei, ſed filii diaboli. Vnde & obſcuratos habentes cordis oculos, nequeunt cernere totum mundum ſanguine Chriſti redemptum, & in fidei vnitate concordem, ſecundum quod de primitiua Eccleſia deſignatur: *Erat illis*, inquit, *cor vnum & anima vna in Deum.* Sic totus mundus redemptus, ſic totus mundus in cunctis gentibus nuncupatur redemptus. *Et timebunt gentes*, inquit, *nomẽ tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.* Et iterum: *Omnes gentes quaſcunque feciſti, venient & adorabunt corã te Domine.* & rurſum. *Commemorabuntur*, inquit, *& conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ: & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium.* Quid infe-

Gen.26 Gal.3. Act.4. Pſal.101 Pſal.85. Pſal 21.

lices dicãt, qui præciſi ab Eccleſia Dei, corde impœnitenti ipſi Eccleſiæ contradicunt; & dum eandem, quæ tunica Domini eſt inconſutilis, ſcindere nituntur, ipſi faciliùs ſciſſi ſunt? Hi percunctentur ſingillatim. Ille dicit ſanguine Chriſti ſe eſſe redemptũ. Ergo ſolùm pro Arrianis, aut tantùm pro Donatiſtis effuſus eſt ſanguis Chriſti? Abſit. Non ſic dicit Veritas. Non ſic dicit Deus ad
Gen. 29. Abraham: *In ſemine*, inquit, *tuo benedicentur omnes gentes*. Non vna gens, ſed omnis. Nõ illa & illa, ſed cunctæ. Sed neque in diuer-
Ephe. 5. ſas fides, ſed in vna: dicente Apoſtolo, *Vna fides*. In vna ſcilicet fide ſaluantur credentes: per vnitatem fidei Eccleſia catholica habet cor & animam vnam in Deum. Hæc fides recta, quæ facit diuerſa corda creden-
Rom. 1. tium vnum eſſe, Pauli Apoſtoli ore laudatur. *Gratias*, inquit, *ago Deo, quia fides veſtra adnunciatur in vniuerſo mundo*. Fides vna, quæ in totum mundum adnunciatur, ipſa laudanda ac prædicanda eſt. Accipe fidem, in qua iam olim renatus es credens in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Pater filius non eſt, filius pater non eſt, Spiritus ſanctus nec pater nec filius. Et cũ tres ſint, quod eſt, rogo, nomen vnũ patris & filii & Spiritus ſancti, in quo nos oporteat bapti-

zari,niſi illud ſcilicet nomen Deitatis,quod triplicari non poteſt? Quamuis enim dicamus patrem Deum, filium Deum, Spiritũ ſanctum Deum, tamen non dicimus tres Deos, quia ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus vnus eſt.* Vnus eſt igitur Deus in natura, non in perſona: quia alia eſt perſona patris, alia filij, alia Spiritus ſancti. Pater à nullo eſt genitus, filius à patre eſt genitus, Spiritus ſanctus à patre filioque procedens eſt. Pater non ſibi eſt, ſed filio: filius non ſibi eſt, ſed patri: ſpiritus alicuius eſt adſpirantis: ergo ad patrem filiumque refertur. Iſta itaque relatiua nomina Trinitatem faciunt. Eſſentialia verò nullomodo triplicātur. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus ſanctus. Pius pater, pius Filius, pius Spiritus ſanctus. Iuſtus pater, iuſtus Filius, iuſtus & Spiritus ſanctus. Omnipotens pater, omnipotens Filius, omnipotens & Spiritus ſanctus. Et tamen non dicimus nec tres Deos, nec tres bonos, nec tres pios, nec tres iuſtos, nec tres omnipotentes: ſed vnum Deum, bonum, pium, iuſtum, omnipotentem, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Vbi eſt vna natura, eſſentia, vel ſubſtantia. Quodlibet enim

Deut.6.

de his nominibus in illa ſancta ſummaque Trinitate dixeris, vnum idemque ſignificat. Non eſt diuerſa Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentia. Quòd ſi eſſet, nec veraciter filius à patre gigneretur, nec Spiritus ſanctus à patre filióque procederet. Sed quia verus eſt filius, id eſt de eſſentia patris genitus, verus eſt & Spiritus ſanctus, à patre filióque procedens. Quòd ſi filius aut Spiritus ſanctus alterius generis ſunt quàm pater; nec filius veraciter patris eſt, quem extraneum facit differens eſſentia. Similiter nec Spiritus ſanctus à patre, filióq. procederet, quod dementis eſt dicere: quia ſancta ſcriptura & filium à patre genitum, & Spiritum ſanctum à patre procedentem, fideli manifeſtat narratione. Ergo ſunt tria quædam coæterna, conſubſtantialia, coeſſentialia. Sed cùm quęreretur à patribus & diceretur, Quid tria? nec eſſentias, nec ſubſtantias, nec naturas dicere auſi ſunt: ne aliqua fortè diuerſitas crederetur eſſentiarum, aut naturarum, aut ſubſtantiarum: ſed dixerunt tres perſonas, vnam eſſentiã: vti vna eſſentia declararet Deum vnum; tres autem perſonæ ſanctam Trinitatem oſtenderent. Nec hoc dicimus, quòd tantummodo Deus Trinitas ſit, & non vna

quæque

quæque perſona. Nam & Pater ſolus Deus eſt, & Filius ſolus Deus eſt, & Spiritus ſanctus ſolus Deus eſt. Solus dico, quia pater non eſt filius, & filius non eſt pater, & ſpiritus ſanctus non eſt pater aut filius. Ceterùm Trinitas, inſeparabilis, incommutabilis, infinita, non recipit tres Deos, ſicut non recipit tres eſſentias, aut ſubſtantias, aut naturas. & idcirco nullatenus dicendus eſt filius in id quòd æqualis eſt patri, aut creatus ex aliquo, aut de nihilo ſubſtitutus: quia quod eſt pater, hoc genuit, Deus Deum, lux lucem, incommutabilis incommutabilem, infinitus infinitum, æternus coæternum. Similiter & de ſpiritu ſancto credimus; quia hoc eſt quod ille à quo procedit. Videamus igitur deinceps, vtrum hæc quæ diximus ſanctarum ſcripturarum teſtimonijs adprobemus. Primùm etiam quærendum eſt ſi Deus Trinitas ſit. *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. Et rurſum, *Venite, deſcendamus*, inquit, *& confundamus ibi linguas eorũ. Noſtram* verò, &, *deſcendamus*, pluralitatem perſonarum, non Deorum inſinuat. Similiterque Abrahæ viſio trium virorum, & vnius Domini deprecatio, &, *pluit Dominus à Domino ſuper Sodomam & Gomorrham ſul-*

Geneſ. 1.
Gen. 11.
Gen. 19.

phur & ignem à Domino. Et, *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis:* Et, *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quid aliud hęc quàm Trinitatem oſtendunt? Apertiuſque ſanè Do-

Matt. 28 minùs in Euángelio, *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſan-*

Matt. 17 *cti.* Et rurſum, *Facta eſt vox de cœlo dicens, Hic eſt filius meus dilectus: ipſum audite.* Iden-

Ioan. 1. tidemque ait, *Vidi ſpiritum Dei deſcendentem, & manentem ſicut columbam in ipſo.* En habes in breui alium eſſe patrem, alium filium, alium ſpiritum ſanctum: alium & alium in perſona; non aliud & aliud in natura. & id-

Ioan. 10 circo, *Ego,* inquit, *& pater vnum ſumus. Vnũ,* ad naturam referre nos docet: *Sumus,* ad

1. Ioan. 5 perſonas. Similiter & illud: *Tres ſunt,* inquit, *qui teſtimonium dicunt in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum ſunt.* Audiat Sabellius *ſumus*: audiat *tres*, & credat eſſe tres perſonas, & non ſacrilego corde blaſphemet, dicendo ipſum ſibi eſſe patrẽ, ipſum ſibi filium, ipſum ſibi ſpiritum ſanctum: tanquam modo quodam ſeipſum gignat, aut modo quodam à ſeipſo ipſe procedat: cùm hoc etiam in naturis creatis minimè inuenire poſſit, vt aliquid ſeipſum gignere valeat. Audiat ſcilicet & Arrius

vnum, & non differentis filium dicat eſſe naturæ: cùm natura diuerſa vnum dici nequeat. Filius itaque clamat, *Ego & pater vnum ſumus*,&, *Qui me videt, videt & patrem.* *Ioan.10* *Ioan.14* Et Apoſtolus de eo, *Qui cùm in forma Dei*, inquit, *eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* &, *Propterea*, inquit in Euangelio, *quærebant Iudæi Ieſum interficere: quia non ſolùm ſoluebat ſabbatum; ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.* *Philip.2* *Ioan.5.* Et Arrius blaſphemo ſpiritu contradicit: Non ſunt vnum, non ſunt æquales, quia ipſe filius de ſe dicit, *Pater maior me eſt*, & miſſum ſeſe ſæpenumerò à patre teſtatur. *Ioan.14* O infelix error, peſtiferaque doctrina, ignorans diſpenſationem hominis ob ſalutem generis humani temporaliter factam! Rogo, ſecundum quid maior eſt pater filio? ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum potentiã, an ſecundum bonitatem, an ſecundum incorporalitatem, an ſecundum æternitatem? Si innaſcibilis Dei patris vnigenitus Deus imago eſt, perfectæ atque abſolutæ in eo ſubſtantiæ veritas ineſt, per quam efficitur eſſe eum imaginem veritatis. Potens eſt pater: ſed ſi infirmus eſt filius, imago iam non eſt potentis. Bonus eſt pater: ſed ſi in diuerſi generis diuinitate filius eſt, boni

imaginem mali natura non reddet. Incorporeus pater eſt : ſed ſi filius ſecundum ſpiritum circumſcriptus eſt corpore, iam incorporei non eſt forma corporeus. Aeternus eſt pater : ſed ſi filius non eſt coæternus, temporaliter patri nomen paternitatis acceſſit : & iam non omnia per Verbum facta ſunt, quia reperitur tempus ante Verbum anterius, quando pater fuerit ſine filio. Sed imaginem Dei patris Verbum, & omnia per ipſum facta ſcriptura euidenter declarat. An fortè ad hoc impiæ profeſſionis ſuæ ſenſum propagat, vt ſpiritum ſanctum bonum quidem, ſed filium meliorem, & patrem optimum eſſe credat; aut ſpiritum ſanctum potentem, ſed filium potentiorem, & patrem potentiſſimum ſenſu ſacrilego adſtruat; aut ſanctum ſpiritum iuſtum, ſed filium iuſtiorem, & patrẽ iuſtiſſimum blaſphemando edoceat? Ergo non tenetur ſub vnius Dei profeſſione: ſed Ethnicorum more plurimorum Deorum cultui mancipatur: dum Deum patrem maiorem, filiúmque minorem, & ſpiritum ſanctum pluſquam minorem, prçſumptione temeraria ſuſpicatur. Deum maiorem, & Deum minorem habeat error eorum, qui Iſraël eſſe nolunt, nec obturatis auribus

audiunt: *Audi Iſraël Dominus Deus tuus Deus vnus eſt*: & illud, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Sed ne fortè cæcato corde filium, aut ſpiritum ſanctum Deum eſſe non credant, & more Iudæorum blaſphemantium Deum eſſe abnegent, ſacrarum litterarum teſtimoniis conuincantur. *Quorum patres*, inquit Apoſtolus, *& ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt benedictus Deus in ſæcula.* Et rurſum Ioānes Apoſtolus: *Vt ſimus*, inquit, *in vero filio eius Ieſu Chriſto. Ipſe eſt verus Deus, & vita æterna.* Et de Spiritu ſancto Ioannes Euangeliſta: *Spiritus*, inquit, *Deus eſt.* Et Apoſtolus dum Spiritum ſanctum inhabitatorem Eccleſiæ diceret: *Neſcitis*, inquit, *quia membra veſtra tēplum eſt Spiritus ſancti? Glorificate & portate Dominum in corpore veſtro.* Et in actibus Apoſtolorum. *Anania*, inquit Petrus, *cur tētauit cor tuum Satanas mentiri te Spiritui ſancto?* Et paulo poſt ſubiungit; *Non es hominibus mentitus, ſed Deo.* En habet filium Deum, Spiritum ſanctum Deum. De patre quòd Deus ſit, non opus eſt adprobare, quem ille ſine ambiguitate Deum credit. De filio autem, vel de Spiritu ſancto omnis pene hoc ſancta ſcriptura reſonat: ſed pro breuitate ſermonis pauca inde decerpſimus. Mi-

Deut. 6. *Matt. 4.* *Rom. 9.* *Ioan. 5* *Ioan. 4.* *1. Cor. 6.* *Act. 5.*

norem autem, aut miſſum filium ſecundũ id credimus, quod & Apoſtolus ait, *Miſit*
Galat. 4 *Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege.* Factum autem ex muliere, ideſt de virgine Maria natum: quia ille qui erat natus ex patre ſine initio, de matre naſcendo accepit certum temporis initium. Qui etiã *cùm in forma Dei eſſet*, inquit Apoſtolus, *non*
Philip. 2 *rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſe vſq ad mortem, mortẽ autẽ crucis.* Qui cùm in forma Dei, ait, eſſet, ideſt cùm ſubſtantia Deus eſſet, nõ rapuit Deitatem, quam naturaliter habebat cũ patre: ſed ſemetipſum exinaniuit, id eſt, nõ in id quod Deus eſt, & æqualis patri, generi humano apparuit: ſed homine adsũpto, nõ Deo cõſumpto, in vnitate perſonæ, & in hoc mundo apparuit, & paſſiones ſuſtinuit, & affectiones humanas quas decuit & voluit ſine vitio tranſcurrit. Secundum hanc formam humanam non eſt æqualis patri, dicente
Ioan. 14 ipſo, *Pater maior me eſt.* Secundum illam verò qua æqualis eſt patri, ait: *Ego & pater*
Ioan 10 *vnum ſumus.* Secundum formam humanã, venit in mundum peccatores ſaluos facere: ſecundum diuinam, in mundo erat, & mũ-

dus per ipſum factus eſt. Et idcirco duas ſubſtantias,ſiue naturas,ſiue formas(quodlibet de his dixeris, idem eſt,) credere nos oportet in vno filio Dei; vnam profectò Dei, alterã hominis: vt credatur Deus verus, & homo verus vnus filius Dei: ne ſicut Neſtorius,hominem ex virgine Maria natum quartam perſonam introducentes, à Trinitate excidamus: neque vt Eutyches, hominem verum non credentes, filiũ Dei ſine hominis adſumptione, ideſt vnius ſubſtantię eſſe credamus: aut certè ex duabus ſubſtantiis vnam fieri potuiſſe ſubſtantiam arbitremur. Quia filius Dei, vt diximus, in vnitate perſonæ ſuæ totum hominem adſumpſit,ideſt animam rationalem, & carnẽ: ſecundum quod dictum eſt per Prophetã, *Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitis nomen eius Emmanuel*, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus. Homo igitur & Deus eſt, qui de Maria natus eſt: homo & Deus eſt, qui creuit ætate: homo & Deus eſt, qui cruci adfixus eſt, qui etiam reſurrexit, cæloſque aſcendit, ſedetque ad dexteram patris. Et quamuis propter vnitatem perſonæ, Deus homo ſit, & homo Deus ſit: tamen ſecundum hominem Deus dicitur crucifixus, Deus dicitur paſſus; Deus *Eſai. 7.*

dicitur mortuus. Nam ſecundum id quod Deus eſt, impaſſibilis, immortaliſque ritè creditur. Ergo manet in Chriſto vtraque natura veritatem ſeruans: ita vt nec humana in diuinam tranſlata deſinat eſſe homo, nec diuina in humanam transferatur, & deſinat eſſe Deus. Sic igitur vt vna genita, creata altera: vna intemporalis, altera temporis: vna ſine initio, altera cum initio. Et quamuis illa genita & intemporalis ad patrem & Spiritum ſanctum pertineat: temporalis tamē & creata nullomodo: quia reuera quicquid naturæ eſt patri, gignendo dedit filio: quicquid naturæ ex tempore aut extrinſecùs acceſſit filio, non redundat ad Patrem, neque ad Spiritum ſanctum. Et cùm ſit vna ſubſtantia tota Trinitas, non ad totam Trinitatem homo Chriſtus pertinet, niſi tantùm ad filium. Nec enim fas eſt credere, patrem aut ſpiritum ſanctum hominem adſumpſiſſe, aut ſecundum hominem paſſos fuiſſe. Spiritus autem ſanctus, quanquam minor nuſquam in ſcripturis reperiatur, tamen miſſus euidentiſſimè reperitur ſcriptus. Pro qua re ſibimet hęretici collum ligant, & coarctato ac potius ſuffocato intelligentiæ ſuæ ſpiritu, creatorem ſuum ſanctum ſpiritum non agnoſcũt, dum eum

creaturam eſſe definiunt. Si creatura eſſet, creator vtique eſſe non poſſet; quia creatura creaturam non format de nihilo. Et cùm in Geneſi hominem Deus ad imaginem ſuam dicat eſſe formatum, & Iob ſeſe à ſancto ſpiritu narret eſſe plaſmatum. *Spiritus*, inquit, *diuinus qui finxit me*: liquidè claret cooperatorem eſſe patri ac filio ſpiritum ſanctum, & in hominis formatione, & in Angelorum ſimiliter ſubſtitutione, ſecundum illud Pſalmographi, *Verbo Domini cœli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Si Deus eſt, ſi creator eſt, ſi baptiſmum conſecrat, quare miſſus dicitur? Miſſus quippe in eo, quòd ſuper Chriſtum in columbæ ſpecie venerit in flumine: quòd ſupra Apoſtolos venerit in igne. Ipſa quippe apparitio miſſio eſt. Nã vbi mittitur, qui vbique eſt? *Spiritus*, inquit, *Domini repleuit orbem terrarum.* Et rurſum: *Domine, quò ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cælum, tu ibi es: & ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas in directum, & habitauero in nouiſſimo maris: etenim illic manus tua deducet me, & continebit me dextera tua.* Nihil ſcilicet prætermiſſum eſt mundi, vbi non præſentiam totius Trinitatis eſſe monſtraret. Quo modo

Geneſ. 1.
Iob. 33.
Pſal. 32.
Sap. 1.
Pſal. 138

filium credimus miſſum ſecundum hominem, ita miſſum ſpiritum ſanctum propter columbam vel ignem. Sed filius adſumptum hominem propter hominem ita ſuæ perſonæ coniunxit, vt eſſe ſemper habeat, nec vnquam deſinat, aut aliquando finem accipiat. Spiritus verò ſanctus ita columbam, vel ignem: vt factæ illæ viſiones ex tempore eſſe poſtea deſinerent. En habes propter quid dicatur miſſus ſpiritus ſanctus. Sed iam ſatis ſint ad corroborandam fidem tuam hęc pauca quæ diximus, quia pater & filius & ſpiritus ſanctus vnus Deus ſit. Non eſt certè creata natura, non terra, neque aqua, neque aër, neque ignis. Ex his enim elementis animalium compacta ſunt corpora. Non eſt certè ſpiritus inrationalis, ſicut eſt in pecoribus, neque ſpiritus rationalis, ſicut eſt in hominibus, aut angelis: ſed eſt Deus Trinitas immutabilis, creans omnia per bonitatem ſuam, creatus à nemine. Quis itaque poteſt, vt dignum eſt, & vt ſe habet illa infabricata forma, à qua fotmata ſunt vniuerſa, vel mente percipere, quanto magis eloquio proferre, niſi quòd ita creditur ac dicitur Trinitas Deus? Hęc autem Trinitas increata, creaturæ ſuæ indidit Trinitatis qualia-

cumque veſtigia. Sic enim ſcriptum eſt, quòd omnia in numero, in menſura, & pondere diſpoſuerit. Omne ſcilicet corpus, ſiue paruum, ſiue magnum ſit, & numerum habet pro quantitate partium, & menſuram habet, & pondus. nec eſſe poſſit numerus ſine pondere; aut menſura ſine pondere, & numero. Vbicumque enim fuerit vnum horum, ſine duobus eſſe non poteſt. Sed ecce in corporeis rebus facilè adprobatur pondus, numerus, & menſura: quomodo in incorporeis rebus reperiri queat, videamus. Igitur in anima hominis memoria ineſt, conſilium, & voluntas. Hoc enim cogitas quod vis, quòd etiam memoria tua continet. Voluntas enim tua amor tuus eſt. Hoc enim recordaris, quod amando in cogitatione tua adducis. Tria ſunt, memoria, conſilium, & voluntas quam diximus eſſe amorem, & inſeparabilia ſunt, & vnum ſunt, & alterum ſine altero eſſe nequit. Quidam etiam Patrum eleganter hæc tria ineſſe dixit animæ, cùm Deũ oraret. *Meminerim te, intelligam te, diligam te:* & in his Dei imaginem eſſe docuit. Imago quippe Dei humana anima, non genita, ſed creata, non æqualis, ſed ſimilis. Hæc propterea breuiter inſinuaui caritati tuæ, etiã

Sap. 11.

in rebus creatis aliqua ſigna eſſe illius ſummæ Trinitatis: vt euidenti ratione pateat, quantus ſit error hæreticorum: vt cum in rebus creatis & Trinitas & vnitas ſit, ipſam Trinitatem quæ Deus eſt, in vnitate naturæ eſſe non credant. Huius ſcilicet æternæ atque incommutabilis Trinitatis potentia creata ſunt omnia. Sed excellentiorem, ac primam in creaturis ortam reperimus rationalem Angelorum naturam, de Dei ſui dono beatam, & per liberum arbitrium beatificatam non iugiter adhærentem. Ex quibus quædam pars Angelorum, nolens ſui creatoris facere voluntatem, ab eius cõtemplatione deiecta ſeruatur in iudicio punienda, Petro Apoſtolo dicente, *Deus*
1. Pet. 2. *Angelis peccantibus non perpercit: ſed catenis inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciũ reſeruari cruciandos.* Meritò quippe pœna ignis æterni in perpetuum punientur: quia ſi voluiſſent in ſua perſeuerare beatitudine, ſuffragabatur eis vtiq. voluntas libera. Per quã voluntatem ad ſeipſos, non ad Deum conuerſi, effecti per ſuperbiam tenebroſi, & in huius aëris ima detruſi, ſeruantur in iudicium puniendi. nullum in eis voluntatis bonæ remanſit veſtigium. Illi autem, qui ſeruauerunt id quod facti ſunt per idem li-

berum arbitrium, Deo ſcilicet creatori ſuo inceſſanter adhærentes, per id quod ſtete-runt gratia Dei beatiores effecti ſunt: ſic etiam vt voluntas eorum, nec velle habeat peccare, nec poſſe. quoniam quamuis mutabiles facti fuerint per naturam, immutabiles ſunt facti per gratiam. ſtabiles etiam & certi de ſua beatitudine nullatenus amittēda, fruuntur Deo, cuius contēplatione beati ſunt. Planè ex duplici eos eſſe ſubſtantia adſerūt magni & docti viri, id eſt ex ſpiritu incorporeo, quo à Dei contemplatione nunquam recedunt: & ex corpore, per quod ex tempore hominibus apparent: adprobantes hoc ex illo loco Pſalmi vbi dicit, *Qui facit Angelos ſuos Spiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem.* *Pſal.103* Corpus ergo æthereum, id eſt igneum, eos dicunt habere: Angelos verò malos, id eſt dęmones, corpus aëreum. Ergo poſt lapſum malorū, & ſtabilitatem bonorum, placuit omnipotenti Deo aliam condere creaturam rationalem, libero arbitrio exornatam, per quā numerus ille Angelorum de cœlo labentium qui perierat, ſuppleretur, hominum dico primorum, ſecundum animam ex nihilo, ſecundum corpus ex limo ſubſtitutorum: ſecundum animam; rationalem &

immortalem: ſecundum corpus verò, ſi non peccaſſet, immortalem; ſi autem peccaſſet, mortalem: talem ſcilicet quod mori
Rom. 8. poſſet, dicente Apoſtolo, *Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum*: quoniam pœna peccati mors inflicta eſt corpori. Excepta enim ſpiritus morte in id quod deſeritur à Deo, hanc etiam accepit in carne: quia ſicut vita eſt animæ, beatè viuere, id eſt frui Deo: ita mori, eſt corpore ab anima deſeri. Harum mortium diſparem pœnam expertus non eſſet, ſi non peccaſſet. Factus itaq. homo rectus, & ad imaginē Dei ſui ſecundum rationem & intellectum fictus atque formatus, legem accepit, quam non transgrediendo beatus eſſet, quoniam habebat liberum arbitrium, vt poſſet bonus eſſe ſi vellet: non quidem ſine gratia Dei, qua ipſa regebatur voluntas, vt vellet; & tamen in poteſtate eius erat ipſam gratiam deſerere cùm voluiſſet. Quia voluit, & peccauit, ob hoc etiam meritò damnaretur in æternum, atque omnis ſtirps eius in perpetuum cum Angelis præuaricatoribus puniretur, niſi gratia ſuperueniret per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Ipſius enim mors humanum genus à poteſtate diaboli liberauit; quod quadam iuſtitia Dei ei tra-

ditum fuerat poſſidendum, & dominabatur in eis vt in filiis diffidentiæ, ſicut Apoſtolus ait. Ergo mors Chriſti, quam ſine peccato ſuſcepit, vitam tribuit peccatori. Suſcepit hominem vnigenitus Dei, & Verbum caro factum eſt, qui inter Deum & homines mediatoris fungeretur officio: vt quia per liberum arbitrium reuerti ad Deũ minimè poteramus, per Deum hominem factum reuerti poſſimus. Per hunc mediatorem à diabolo gratis occiſum ipſe diabolus auctor mortis amiſit quos idem mediator iudicio iudicauit occulto. Non igitur glorietur homo de meritis ſuis: ſed qui gloriatur in Domino glorietur. Quid enim habet, quod non accepit? quòd ſi accepit, quid gloriatur quaſi nõ acceperit? Sic enim ipſe Dominus ait. *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Liberatio noſtra in eius arbitrio, in eius ſita eſt voluntate. *Quoniam ira in furore eius, & vita in voluntate eius*, ait Pſalmographus. Vnde quòd damnatur reus, ſuis deputet meritis; quòd liberatur, gratiæ redẽptoris. Nec hoc dicimus, quòd liberum arbitrium perdiderit humanum genus. Habet enim, antequam liberetur gratia ſaluatoris, ad malum non ad bonum procliue. Quapropter ipſum liberum ar-

Ephes. 5. *Ioan. 8.* *Pſal. 29.*

Auguſt. Enchir. cap. 32. bitrium gratia Dei liberatur vt bonum velit & poſſit. Ita enim quidam ex Patribus
" ait, quòd gratia Dei prçueniat nolentem,
" vt velit; ſubſequatur volentem, ne fruſtra
" velit. Ac ſic homo antequam ſit fidelis, habet liberum arbitrium ad malum: habet fidelis liberum arbitrium & ad bonum, gratia Dei ſcilicet liberatum. Non vtique immeritò: vt pro malo opere pœnam, & pro bono vitam conſequatur æternam. Gratiá igitur quam primus homo habebat ante peccatum, & gratiam, qua nunc redimuntur homines à maſſa damnata peccati, quidam diſcernens ſic ait. Prima eſt enim, vt habeat homo iuſtitiam ſi velit. ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit vt velit, & tan- *Auguſt. de corr. & gratia, c. XI*
" tum velit, tantóque ardore diligat, vt car-
" nis voluptatem contraria concupiſcentem
" voluntate ſpiritus vincąt. Nec illa quidem
" parua erat qua demonſtrata eſt etiam po-
" tentia liberi arbitrij: quoniam ſic adiuua-
" batur, vt ſine hoc adiutorio in bono non
" permaneret, ſed hoc adiutorium ſi vellet
" deſereret Hæc autem tanto maior eſt, vt
" parum ſit homini per illam reparare perdi-
" tam libertatem: parum ſit denique, non
" poſſe ſine illa vel apprehendere bonum, vel
" permanere in bono ſi velit, niſi etiam effi-

ciatur

ciatur vt velit. Quid igitur in hac gratia prius eſt niſi fides, quæ nos ductura eſt ad ſpeciem, vt ſcilicet id quod credimus videamus? Hanc etiam fidem non accipiet homo, niſi baptizatus fuerit in nomine Trinitatis: vt fidelis effectus, ſciat quid vel vnde petat, quærat & pulſet vt inuenire valeat: Domino in Euangelio admonente, *Mat.7.* *Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis*, Non introducuntur niſi fideles, niſi baptizati fuerint in nomine Trinitatis. Nec omnes tamen qui baptizantur fideles ſalui erunt: quoniam reuera multæ hæreſes hoc Trinitatis baptiſmo gloriantur, & eodem modò vt Eccleſia Catholica baptizari videntur: ſed magno errore tenentur, dum fidei vnitatem ſcindunt, & toto orbi communicare nolunt: ac per hoc meritò damnabuntur. Nihil ergo eis prodeſt tingui in nomine Trinitatis, qui ipſum nomen deitatis indiuiduum diuidere temeraria præſumptione nituntur. Sanè cùm compuncti corde ad Eccleſiam Catholicam humili pietate reuertuntur, non in eis iteratur baptiſmus quem iam acceperunt; ſed per impoſitionem manus Eccleſiæ Catholicæ conciliantur. Quoniam ſic cuſtoditur illa ſententia

Matth. 28. Domini, *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* vt quamuis foras Eccleſiam, aut certè in Eccleſia à malo peruerſo ſacerdote ſecundum hanc regulam baptizentur, in eis nullatenus iteretur. Fides quippe, quæ per dilectionem operatur, à ſancta Eccleſia Catholica habetur. Quam hæretici nullatenus habere probantur: quia reuera fides ſola non ſufficit, niſi Deum credens diligas Deum, præceptiſque eius obedias. Obedire præceptis eius eſt non facere malum, & facere bonũ; pugnare contra diabolum, qui curſum noſtrum ad Deum tendentem impedire momentis ſingulis nititur. Vnde iuxta Apoſtolum, *tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: cui reſiſtendum eſt in fide fortiter. Et licet quamdiu in hoc mundo mortaliter viuimus, ſine peccato eſſe non poſſumus; tamen ne vllis criminibus implicemur, vt ad eius ſeruitium redeamus, & vaſa eius effecti, rurſum incipiat habitare in nobis. Quæ ſint criminalia peccata, & ſcriptura diuina, & mundanæ leges publicè puniunt: ſed & conſcientia tua quæ ab alio non vult pati non neſcit. Sed ſi fortè poſt baptiſmum aliquibus criminibus inuoluti ſumus, non pigeat pœnitentiam agere, &

1. Pet. 5.

contrito corde & corpore à Deo indulgentiam poſtulare. Nam qui ſibi peccata impunè videntur committere, dum fortaſſe aliquas eleemoſynas in pauperes faciunt, multum falluntur. Neſciunt enim quòd opus miſericordię primum ſit, ſeipſumDeo offerre, & ſic in alio miſericordiam facere. Sic enim ſcriptura ait: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* & iterum: *Qui ſibi nequam eſt, cui bonus?* Ergo faciendæ ſunt eleemoſynæ: ſed antè ſunt vitia relinquenda. Multũ igitur differunt ab his, qui veſtem ſuam cãdidam ſeruauerunt, qui tales vt renati ſunt, auxiliante Domino, vſque ad finem exitus perſeuerant: quibus quotidiana oratio ſufficit ad ſoluenda minima delicta, quæ in hoc corpore mortali ſubripiunt; de quo ſe Apoſtolus liberari exoptat dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Nam & Dominus in Euãgelio tres fertilitates terræ oſtendit, id eſt tres gradus bonorũ in Eccleſia demõſtrauit, triceſimũ, ſexageſimum, & center ſimum. Vnde & arca Noe, quæ ſignificauit Eccleſiam, bicamerata, tricamerataque fuit: ſignificans, vt diximus, tres gradus, aut ordines: quos tractatores Eccleſiæ ad coniugatos, continentes,

Eccl.30. *Eccl.14.* *Rom. 7* *Matt.13*

& virgines retulerunt. Triceſimum ſcilicet ad coniugatos, ſexageſimum ad continentes, centeſimum ad virgines. Ita etiam Eccleſia catholica in his gradibus conſtituta eſt: vt quamuis tres ſint gradus, multæ tamen differentiæ meritorum. Neque enim aut omnes virgines æqualiter accipiũt præmium regni cælorum, aut omnes continẽ-
1.Cor.3. tes, aut omnes coniugati: ſed *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet*, ait Apoſtolus, *ſecundum ſuum laborem.* Et quantum amplius alius alio obediens Deo fuit, tantum amplius mercedis accipiet. Et quæ erit iſta merces, vel præmium, niſi ipſe Deus præmium virtutis erit? Dixit quidam. Is qui virtutem dedit, qui dedit certãtibus victoriam, ipſe procul dubio erit corona. Quod intelligimus, tantum amplius alio in illa vita Deum videbit, quantum amplius in hac vita eum dilexit, præceptiſque eius obediẽs fuit. Sed & in ipſa carne reſurgẽtium mortuorum multæ erunt differentiæ claritatis,
1.Cor.15 dicẽte Apoſtolo, *Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarũ. Stella enim ab ſtella differt in claritate, ita erit & reſurrectio mortuorũ.* Igitur quæcumq. corpora aut ignis cõſumpſit, aut beſtia deuorauit, aut aqua abſorbuit, illo momento tẽporis atq. in ictu oculi

reſurgent, in ſexu vnuſquiſq. quo mortuus eſt. maſculus itaque in maſculino, & fœmina in fœminino. Quod verò reſurgãt mortui, Dominus in Euangelio ait. *Non legiſtis quod dicit Dominus ad Moyſem de rubo, Ego Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.* & ſubnectens adiungit. *Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum.* Omnia enim viuunt ei & iterum: *Tunc omnes,* inquit, *qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & reſurgent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in reſurrectionem iudicij.* Nam & alibi miſericordiæ opera numerans, bonos & malos redarguens, hos dicit ire in ſupplicium æternum. Bonos etiam ſuſcipiet gaudium ſempiternum; vbi cum Deo ſuo ſine fine regnabunt: & de ſua ſtabilitate ſecuri, nihil eos indecens delectabit. Vbicumque enim eorum ſpiritus erit, protinus in cœlo nouo & terra noua. Malos autem ſuſcipiet ignis æternus, quos in perpetuũ cruciabit. Vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Ideoque, cariſſime, ſatagendum eſt, & iugiter Dei miſericordia imploranda, vt ſobriè, piè, iuſtè viuamus in hoc ſeculo, quatenus poſſimus cælorũ peruenire in regnum.

Luc. 20.

Ioan. 6.

Matt. 25

EPISTOLA VICTORIS AD B. FVLGENTIVM Epiſcopum.

DOMINO *beatiſsimo, & Apoſtolicis meritis coæquando, ſancto Patri Fulgentio Epiſcopo, Victor.*

Deſideratæ rei diuinitus attributũ tempus aduenit, quo noſtra petitio ſortiatur effectum. Nefas enim fuerat, vt is qui ad reſpondendum callidæ machinationi beatitudinem tuam frequenter ipſe petieram, differrem volentem: quòd apud honeſtiſsimos mores mendacio plerunq. deputatur, quidquid differendo promittitur. Sed hoc ſicut nobiſcum veſtra beatitudo meliùs recognoſcit, non voluntate factum eſt: ſed ſpatiũ regionum diuerſarum impedimentum detulerat, quibus huc atque illuc in caſſum ducimur. Vbi nulla ſalutis æternæ vitæ vtilitas inuenitur: ſed potius ab ipſa futuræ vitæ vtilitate exquirenda, mens diuerſis occupationibus auocatur, vt cùm tempus eſt, diabolici timoris inſtinctu, aliquid quod ad ſalutẽ æternam proficiat, quiſque noſtrum minimè agere

permittatur. Induimur enim diuerſis cupiditatibus ac deſideriis huius mundi, quæ ſubitò tanquam fumus euaneſcunt: & inſanabiliter ſæcularibus illecebris ſic noſtra deſeruit intentio, vt tanquam ſi immutabiliter in hoc mundo viuamus, ſic de futura æternitate, aut vitæ aut mortis periculo, quod vtrimque eſt, minimè cogitemus: ſed hoc tantùm ſatagimus, quod in præſenti cognoſcimus noſtris deſideriis adfuturum. Quantacunque enim vtilitas noſtræ voluntati adcreſcat, parum eſſe putamus, ſecundum illam B. Cypriani ſententiam: *Lib. de mortalitate.* Quid aliud in mundo quàm pugna aduerſu diabolum quotidie geritur? *Et paulo poſt ſequitur:* Si auaritia proſtrata eſt, exurgit libido: ſi libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio: ſi ambitio contempta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abſcindit. *& cætera. peruidens vir venerabilis taatis animam inimici iaculis quotidie vulnerari: vnde non virtus propria, ſed ſola diuina poterit eruere miſericordia. Propterea lacrymabiliter exoramus, vt pro nobis cum omnibus illis quos Domino acquiſiſti, ac mundanis ſqualoribus erutos ad ſpiritalem vitam conuerti feciſti, eius pietatem exorare digneris, vt nobis miſericordiæ ſuæ lumen oſtendat, vt non ſumat vindictam de peccatis noſtris, vt in delictis noſtris non moriamur,*

Vt exuamur à laqueis & compedibus inimici, vt non ſe gaudeat lucraſſe animam, quam Dominus ſuo ſanguine redemit. Sed hoc enixiſſimè obſecramus, vt noſtram ſupplicationem tuis precibus iuſtis, noſtroſque gemitus tuis ſanctis fletibus adiungas, vt mereamur veſtris interceſſionib. futuræ vitæ ſubſidium reportare, vt qui peccatis mortui
4. Reg. 4 *ſumus, veſtris ſanctis orationibus reſurgamus. Aliter enim Eliſeus Propheta ſuſcitare non poſſit cadauer exanime, niſi refrenatis membrorum lineamentis, illo ſe corpori faceret æqualem. Minorauit ſe paululum magnitudo, vt cùm oſculatur mortuum, implaſtraret animam, & redderet puerum viuum. Vnus ſe ſternit, & duo conſurgunt: & ſubitò redditur incolumis genitrici, qui alieno ſpiritu reuixit. Et ego ita confido veſtro interceſſu me viuum Eccleſiæ matri reſtitui, qui video grauantibus peccatis mortis aculeo detineri. Scio enim quòd in iuuenili ætate vitæ, ante annos plurimos ſalutem animæ noſtræ quæſieris, Dominúque ex hac re ſæpiſſimè poſtulaueris, vt me à tentationibus huius vitæ erueret. Et quia adhuc peccatorum mole depreſſus mereri non potui, hoc deprecor, vt aſſiduis ſupplicationibus pro nobis Dominum exorare digneris, vt quolibet ordine vel tempore delictorum noſtrorum veniam aſſequatur. Et ne noſtra flebilis ac diuturna oratio veſtræ Paternitatis ſenſibus faſtidium generet, illud nobis*

iterum poſtulandum eſt, vt promiſsionibus veſtris celer ſequatur effectus: ac maligno operi illius, qui venerabilium monachorum ſpiritualem vitam, & ſecundum ſæculum quaſi viliſsimam, faſtidioſè contemnens, vſque ad cedros Libani euolans ſe perueniſſe gloriatur. Cuius nomen niſi fallor per ordinem verborum ſuperiore verſu euidentiùs videor expreſsiſſe, cuius tractatum direxi. Qui emẽdicatis hinc inde ſermonibus, aduerſum rectam fidẽ & catholicam veritatem viſus eſt oblatraſſe, & Homouſianos (quos nos eſſe appellauit) & Donatiſtas obiectionum ſuarum iaculis quaſi vulnerans, ſibi poſtea catholicam vindicauit, ſicut ex lectione diligenter veſtra Paternitas aduertebit. Quare petimus, vt de mellifluo veſtræ paternitatis fonte iſtius vanitas refellatur, auctoriſque eius ſerpentis, cuius iſte mala gramina paſtus, quendam velut nouum errorem viſus eſt pullulaſſe. Adſit luculenta reſponſio, & omnis aduerſus Deum excogitata nequitia comprimatur: ne aliquid rectum aduerſus dogmatis fidem, qui legunt eum dixiſſe reputent. Confundatur antiqui ſerpentis aſtutia, quia ſibi tales prædicatores diuerſis ſeditionum ac voluptatum illecebris aggregauit: eiuſque vipeream venenoſamque triſulcem linguam tuis ſanctis reſponſionibus diſsipa. Qui non doctoris, ſed potius adulatoris id temporis officio fungebatur falſitatis. Commentum quod ſuis poſteris

dereliquit, te reſpondente eorum mentibus euaneſcat, quo aduerſus Dei myſterium volvit militare. Propterea rogamus vt in hac parte, Domino adiuuante, bonæ famæ meritum, & præclarum omnibus extendas ingenium. Et quoniam præſens æſtus aliqua recentia quærit, deſiderium mẽtis audacter expreſsi, antiquæ familiaritatis caritate poſſeſſus: & ſicut præ cæteris Sacerdotibus mentibus & oculis intuentium fulges, ita te cupimus frequenter florulentis opuſculis fulgentiorem & nobis & omnibus gentibus apparere. Hoc pio fretus amore indocilis rerum ſcirpſi: ſitiens cũ nimio ardore ad fontem peritiæ, ac doctrinæ cum ruſtico meo eloquio alacer accucurri. Vnde noſtrã ſitim & imperitiam ſatiari cupimus, vt non ſolùm futuræ vitæ præmium, ſicut in prima fronte Epiſtolæ veſtrarum orationum ſolatia conquiſiui, merear adipiſci; verùm etiam huic operi in omnibus ſatisfactum fuiſſe gaudeamus. Vt non ſolùm nos, ſed & omnis conſeruorum noſtrorum filiorum veſtrorum religioſitas, qui in te pio affectu dependent, & hoc de te nobiſcum expectant, diuino muneri cum eis referam gratias. Et petimus vt noſtræ ruſticitati ignoſcas, qui vt hæc auderem ipſe iuſsiſti. Et licet nos aut exigua aut nulla doctoris ſcientia imbuit, accedit etiam, vt ſi aliquid corde conceptum retineremus, alijs occupationibus implicati, vſum pœnè Latini ſermonis amiſimus,

ſecundum illud dictum, Pectora veſtra duas non dimittentia curas. *Sed ora vt Dominus præſtet & faciat quod volumus. Guberna ergo & exorna famulum quem nutriſti, & præſta doctrinam quàm frequentiùs docuiſti. Orantem pro nobis beatitudinẽ tuam diuinitas æterna cuſtodiat, quod optamus Domine Pater.*

SERMO FASTIDIOSI ARRIANI.

DICIMVS, *prudentiſsimi fratres, quod noſtræ dignatur puſillitati diuinitas largiri. Deus iuſtitiæ eſt auctor & vitæ. immo ipſe iuſtitia noſtra & vita noſtra. Nec ad peccatum fecit hominem, nec ad mortem; Scriptura dicente,* Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. *Sap. 1.* *Quid ergo? mors accidit homini, quem fecerat Deus. Non enim dicitur creatoris, ſed diaboli deceptoris. Poſtquam igitur à diabolo deceptus eſt homo, qui volens fecit iniquitatem, inuitus incurrit in mortem. præuaricatus eſt iniuſtè, & punitus eſt iuſtè. Deus verò cùm hæc vidiſſet duo in homine, culpā & mortem; vnam quam malè fecerat, alteram quā*

iuſtè pertulerat; cùm his duabus validiſſimis catenis homo tenebatur innexus, præcepit vt carnem ſuſciperet Dominus CHRISTVS, *non in qua peccator debitor fieret, ſed in qua ſine peccati debito, mortem indebitè pro debitoribus ſuſtineret. Non vt Dei filius iniquitatis vinculo ligaretur: ſed vt homo peccator iniquitatis vinculo ſolueretur. Hoc eſt quod Apoſtolus dicit,*
1.Tim.3 Magnum pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum Gentilibus, creditum eſt in hoc mundo, aſſumptum eſt in gloria. *Et reuera, doctiſſimi Chriſtiani, quæ maior potuit eſſe pietas, quàm vt pro carnalibus hominibus Dei filius, paterno parens imperio, humanam carnem ſuſciperet, & vita mortem pro mortalibus ſuſtineret? & ille qui ante ſæcula naſcitur fundatus à patre, in nouiſſimo tempore naſceretur ex virgine? ille qui dat vitam mundo, iaceret mortuus in ſepulchro? Quantis ergo nunc deflendum eſt lacrymis, vel quanta cordis afflictione lugendum, quòd plerique nunc vſque duriſſimæ obſtinationis nolunt peruicaciam deſerere, dum aſſumptioni noxiæ indiſcretè cupiunt deſeruire. Qui cùm ſalutaribus nequaquam remedijs acquieſcunt, vel correctionis voluntatem abijciunt; vitalibus dictis tanquam medicinalibus ferramentis manus contrarias op-*

ponentes, inde ſe vulnerant vnde curari debuerant, ac vim ſpiritalium medicaminum ſibi in contrarium vertunt: inde vulneribus ſuis augent putredinem, vnde aſſequi potuerant ſanitatem. Bipartitus namque pridem error irrepſit, qui hactenus perditorum animas vinciens, ad quærendam veritatem ſpirare non ſinit; Homouſianis aſſerentibus inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem, nec patri filium fuiſſe minorem, nec patrem ingenitum filij ſui eſſe factorem. Donatiſtis etiam prædicantibus communione malorum bonos pollui, dum ſanctæ Scripturæ munus medelam ſalutis procul abijciunt. Inter quos ſancta mater Eccleſia catholica Dauidico murmure noſcitur decantare, ſicut in præſenti cecinimus pſalmo, Domine deduc me in tua iuſtitia propter inimicos meos. *In tua enim deducor iuſtitia, dum te omnipotentem Deum, ingenitum atque increatum, filij tui Domini* CHRISTI *credo factorem. Ioanne Baptiſta teſtante,* Poſt me venit qui ante me factus eſt. *Et Petro Apoſtolo prædicante ac dicente,* Sciet omnis domus Iſraël quia Dominum illum & Chriſtum Deus fecit hunc IESVM quem vos crucifixiſtis. *Salomone etiam ex perſona* CHRISTI *priùs declarante,* Ante ſæcula fundauit me. *Ecce factum, creatum, atque fundatum ſcriptura teſtatur, quem ita credere ſacri-*

Pſal. 5. *Ioan.* 1. *Act.* 2. *Prou.* 8.

legi deteſtantur. Item inſeparabilem atque indiuiduam, ut ſuperius dictum eſt, adſerunt Trinitatem. Et ſi filius, de quo Euangeliſta dicit, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, *obcclata pauliſper* Diuinitatis *potentia thalamũ virginalis uteri ſolus ingreſſus eſt, proculdubio ſeparatus à patre & ſpiritu ſancto eſt. Sed ab uno nullatenus potuit Trinitas ſeparari, quam conſtat omnino non diuidi, ſecundum ipſorum abſurditatem. Ergo tota Trinitas carnem aſſumpſit, tota Trinitas paſſionum iniurias ſenſit, tota Trinitas in ſepulcro iacuit, tota Trinitas inferos penetrauit, tota Trinitas tertia die à mortuis reſurrexit, tota Trinitas quadrageſſima die in cœlos aſcendit. Et ad cuius dexteram tota Trinitas ſedet, vel quem ſpiritum die Pentecoſtes tota Trinitas in Apoſtolos miſit, aut cui Deo tota Trinitas in cœlo dicere potuit,* Deus, Deus meus, quare dereliquiſti me, *vel cui patri tota Trinitas ait,* Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum, *ſi poſſunt edicant. Quod ſi dicere nequeunt, ipſi ſe propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inſeparabilem eſſe contendũt. Donatiana quippe vanitas non attendit ob hoc collatũ hominib. baptiſmi beneficium, vt qui originaliter alienis grauãtur erroribus, gratiæ medẽtis auxilio releuati, propria deinceps tantummodo baiularent; nec communio ſacramenti, ſed conſenſus damnaret*

Ioan. 1. *Pſal. 21.* *Luc. 23.*

vnumquemque peccati. Quoniam ſicut peccata parentum in tertiam & quartam generationem ait ſe Dominus redditurum, quia terrena carnaliſque natiuitas originali delicto monſtratur obnoxia: ſic alio loco, ſicuti animam patris, ita & animam filij ſuam eſſe teſtatur, vt ſecunda cæleſtiſque natiuitas alienis peccatis cognoſcatur penitus abſoluta. Statim namque infert: Anima quæ peccauerit ipſa morietur. *Cui ſententiæ Salomonis monitio concinit, nec alterum alterius grauari peccatis oſtendit:* Fili, *inquiens,* ſi bonus fueris, tibi & proximis tuis: ſi autem malus euaſeris, ſolus hauries mala. *Itaque Catholica fides vniuſcuiuſque erroris prærupta refugiens, ac Domino reducente, viam itineris cœleſtis incedens, ſobria credulitate decantans ait,* Domine, deduc me in tua iuſtitia propter inimicos meos. *Atque inde à Patre per Filiū Spiritum ſanctum flagitans, itineris rectitudine, cuius gratuito munere gradiendi adepta eſt facultatem, ſicuti necdum baptizatos, non ſolùm proprijs, verùm etiam alienis peccatis fatetur obnoxios, quos in iniquitatibus nouit eſſe conceptos: ita genitali ter lotos latice iniquitatis indemnes aſſerit alienæ, ſi voluntatis adſenſus non teneatur in crimine.* Quotquot enim crediderunt in eum, *ait Ioannes Euangeliſta,* dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: his qui credunt in

Ezec.18. *Prou.9.* *Pſal.5.* *Ioan.1.*

nomine eius. qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. *Sicut ergo ex voluntate carnis, atque ex voluntate viri exorti, aliena trahunt peccata, quamuis nondum habeant propria: ita ex Deo nati, ſi propriæ voluntatis in eis culpa non fuerit, nulla aſperguntur alienæ iniquitatis iniuria. Quoniam ſicut prima natiuitas edendo infixit, quod naſcens non fecit: ita ſecunda abluto originali peccato natiuitas, in ſola poſitum imputat voluntate delictum. In hac igitur parte à malis ſequeſtrari debemus, in qua primitias ſpiritus habentes conſepulti* CHRISTO *in baptiſmo reſurreximus. In quo etiam veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris, gratia Dei præueniente & comitante, deponimus, vt nouum hominem, qui ſecundum Deum in iuſtitia, & in ſanctitate caritatis creatus eſt, induamus. per Dominum.*

B. FVL-

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS

Contra ſermonem Faſtidioſi Arriani, ad Victorem,

Liber vnvs.

CVM tuas litteras, cariſſime fili Victor, fidei & caritatis odorem ſuauiſſimum continentes, tota delectatione atque alacritate animi recenſerem, ſubiectum reperi, quem mihi refellendum deſtinaſti, Faſtidioſi ſermonem. Quo recenſito, tanto dolui perditum, quanto magis ſum compulſus exhorrere blaſphemum; quem nouimus poſt Chriſtianam fidem, poſt monachi profeſſionem, poſt presbyterij honorem, quem in conſpectu hominum cepit, & coram Domino non habuit, à via veritatis auerſum, & ſuæ prorſus redemptionis oblitum, factum fuiſſe fornicationis ac luxuriæ ſeruum, & ex hoc reſpuere maieſtatis diuinæ

ſeruitium. Inde eſt quod ex catholico factus hæreticus, ac de malo theſauro cordis ſui proferens mala, contra rectam fidem, contra catholicam veritatem non immeritò illum ſermonem veneno impietatis crapulatus euomat: quando panem vitæ reſpuit, & ſalubrem veræ fidei cibum ſui nominis indicio faſtidioſus abiecit. In illo autem profano ſermone vocans nos Homouſianos, quod nos Arriani aſſolent nuncupare, hæc verba poſuit: *Homouſianis*, inquit, *aſſerentibus inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem, nec patri filium fuiſſe minorem, nec patrē ingenitum filij ſui eſſe factorem.* Attende, quæſo, in iſtis Faſtidioſi verbis quædam ſic malè poſita, vt nūquam poſſint benè aſſeri: quædam ſic ab illo impiè dicta, vt & bene poſſint, ſi tamen adſit pietas, & dici pariter & audiri. Illud enim quod nos arguendos putauit, quia inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem dicimus, ita malè atque impiè protulit, vt hoc quiſquam benè proferre non poſſit. Quis enim non videat quanta impietate ab Arrianis Trinitas ſeparabilis aſſeratur? Beatus Apoſtolus de nobis di-
Rom. 8. cit, *Quis nos ſeparabit à caritate* CHRISTI? *Tribulatio, an anguſtia, an periculum, an fames, an perſecutio, an gladius?* & paulo poſt: *Certus*

ſum quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudines, neque altitudo, neque profundum, neq. creatura alia poterit nos ſeparare à caritate Dei quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Cùm ergo beatus Apoſtolus per gratiam Dei non nos poſſe ab ipſius ſeparari caritate confidat, quomodo ſe non ſentiant laqueo mortifero impietatis innexos, qui S. Trinitatem ſeparatam prædicare non dubitant, cuius opera in aliquo ſeparabilia demonſtrare non poſſunt? Nam in eo quod Euangeliſta de filio dicit: *Omnia per ipſum* Ioan. 1.
facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: & in eo quod B. Dauid canit, *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine! omnia in ſapientia* Pſal. 103
feciſti: Chriſtum autem Dei virtutem & Dei ſapientiam beatus profitetur Apoſtolus, de quo dicitur, *Quia in ipſo condita ſunt* Coloſſ. 1.
vniuerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt: manifeſtum eſt omnia opera patris eadem eſſe opera filij, eademque eſſe opera Spiritus ſancti. Inſeparabiliter quippe S. Trinitas operatur. nec eſt opus, quod fecerit pater, & non fecerit filius: aut quod fecerit filius, & non fecerit Spiri-

Pſal.32. tus ſanctus. Scriptum eſt enim, *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* De ſapientia quoque quam nos in Angelis creatam dicimus, in Eccle-
Eccleſ.1. ſiaſtico libro ſcriptum legimus. *Prior omniū creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo.* Vt oſtenderet verbo Dei, per quod facta ſunt omnia, etiam Angelos factos, continuò ſancta Scriptura ſubiunxit: *Fons ſapientiæ verbum* Dei, *& ingreſſus illius mandata æterna.* Et paulo pòſt, vt oſtenderet Angelos ad opera Spiritus ſancti pertinere, ita dicitur: *Vnus altiſſimus creator*
1.Cor.12 *omnipotens eſt, rex potens, metuendus nimis, ſedens ſuper thronum illius & dominans. Deus creauit illam Spiritu ſancto.* Quid igitur ab Spiritu ſancto factum negabitur, à quo virtus cœlorum firmata legitur, & cuius opera creata ſapientia prædicatur? Nam & de diuinis donis, quæ Deus Eccleſiæ ſuæ tribuit, cùm beatus loqueretur Apoſtolus, & dixiſſet, *Diuiſiones autem gratiarum ſunt, idem autem Spiritus, & diuiſiones miniſtrationū ſunt, idē vero Deus, qui operatur omnia in omnibus:* enumerata deinde donorum diuerſitate cœleſtium, intulit. *Hæc omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Quid autem in omnibus creaturis, in

quibus ſapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter & diſponit omnia ſuauiter, ab operatione Sancti ſpiritus inueniri poterit alienum, cùm ſe in ſpiritu Dei eiicere dæmonia CHRISTVS, qui eſt Dei virtus & ſapientia, proteſtetur? Ipſe enim dicit: *Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmonia, ergo peruenit in vos regnum Dei.* Quomodo ergo Faſtidioſus Trinitatem inſeparabilem negat, cùm opera Trinitatis eadem atque inſeparabilia eſſe in creaturis omnibus, nemo negare audeat Chriſtianus? Inſeparabiliter quippe operatur vnus Deus, videlicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Eadem namque opera ſua eſſe quæ patris ſui, Dei vnigenitus proteſtatur, dicens: *Quæcunque enim pater facit, hæc eadem filius ſimiliter facit:* Et tamen quæ filius facit, in Spiritu ſancto facit, in quo dæmonia eiicit. Ne verò, pro eo quod diximus quòd & filius ex Spiritu ſancto facit quæcumque facit, aliquam diuerſitatis velint Arriani aſſerere quæſtionē, putantes minorem debere accipi eum in quo aliquid fit, ab eo qui facit; audiant Saluatorem noſtrum huic peruerſitati omnimodo reſiſtentem in eo quod dicit. *Qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur eius opera, quæ in Deo ſunt facta.* Hìc eli-

Matt. 12.

Ioan. 5.

Ioan. 3.

gant Arriani, quomodo velint accipere Deum, in filio nominato, vtrum Patrem an Filium, an Spiritum ſanctum? Si enim patrem putauerint accipiendum eſſe, in quo bona opera ab hominibus fiunt, ipſi deſtruunt quod perſonæ Spiritus ſancti blaſphemantes obiiciunt. Neque enim patrem audebunt minorem dicere, cui ſecundum diuinitatem nolunt æqualem filium prædicare. Ac per hoc, cùm in patre homo bona opera facit, & in Spiritu ſancto CHRISTVS eiicit dæmonia, cognoſcant æqualitatem patris & Spiritus ſancti. Si verò filium hîc accipiendum dixerint: ex hoc quòd in filio & in Spiritu ſancto bona opera fiant, non ſolùm compelluntur filium & Spiritum ſanctum æquales fateri, verum etiam fatebuntur eadem atque inſeparabilia eſſe
1.Co.12. opera Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Omnia enim operatur vnus atque idem ſpiritus*, ſicut beatus Apoſtolus teſtatur. Si verò Spiritum ſanctum æſtimant Arriani, neceſſe eſt vt ex hoc loco compellantur Deum fateri Spiritum ſanctum. Non enim dixit ſpiritus Domini, qui facit veritatem, vt manifeſtentur eius opera quæ in Spiritu ſancto ſunt facta, ſed quæ in Deo ſunt facta: quæ nos non in ſolo patre, nec in ſolo filio, nec in

ſolo Spiritu ſancto facta dicimus, ſed in ipſa Trinitate ſancta, quæ vnus Deus eſt, veritatem ab homine fieri confitemur in quo virtutem à fidelibus fieri beatus Dauid inſinuat dicens, *In Domino faciemus virtutem: & ipſe adnihilum deducet tribulantes nos.* Ipſe enim eſt vnus Deus, dequo B. Apoſtolus dicit, *Quoniã ex ipſo & in ipſo omnia sũt: ipſi gloria in ſæcula.* Quomodo igitur ſancta Trinitas ab impiis, ſeparabilis dicitur, cùm inſeparabiliter operatur: à quibus, quantum datur intelligi, nec in ſpiritu quod dicitur, ſeparari, ſicut rei veritas exigit, cogitatur? A Deo enim noſtro, id eſt ab ipſa Trinitate ſácta, nihil poteſt localiter ſeparari. quia idẽ Deus ſummus verus & bonus, ſicut omnia fecit, ſic omnia continet & replet immẽſus. Non eſt autẽ corporalis, neq. localis: & ideo nec ipſa corporalia poſſunt à Deo localiter ſeparari. quia in loco eſt omne corpus, & ſine Deo nullus eſt locus. Deus enim ſic nullo continetur loco, vt ipſe contineat omnem locum: in quo moles eſt nulla, & cuius eſt virtus immenſa. Cùm igitur corpora, quę ſine loco eſſe non poſſunt, non poſſint à Deo localiter ſeparari, proculdubio neque ſpiritus quos Deus creauit à Deo localiter ſeparantur. Omnis enim ſpiritus,

Pſal. 59.

Rom. 11.

quem creauit Deus in quocunque loco ſit, ibi eſt Deus: qui licet in ſpiritibus malis non ſit per gratiam, per quam quibus ipſe vult vitam ſanctam beatitudinemque largitur, per potentiam tamen naturalem in omnibus creaturis ſuis ſic ſemper eſt, vt nulla creatura, vel particula creaturæ inueniri poſſit, in qua Deus per potentiam non ſit. Illa igitur natura ſeparari poteſt à Deo, quę potuit aut poteſt ſubiacere peccato. Nec eſt alia res quæ poſſit à Deo diſcedere, niſi ſubſtantia quæ poteſt aut potuit propria volũtate peccare. Dicit enim Eſaias: *Ecce non eſt*
Eſai. 59. *abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtræ diuidunt inter vos & Deũ veſtrum.* In libro quoque ſapientiæ oſtenditur homines à Deo non locis, ſed prauis cogitationib. & iniquis actib. ſeparari. Ibi enim dicitur, *Peruerſæ enim cogitationes ſepa-*
Sap. 1. *rant à Deo. Probata autem virtus corripit inſipientes, quoniam in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec inhabitabit in corde ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.* Hîc autem quis non videat Trinitatem perſonarum proprietatibus intimatam? Dictum eſt enim, quoniam *peruerſæ*

cogitationes ſeparant à Deo. quo nomine perſona Dei patris agnoſcitur. Deinde adiectum eſt, quoniam *in maleuolam animam non introibit ſapientia.* quo nomine Chriſtus oſtenditur, quem Dei virtutem & Dei ſapiẽtiam Paulus appellat. Deinde dictum eſt; quoniã *Spiritus ſanctus effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationib. quæ ſunt ſine intellectu.* Ne quis autem putaret, quoſlibet iniquos aut impios ab iſta ſancta Trinitate, quæ vnus verus & bonus eſt Deus, localiter poſſe ſeparari, paulo pòſt ſcriptura ſic loquitur. *Humanus eſt enim Spiritus ſapientiæ, & non liberabit maledictum à labijs ſuis, quoniam renum illius teſtis eſt Deus, & cordis eius inſpector verus, & linguæ illius auditor. Quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* Immenſitatem itaque ſanctæ Trinitatis diuina non ceſſant eloquia profiteri. Hanc vtique beatus Dauid certiſſimè nouerat, & ideo dicebat, *Quo ibo à ſpiritu tuo, & à facie* *Pſal.138* *tua quò fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades.* De ſapientia quoque, id eſt Dei filio, ſcriptura dicit, quoniam *attingit à fine vſque ad finem, &* *Sap.8.* *diſponit omnia ſuauiter.* Quoniam igitur à ſancta Trinitate, quæ vbique tota eſt, nulla res localiter ſeparatur; ſed ſolæ ſeparant

à Deo, ſicut iam diximus, iniquitates & peruerſæ cogitationes: quiſquis Trinitatem ſeparabilem conatur adſerere, neceſſe eſt dicat, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum ſanctum prauis cogitationibus & iniquitatibus poſſe naturaliter ſubiacere. Quis autem ſe ipſum laqueo tantæ impietatis euoluat, vt aliquam ſeparationem in illa Trinitate, vbi naturalis eſt vnitas, ſuſpicetur; cùm per acceptam gratiam, ſicut eſt ſuperiùs à nobis demonſtratum, confidat Paulus fidelis à caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro, poſſe nullatenus ſeparari? Beatus autem Ioãnes Apoſtolus & caritatem ex Deo eſſe, & caritatem
1. Ioan. 4 Deum eſſe confirmat his verbis: *Cariſſimi, diligamus inuicem, quoniam caritas ex Deo eſt, & omnis qui diligit ex Deo eſt, & Deus eſt ca-*
Ibid. *ritas.* A ſeipſa vtique ſeparari non poteſt, quia inſeparabilis eſt. Nam cùm homines, qui à ſe poſſunt inuicem ſeparari, non ſolùm ipſa inſeparata poſſideat, ſed ex multis cordibus atque animabus vnum cor, vnamque animam faciat; quæ dementia eſt ipſam caritatem ſeparabilem dicere, quæ ſeparatas mentes inſeparabili ſolet amore ſociare? Hinc eſt vtique quod Paulus dicebat:
Coloſſ. 2 *Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcũ*

ſum, gaudens & videns ordinem veſtrum. Et in actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, quia *multitudinis credentium erat cor & anima vna.* quod vtique non ſcit niſi ſpiritus fidei & caritatis. Caritas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris. Et per ipſum ſpiritum fit vt omnes credentes, ſicut Apoſtolus ait, ſint vnum corpus & vnus ſpiritus. Vnde ipſe 1. Cor. 1.
alio loco dicit: *Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Baptizari autem omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti vnigenitus Dei filius ore ſuo mandauit. Cùm ergo baptiſma datur in nomine Trinitatis, in vnum corpus fideles omnes baptizari facit, vt ex hoc vnum corpus omnes efficiantur, dicente beato Apo- Rom. 12
ſtolo, quia *vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra.* Multitudinis quoque credentium fuit cor & anima vna per caritatem, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Profectò apparet quanta impietate Trinitas ipſa ſeparabilis dicatur, cùm vtiq. à Deo quælibet creatura, non loco, non tempore, ſed ſolis iniquitatibus ſeparetur. Inde eſt quod de quibuſdam dicit Deus.

Matt.15 *Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum*
Hier.13. *longè eſt à me.* Et tamen ipſe dicit, *Ego ſum Deus approximans, & eorum Deus de longinquo: ſi abſconditus fuerit homo, ego non videbo eum? nonne cœlum & terram ego impleo?* Ipſe tamen Dauid dicit, *Ecce qui ſe elongant à te peribunt.* Et vt oſtendat quid ſit elongare à
Pſal.72. Deo, adiecit, *perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.* Corde igitur deceditur à Deo, ad quem & corde acceditur. Nam manifeſtũ eſt Deum vbique totum eſſe, ſed loco nullatenus contineri. Spiritus eſt enim Deus, creator vtique non creatus, omnium corporum omniumque ſpirituum factor incommutabilis, æternus, immenſus, iuſtus & bonus. Qui ab omnibus rebus quas fecit, nunquam diſcedit per immenſitatem naturæ. Neque enim fieri poteſt vt alicui rei, quæ habet à Deo vt ſit, ipſe Deus per potentiam deſit. Et tamen per miſericordiam & iudicium, quo ei cantare non deſiſtit Eccleſia, non incongruè dicitur & fidelibus adeſſe, & infidelibus longe abeſſe. Nam quòd attinet ad naturam, quia totum quicquid creatum eſt, ſiue corporale, ſiue ſpiritale, ſola ſancta Trinitas, id eſt, vnus Deus, qui eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, vna voluntate, vna operatione, vna

virtute, vna beneuolentia, vnaque omnipotentia fecit: ſicut totam creaturam implet Pater, vtique virtute non mole, ſic totam implet filius, ſic totam implet Spiritus ſanctus. Neque enim totam creaturam ſic implet Trinitas, vt partem impleat Pater, partem filius, partem Spiritus ſanctus, nec tamen tota impleatur à ſolo Patre, neque à ſolo Filio, neque à ſolo Spiritu ſancto. Quis enim ſic de Trinitate, id eſt, de vno Deo audeat ſentire, non dico ſtultus, ſed omnino ſacrilegus, cùm virtus Dei atque diuinitas neceſſe eſt ita ſit naturaliter immenſa, ſicut eſt naturaliter ſempiterna? Sed homines carnalibus ſenſibus deditì etiam ipſum Deum non poſſunt niſi carnaliter cogitare. Et exiſtimant Patrem & filium & Spiritum ſanctum, ſic poſſe ab inuicem ſeparari, ſicut à ſe homines ſeparantur; qui ſicut diſtinguntur modo & quantitate vniuſcuiuſq. corporis, neceſſe eſt ita diſcernantur & locis. Tales autem dum in luto carnis animas voluunt, creatis phantaſmatibus ſuis, & grauati pondere vanitatis, quanto magis in illarum rerum cogitatione verſantur, quæ corporeis oculis corpoream ingerunt molem, tanto minus poſſunt ad intelligendam conſcendere deitatem. Nec atten-

dunt à Domino Deo per ſanctum Eſaiam præcipi, ne de illo ſic cogitare velimus, ſicut de creaturis, quas ab eo factas nouimus: quia nec ipſe ſic cogitat, ſicut nos homines cogitamus. Vnde dicit Eſaïas: *Non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtræ, neque viæ meæ, viæ veſtræ, dicit Dominus. Quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.* Deus itaque Pater & Verbum eius, & Spiritus ſanctus, id eſt, ſancta Trinitas, ſolus, vnus, verus, & bonus Deus, ſicut non eſt in eo cogitatio, quæ tēporis volubilitate varietur, (neque enim, ſicut homines, aliter cogitauit priuſquam mundum faceret, aliter cogitat poſtquam mundum fecit, aut aliter cogitaturus eſt poſtquam mundi huius figura tranſierit; quia conſilium Domini manet in æternum) ſic eſt inſeparabilis, ſicut incommutabilis. Trinitas enim vnus Deus, nec corpus eſt, nec creatus ſpiritus; quia corpus loco concluditur, & omnis ſpiritus qui creatus eſt, naturæ ſuo modulo terminatur. Trinitas autem vnus Deus, ſicut eſt æternus, & nulla illi coæterna ſunt tempora; ſic eſt immēſus, quem nulla poteſt concludere creatura. & quia immenſus, vbique totus: quia

Eſai. 55.

nec continetur loco, nec diſtenditur aut contrahitur ſpatio. Deus itaque ſapientia eſt, Deus veritas eſt, Deus caritas eſt. Hoc Pater, hoc Filius, hoc Spiritus ſanctus, hoc ipſa Trinitas, qui vnus, verus, & bonus eſt Deus. Si quis ergo docere poteſt, ſiue in ſapientia, ſiue in veritate, ſiue in caritate aliquam diuiſionem eſſe, audeat indubitanter & aſſerere Trinitatem. Si verò nec ſapientia, nec veritas, nec caritas aliquatenus diuiditur, ex hoc vtique Trinitas indiuiſibilis atque inſeparabilis agnoſcitur. Apparet igitur magnā fuiſſe Faſtidioſi impietatem, qua nos in eo putauit omnino culpandos, quia fatemur inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem. Cùm vtique, ſicut præcedens diſputatio docuit, quam non ſolum ratio, ſed & teſtimoniorum ſufficiēs diuinorum copia roborauit, nec loco contineri queat natura Trinitatis immenſa, nec peccato ſubiacere poſſit quælibet in Trinitate perſona, quia ipſa Trinitas eſt naturaliter æterna, perfecta, incommutabiliſque iuſtitiæ. Minorem verò filiū hæretica quidem prauitas malè aſſerere nititur. Pietate ſeruata verò catholica veritas æqualem cōfitetur. Hæretici quippe incorpoream Diuinitatē nō niſi corporaliter cogitantes, cū

ſecundum naturam dicunt filium minorē, ſub imagine Chriſtiani nominis quam fallaciter prætendunt, idololatriæ nefando crimine ſemetipſos inuoluunt. Quid eſt enim Deum maiorem & Deum minorem in ſingulis perſonis dicere, niſi diuerſi generis diuerſæque virtutis Idola, non in parietibus, ſed quod deterius eſt, in cordibus collocare? Hinc enim ſe duos Deos colere Arriani euidenter oſtendunt, dum æqualē Patri filium negant; & eum minorem, non aſſumptione carnis (quod fidei veritas habet) ſed natura immenſæ diuinitatis aſſeuerant. Cùm de ipſo dictum ſit, qui ſapientia
Sap.7. Dei eſt, *Qui candor eſt lucis æternæ*. De quo in
Hebr. 1. epiſtola ad Hebræos dicitur, *qui cùm ſit ſplendor gratiæ, & figura ſubſtantiæ eius*. Attendant autem candorem lucis æternæ, & agnoſcãt, quia ſicut illa lux æterna eſt & immenſa, ita ſuum quoque candorem nec poſteriorem naturaliter habet aliquatenus, nec minorē; ſed æternitas immenſitatem, æternitatem immenſitas æqualem. Fides igitur Chriſtiana, quæ nouit vnigenitum Deum & de Patris natura ſolùm natum, & de virgine Maria creatum, cognoſcens in eo veram manere vtramque ſubſtantiam, ſic eum verè de patre Deo Patri confitetur æqualem, vt ſine

ſine mēdacij atque impietatis crimine prędicet & minorem. Nam quia vna eſt illi naturalis cum patre diuinitas, & vna cum matre naturalis humanitas: in eo eſt æqualis patri filius, in quo de patre verus eſt Deus, & in eo eſt pater maior filio, in quo ipſe vnigenitus Deus verus eſt homo. Ipſa eſt ergo fides vera, ipſa pietas ſancta, ipſa credulitas Chriſtiana, in vno eodemque Dei filio, & naturam paternæ diuinitatis credere, & maternæ humanitatis ſubſtantiam non negare. Nec diuerſam credere diuinitatem Filii à diuinitate Dei Patris: nec ſeparari humanitatē filij ab humanitate virginis genitricis: ſed in eodem vero Deo veram totamque credere noſtri generis humanitatē, & in eodem vero totoque homine veram plenamque paternæ naturæ credere deitatem. Qui enim ſubſtantiæ Patris in filio denegat vnitatem, Arriana impietate polluitur: qui autem negat veritatem carnis in vnigenito Deo, Manichęæ peſtis crimine profanatur. qui verò negat in eodem Dei filio humanam, id eſt, rationalem animam, Apolinariſtarum ſacrilegio protinus inquinatur. Quocirca paternæ maternæque naturę in vnigenito Deo veritate ad plenitudinem credita, & in vna Chriſti perſona ge-

minæ ſubſtantię naturali proprietate ſeruata, piè veréque Patri filius æqualis & minor dicitur, piè veréque coæternus & poſterior prædicatur, piè veréque & ſemper natus,& in tempore natus,& ſemper incommutabilis,& in tempore mutatus adſeritur. Eſt itaque filius æqualis Patri, quia hoc ſemper habet ex Patre. Eſt etiam Patre minor, quia hoc temporaliter accepit ex virgine. Quocirca ſicut piè filius æqualis dicitur Patri, quando in eo humanitas, qua Patre minor eſt, non agnoſcitur: ſic impiè minor idem filius dicitur, quando in eo naturaliter cum Patre diuinitatis vnitas & æqualitas denegatur. Dicimus ergo filiũ naturaliter æqualem, dicimus & minorem. Dicimus ſecundum formam Dei æqualem natum: ſecundum formam verò ſerui habitu minoratú. Dicimus æqualem Patri, in quo cognoſcimus ſine initio natum de Patre: dicimus & minorem, quia cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex matre, factum ſub lege. Proinde ſicut indubitanter prædicamus natum, ſic vtique prædicamus & factum. Dicimus enim ſine initio natum de corde patris: dicimus in tempore factum opere Trinitatis. Filium enim ſuum propriũ & de ſua natura pater

genuit, & de natura virginis fecit. Quidquid autem fecit, cooperante filio & ſpiritu ſancto fecit. Filium ergo ſuum ſolus quidem pater genuit, ſed non ſolus fecit. In filio enim vnigenito ſolius æterna generatio patris: & in eodem filio facto vna totius operatio eſt Trinitatis. Creator quippe hominis vnigenitus Deus, creatus eſt homo; & idem qui de viro mulierem fecit, de muliere vir factus eſt. Vnde apparet, quia teſtimonia, quæ de Euangelio, & de Actibus Apoſtolorum, ac Salomone Faſtidioſus impiè protulit, non vnitatem paternæ naturæ filio adimunt, ſed ſacramentum diuinæ incarnationis oſtendunt. Quod certiſſimè ſciens Ioannes Baptiſta, dixit: *Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit, qui* *Ioan. 1.* *ante me factus eſt.* Cuius ſacramenti veritatem prędicans Petrus Apoſtolus ait, *Certiſſimè itaque ſciat omnis domus Iſraël, quia &* *Act. 2.* *Deum illum & Chriſtum Deus fecit hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis.* Dignè vtique dixit factum, quem prædicat crucifixum. Deus quippe vnigenitus, incomprehenſibilis, & immortalis, à nullo factus, & rerum omnium factor æternus, ſuo dignatus eſt opere Chriſtus fieri, vt Iudæorum poſſet opere crucifigi: quia redemptorem mundi

traditum crux nulla ratione portaſſet, niſi mundi factorem conceptum virginis vterus edidiſſet. Ipſe igitur etiam per Salomonem generationis creationiſque ſuæ inſi-
Prou. 8. nuans veritatem, dixit, *Dominus creauit me initio viarum ſuarum in opere ſuo.* Sed antequam hoc diceret, manifeſtum futuræ incarnationis ſuæ præmiſit indicium, dicens: *Si nuntiauero vobis quæ quotidie fiunt, commemorabo quæ à ſæculo ſunt.* Enumerans deinde ſubiunxit, *Dominus creauit me initio viarum ſuarum in opere ſuo.* Hęc vtique creatio à ſæculo eſt, non ante ſæculum. Nam poſtmodum dicit, *ante ſæcula fundauit me.* & paulo pòſt: *ante omnes colles genuit me.* Hîc quod dicit, *ante ſæcula, & ante omnes colles*, æternitatem voluit intelligi natiuitatis diuinæ. Et ante ſæcula, & poſt ſæculum æternitas eſt. Et ſic æternitas filij Dei ante ſæculum non habet initium, ſicut æternitas eius poſt ſæculum non habet finem. Sic autem pro tempore futuro tempus pręteritum ponés dicit ſapientia, *Dominus creauit me*; pro eo quod eſt, creaturus eſt me; & ita dixit tanquam factum, quod vtique erat faciendũ:
Pſal. 21. ſicut per beatum Dauid dixit: *Foderunt manus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia oſſa mea. Ipſi verò conſiderauerunt & conſpe-*

xerunt me. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & in veſtimentum meum miſerunt ſortem. Dicens itaque, *Dominus creauit me*, oſtendit quemadmodum fuerit factus. Dicens etiam, *foderunt manus meas & pedes meos*, oſtendit quemadmodum fuerit crucifixus. Sicut autem hoc vtique futurum erat, quod tanquam factum de ſua paſſione per Dauid Dei filius cecinit: ita futurum erat, quod tanquam factum de ſua incarnatione per Salomonem ipſe qui eſt Dei ſapientia prophetauit. Nam ipſe Salomon paulo priùs ait: *Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem.* quod ad incarnationis dominicę pertinet ortum. Iſaïas quoque de Chriſti paſſione loquitur ſic, vt quod futurum prophetat, tanquam præteritum dicat. Ipſe enim dicit de Chriſto: *Sicut ouis ad immolandum ductus eſt, & ſicut agnus coram tundente ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.* Nam & ipſam vnigeniti Dei ſecundum carnem de virgine natiuitatem, non ſolùm aliquando tanquam futuram prædicit, ſed aliquando tanquam præteritam dicit. Denique quodam loco ait: *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium.* Alio item loco tanquam factum atque tranſactum inſinuans, ait: *Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis.* Quis ergo non

Sap. 9.

Eſai. 7.

Eſai. 7.

Eſai. 9.

videat, illud totum quod de humanitate & paſſione vnigeniti Dei dictum eſt per Prophetas, eodem tempore ſic fuiſſe in veritate futurum, ſicut nunc eſt in veritate præteritum? Ad oſtendēdā verò incommutabilitatem diuini conſilij, factum eſt vt prophetica ſcriptura tanquam præteritum ſit diceret in ſermone, quod futurum expectabatur in opere. Deus enim, de quo hic
Eſai. 48. dicit Propheta, *qui fecit quæ futura ſunt*, ideo quæ facienda fuerant, tanquam facta narrare voluit, quia quæ in tempore mutabiliter fiunt, incōmutabili diſpoſitionis æternĩtate firmauit. Itaque & his, in quibus necdum eſt effectus operis, firma permanet in æternitate diſpoſitio creatoris. Sic ergo Dei filius cum ſuo eſſet opere creandus, ſe dixit creatum; ſicut crucifigendus non ſe dubitauit dicere crucifixum. Adhuc autem corde peruerſo atque ore ſacrilego Faſtidioſus inſaniens ex hoc voluit adſerere filium à patrę & ſpiritu ſancto ſeparatū, quia ſolum conſtat thalamum vteri virginalis ingreſſum. De quo in libro Pſalmo-
Pſal. 18. rum dicitur: *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Cupiens deinde peruerſitatis ſuæ firmare ſententiam, etiam illam non dubitauit adſerere blaſphemiam, dicēs

quòd ſe nullatenus potuit Trinitas ſeparare; quam conſtat omnino non diuidi: *Ergo tota Trinitas carnem adſumpſit, tota Trinitas paßionum iniurias ſenſit; tota Trinitas in ſepulchro iacuit: tota Trinitas infernum penetrauit: tota Trinitas tertia die à mortuis reſurrexit: tota Trinitas quadrageſimo die in cœlos aſcendit. Ad cuius dexteram tota Trinitas ſedet, vel quem ſpiritum die Pentecoſtes tota Trinitas in Apoſtolos miſit, aut cui Deo tota Trinitas in cruce dicere potuit, Deus meus, Deus meus, quare me dereliquiſti: vel cui patri tota Trinitas ait, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, ſi poſſunt, edicant. Quod ſi dicere nequeunt, ipſi ſe propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inſeparabilem eſſe contendunt.* Hactenus in illo profano ſermone contra catholicam fidem Faſtidioſi verba tenduntur. In quo tamen, exceptis his quæ in ſanctæ Trinitatis contumeliam blaſphemauit, penè omnia, ſiue præcedentia, ſiue ſubſequentia, de aliorum dictis nequiſſimus vſurpauit. Denique omnia quæ aduerſus Donatiſtas poſuit, de quibuſdam duabus Epiſtolis furatus eſt, in quibus cōtra Pelagianos atque Donatiſtas, cùm nobis in exilio Sardiniæ conſtitutis, ad religioſam Eccleſiæ filiam Stephaniam eſſet ab omnibus reſcribendum, ipſo prorſus

verborum ordine, quo illa idem nequiſſimus fraudulenter ſub nomine ſuo poſuit, inueniuntur inſerta. Vt autem tibi non deeſſet rei huius agnitio, duas Epiſtolas quas ad nos memorata Stephania deſtinauit, & quas ei nos reſcripſimus, huic feci opuſculo ſubiici. Vt agnoſcas in illo ſermone ea tantum fuiſſe Faſtidioſi, quibus in ipſius ſanctæ Trinitatis iniuriam cæco corde proſiliẽs catholicam oppugnare conatus eſt veritatem. Nunc itaque blaſphemiis eius Domino adiuuante reſpondeo. Non tota Trinitas carnem adſumpſit, nec tota Trinitas paſſionum iniurias ſenſit, neque tota Trinitas in ſepulcro iacuit, neque tota Trinitas infernum penetrauit, neque tota Trinitas tertio die à mortuis reſurrexit: & ſi qua ſũt alia quæ conuinçantur in ſacramento illo incarnationis ad ſolius filij pertinere perſonam. Hæc enim quæ catholicæ veritati Faſtidioſus plena falſitatis & peruerſitatis obiecit, non niſi Sabellianis, id eſt Patripaſſianis, poſſunt veraciter obiici. in quibus reuera illi concluſi atque conuicti deficiunt, qui ſanctæ Trinitatis, ſicut vnam naturam, ſic vnam perſonam prædicare contendunt. Vbi eos ſua peruerſitas conſequenter ad hãc abſurditatem præcipitat, vt natiuitatẽ qui-

dem diuinam nullatenus credant: naturam verò ſecundum carnem, nihilominus paſſionem ac mortem, reſurrectionem quoq. ab inferis, & aſcenſionem in cælum, & omnia illa quæ in ſacramento incarnationis ad perſonam vnius filii pertinent, Patri cõſequenter adſignent. Catholica verò Eccleſia diuinitus inſpirata, tenens Fidei veritatem, ſicut nouit vnam naturam ſanctæ Trinitatis aſſerere, ita cautiſſimè ſua tribuit vnicuique perſonæ. Filius ergo Dei nos miſericorditer redempturus, in eo rectè creditur ſolus aſſumpſiſſe, quia humanam naturam non ita ſuſcepit, vt vna in eo fieret natura diuinitatis & carnis. Neque enim in Chriſto hoc Deitas potuit eſſe, quod caro. quia vtraq. natura retinẽte proprietatẽ ſuã, fieri non potuit, vt quælibet earum aut eſſe deſineret, aut in alteram omnimoda prorſus abolitione tranſiret. Quod ſi fieret, dignè diceretur à tota Trinitate carnem ſuſceptam, quando carnem ſuam filius in illã conuerteret diuinitatẽ, quã ei cum Patre & Spiritu ſancto profitemur manere communem. Nunc verò, quia in Chriſto alteram diuinam, & alteram humanam dicimus eſſe naturam; propterea vtique humanam naturam, id eſt carnem rationalemque ani-

mam, non à tota Trinitate, ſed à ſolo Filio credimus confitemurque ſuſceptam. In vnitatem quippe perſonæ, non in vnitatem naturæ, Deus vnigenitus carnem ſuſcepit & animam: quia vtique perſona filij non eſt eadem, quæ Patris eſt, aut Spiritus ſancti. Vnitas ergo perſonæ, manente duntaxat vtriuſque proprietate ſubſtantiæ, ſicut in Chriſto perſonam non fecit duplicem, ſic humanę naturæ ſuſceptionem non fecit sãctæ Trinitati communem. Filio enim Dei non ſicut eſt vna communiſque cum Patre & Spiritu ſancto natura, ſic & vna communiſque perſona. Proprium eſt itaque ſolius filij, ſeruilem formam miſericorditer accepiſſe. Ad perſonam quippe Dei verbi acceptio illa ſeruilis formæ pertinuit, quæ non in Diuinam naturam confuſione tranſiuit. Ideo illius formæ ſeruilis acceptio, ſecundum quam Dei filius, qui eſt omnium rerũ Dominus, & in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, verus & plenus factus eſt homo, nihil ei diuinę plenitudinis abſtulit, nihil dominationis ademit: quia in ipſa vna perſona ſine confuſione manſit diuina humanaque natura. Hinc eſt quòd in vno eodemque Chriſto & humanæ naturæ veritas claruit, & diuinæ naturę incommuta-

bilitas ęterna permanſit. Neque enim vel imminutum eſt in illo aliquatenus, vel mutatum, quod naturaliter habuit in æternitate, per illud quod accepit ex tempore. Factus eſt quippe habitu ſeruus, ſed Dominus rerum omnium naturaliter eſſe non deſiſtit. Et factus eſt ſecundum carnem pauper: nihilominus tamē ſecundum diuinitatem ditiſſimus manſit. Hinc eſt quod beatus Apoſtolus Chriſtianos aſſerit paupertate ditatos dicens, *Noſtis gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia propter nos egenus factus eſt cùm eſſet diues, vt illius paupertate vos diuites eſſetis.* 2. Cor. 4
Nos autem diuites ſua paupertate nullatenus faceret, ſi pauper factus naturalis diuinitatis in ſe diuitias non haberet. Pauper ergo factus eſt ſecundū formā ſerui: diues permāſit ſecundū formam Dei. Paupertas itaque formæ ſeruilis non eſt illi cum patre & Spiritu ſancto communis. quia poſt naturę humanę paupertatem in vnitate perſonæ ſuſceptam, diues in eo permanſit diuina ſubſtantia. Quę fuit autem diuitis filij Dei paupertas, niſi noſtra infirmitas, noſtraque mortalitas? Quidquid autem in infirmitate ac morte ſecundum carnem Deus vnigenitus pertulit, diuinitas non ſenſit. Miſit enim Deus filium in ſimilitudinem carnis pecca-

ti, in quo fuit vera caro, ſed nulla fuit peccati pollutio. Similitudo ergo carnis peccati illa fuit in carne Chriſti, cùm illa non eſſet caro peccati: quòd fuit infirma, quòd paſſibilis & mortalis, quòd vulneri ſubdita, dolorique ſubiecta. Veruntamen hæc omnia non ſubſtantialiter, ſed perſonaliter diuinitati Chriſti, humanitatique communia. Perſona verò Chriſti à perſona Patris & Spiritus ſancti omnino diſcernitur. Quæ vna perſona diuinitatis atque humanitatis in Chriſto ſic permanet, vt nec alteram naturam ſeparari ab altera ſinat, nec confūdi vtrámque permittat. Chriſtus igitur, qui eſt via, veritas, & vera vita, via nobis eſt, quia veram infirmitatem in veritate carnis habuit: & vera vita nobis eſt, quia vera virtus in eius vera diuinitate permanſit. Hoc
2.Co.13. Apoſtolus diſcernens ait, *Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.* In vno ergo eodemque Chriſto, ſicut humanæ carnis infirmitas non ſibi potuit vitam vel dare vel reddere, quia poteſtas illa ponēdi animam & ſumendi, non fuit ex infirmitate humana, ſed ex virtute diuina: ita diuinæ virtutis æternitas, cui proprium naturaliter eſt incōmutabiliter atque indeficiēter viuere, nihil infirmitatis aut mortis potuit

in cruce ſentire. Vnigenit⁹ itaq. Dei filius, in eo ex patre nat⁹, Deus verus, & de matre factus, homo verus cognoſcitur: quia & indicia infirmitatis in veritate carnis oſtendit, & documenta virtutis in diuinitatis veritate monſtrauit. oſtendens ſcilicet in vnitate perſonæ, aliud ſibi nobiſcum, aliud cum patre & Spiritu ſancto naturaliter eſſe commune. Chriſto enim nobiſcum naturalis eſt communio animæ & carnis: cum patre autem, ſpirituque ſancto naturalis eſt ei cõmunio deitatis. Quomodo igitur quæ carnis ſunt, cum patre & Spiritu ſancto communia Dei filius habere potuit, qui carnem ſuam nullatenus cum ſua diuinitate confundit: ita non præiudicat catholicæ Fidei, quod credimus noſtram naturam in vnitate perſonæ ab vnigenito ſaluatore ſuſceptã: cùm fateamur vnam ſanctæ Trinitatis manere ſubſtantiam. Illam quippe humanitatẽ Filij tota Trinitas fecit, ſed non ſicut tota Trinitas fecit, ſic Trinitas tota ſuſcepit: quia perſona, quæ non eſt filio cum patre & Spiritu ſancto communis, ipſa in Chriſto vna eſt diuinitatis & carnis. Vbi autem ſiue perſonarum, ſiue ſubſtantiarum, inuenitur vlla diſcretio; non ſemper ad communionem acceptionis refertur, quidquid in commu-

nione operis inuenitur. Quod quia obſcurum videtur dum ſolo profertur eloquio, melius eſt vt intelligēdi facilitas apto, quātum res permittit, præbeatur exemplo. Eſt quidem ſimilitudo ad cognitionem fidelibus prompta, quam in ſua Deus ſimilitudide collocauit. Imago autem iſta mens humana eſt. Legitur enim dixiſſe Dominum.
Gene. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinē noſtram.* In quo ſermone multum dolendi ſunt hæretici Arriani, qui ſcripturas ſanctas legunt nec intelligunt: & cordis cæcitate confuſi, vnitatem naturalem in ſancta Trinitate nō agnoſcunt. In qua perſonas patris & filii & ſpiritus ſancti prædicatione diſcernūt Cùm vtique in eo teſtimonio quod ſupra poſuimus, ipſa Trinitas, quæ eſt Deus vnus, verus, & bonus, & vnitatem ſuæ diuinitatis oſtendat, & trium perſonarum euidenter demonſtret indicium. Dixit enim, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinē noſtram*, ne in tribus perſonis vnitas ſubſtantiæ negaretur: nec dixit, faciam hominem ad imaginem & ſimilitudinem meam, ne in illa diuina natura vna tantùm crederetur eſſe perſona. Sed ſingulari numero pluralem ſalubriter miſcuit. & cùm Deum dicentem, *Faciamus hominem ad imaginem &*

ſimilitudinem noſtram legimus, hoc quod ſingulariter dicimus eſſe naturæ, pluraliter in perſonis eſſe definimus. Hæc itaque imago, id eſt interior homo, tria quædam ſecũ habere naturaliter inuenitur, memoriam intelligentiam, & voluntatem. Memoria, igitur eſt vis animæ qua reminiſcimur. Intelligentia eſt, qua illa quæ memoria concepimus, cogitatione verſamus. Voluntas eſt, qua vel appetimus aliquid, vel vitamus: hoc eſt, qua inuenimur vel diligere aliquid, vel odiſſe. Hæc itaque tria, licet proprias perſonas in homine non habeant, diſcretione tamen ad inuicem diſtant. & ſic in tribus iſtis eſt vnius hominis vna perſona, & humanæ mentis vna ſubſtantia: vt tamẽ in ipſa natura rationalis animæ, in qua Dei conſtat eſſe imaginem, aliam inueniamus memoriam, aliam intelligentiam, & aliam nihilominus voluntatem. Nam licet nihil cogitare, vel diligere, vel odiſſe poſſimus quod in memoria nõ habeamus: quia quod obliuio abſtulerit de corde, non ibi poteſt cogitatio, aut voluntas aliquatenus inueniri: tamen ad agnoſcendam diſcretionem memoriæ, cogitationis, & voluntatis, plerumque reminiſcimur, quod nec verſamus cogitatione, nec appetimus voluntate: itẽ

rogitamus aliqua, quæ nō diligimus. Cogitatio itaque noſtra, quæ in memoria naſcitur & formatur, dignè verbum interius dicitur. Quid enim eſt cogitatio, niſi interna
Pſal. 4. locutio? Propter quod ſcriptum eſt, *Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris cōpungimini.* Nam & in Euangelio, cùm Dominus Ieſus illi paralytico quem ſanauit, di-
Luc. 5. xiſſet, *remittuntur tibi peccata tua*: Lucas Euãgeliſta ſubiunxit dicens, *Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi, dicentes, Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemiam? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondens dixit ad illos, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Quod autem Lucas dixit, *cœperunt cogitare Scribæ & Pha-*
Matt. 9. *riſæi dicentes*: hoc Matthæus ait, *Et ecce quidã de Scribis dicebant intra ſe, blaſphemat. Et cùm vidiſſet Ieſus cogitationes eorum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* In libro quo-
Sap. 2. que Sapientiæ dicitur de quibuſdam, *Dixerunt intra ſe cogitantes non rectè.* Manifeſtum eſt ergo, hoc eſſe cogitare, quod eſt intra ſe dicere. Ibi ergo inuiſibiliter cogitatur. Sine ſtrepitu ergo vocis corporeæ vnuſquiſque quod cogitat, dicit. Quod tamen ad alterius auditum, non niſi corporea locutione perducit. Illud itaque verbum, quod ex

memoria natum eſt, ſecundum ſolam naturam, quo de memoria inuenitur naſci, non poteſt ad aures cuiuſlibet hominis ſine corporea voce perduci. Proinde vt proferri ad alios poſſit, habitu corporeæ vocis induitur. Cui verbo ex ore vox corporea copulatur. Atque ita fit, vt illud verbum, quod totum in mente ſpiritualiter fuit, & ad alios per corporalem vocem veniat, & ab animo, de quo & in quo ſpiritualiter permanet, non recedat. Totum enim neceſſe eſt vt permaneat in mente, etiam quãdo totum profertur in voce. Nec tamen poſſumus dicere illam prolationem ſolius verbi à memoria vel à voluntate non fieri. Omnis enim qui loquitur, & meminit vtique, & cogitat quid loquatur; & propterea loquitur, quia illam locutionem cum memoria & cogitatione voluntas pariter operatur. Nam in tantum quidquid homo loquitur ſciens, non vtique loquitur niſi volens, vt quidquid homo inuitus dicere cõpellitur, non dicat, quamdiu voluntas ad loquendum nullatenus inclinatur. Inde eſt quòd non ſolùm illi, qui nunc rerum temporalium, tribulationum, vel tormentorum timore ſiue dolore compreſſi, veritatem catholicæ fidei relinquentes, ad impietatẽ

O

ac perfidiam tranſierunt, nullam excuſationem inuenire poterunt, vt dicant quod inuiti negauerint veram fidem; cùm hoc eos propria feciſſe appareat voluntate. Et ſi enim vel tribulatione vel tormento ad negandam fidem perductus eſt animus, nõ eam tamen negauit inuitus. Vt enim fidem negaret, priùs cogitauit & voluit, & ſic illam negationem protulit: quia hoc vt fieret, cogitatio ſimul cum voluntate decreuit. Vt ergo ad illud, quod agebam, redeã: in ipſa imagine Dei, hoc eſt in ipſa mente hominis, cogitatio quæ ex memoria naſcitur atque formatur, & rectè verbum dicitur, ſolam corpoream vocem accipit, vt audiri corporeis auribus poſſit. Sic ergo in illa ſancta ac diuina Trinitate, ſolum Patris verbum, quod eſt ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis Dei, ſplendor ſcilicet & figura ſubſtantiæ eius, cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens: ſolus ergo filius accepit carnem, vt poſſit corporeis oculis videri, manibus contrectari: ſolus humanam naturam ſic accepit, vt ſuam faceret, & per illam diuinitatis quoque ſuæ notitiã miſericorditer infunderet. Qui tamen re-

uelans ſeipſum, in ſeipſo vtique reuelauit & patrem. Tribuens quippe agnitionem ſuæ diuinitatis, ſimul agnitionem donauit & patris. Diuinitas enim quæ vna eſt patris & filij, facit & filium ſine patre, & patrem ſine filio non agnoſci. Inde eſt quod ait, *Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem.* Ioan.14 Sic ergo filius, qui carnem ſolus accepit, in ſeipſo patrem iure vnius diuinitatis naturaliter oſtendit: ſicut ſermocinator, dum veritatem quam meminit loquitur, quod à ſe prolatum indicat, hoc intus in mente repoſitum monſtrat. Vox autem illa corporea, qua ſpirituale verbum induitur, vt ad audientium notitiam proferatur, ſimul fit à memoria, & à cogitatione, & à voluntate: ſed à ſola cogitatione, id eſt interiore ſuſcipitur verbo, vt ad corporeas circunſtantiũ aures interioris cogitationis procedat augurio. Illud autem verbum, ſicut habitu corporeæ vocis accepto, totum ad audientes ęgreditur, ſic in corde totum cum memoria & voluntate ſpiritualiter inuenitur. Proinde quiſquis hanc imaginem in mente hominis conſpexerit, hæreticorum vaniloquia citiùs irridebit: qui carnaliter de ſpiritualibus ſentientes, nolunt credere in illa

ſancta Trinitate aliquid à tribus factum, quod ab vna perſona tantùm fuerit diuina diſpoſitione ſuſceptum: cùm illa humana natura totius quidem Trinitatis opere ſit facta, à ſolo tamen filio fuerit in vnitatem perſonæ ſuſcepta. Sicut enim certum eſt, Ioan. 1. quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* ita certum eſt, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quid autem accepimus? Domini verbum, & Deum apud quem erat verbum, non patrem & filium. Nomine itaque verbi oſtēditur diſcreta patris filiiq. perſona: ſed quia Deus erat, docetur vna patris filiique ſubſtantia. Non ergo patris, neque ſpiritus ſancti, illa quæ ſolius verbi eſt caro: quia Deo verbo non eſt cum patre & ſpiritu ſancto vnius perſonæ communio. Secundum operationem quippe diuinitatis communem, in qua eſt Trinitas perſonarum, ſicut eam accepit filius, ſic accepit pater, & ſpiritus ſanctus. Illum enim filiú, qui ſecundum diuinitatem naturaliter ſolus de ſolo natus eſt patre, ipſum vtique ſecundum carnem naturaliter naſci decebat ex virgine. At in illa Trinitate, ſicut non ſunt duo patres, neque duo ſpiritus ſancti, ſic non erunt etiam duo filij. Illa enim Tri-

nitas vnum habet in ſe Patrem, vnum Filium, vnum Spiritum ſanctum. Sed vnum Patrem, & vnum Spiritum ſanctum ſecundum diuinam naturam: vnum verò filium, ſecundum diuinam humanamque ſubſtantiam. In perſonis itaque diſcreta eſt Trinitas, quamuis in natura non ſit diuiſa vel ſeparata Trinitatis vna diuinitas. Ideo in ſolius Filij perſona humanitas inuenitur aſſũpta. Propter naturam ergo vna ſemper eſt ſãctæ Trinitatis operatio: propter perſonas autem, ſolius filij eſt humana ſuſceptio. Veruntamen dum iſta ad inſtructionem fidelium diſputamus, debemus cogitare etiam hæreticos vtique carnales atque animales, & ob hoc rerum ſpiritualium incapaces: de qualibus dicit Apoſtolus: *Animalis autem homo non percipit quæ ſunt Spiritus Dei. Stultitia enim eſt illi: & non poteſt intelligere, quia Spiritualiter examinatur.* Carnales autem ſiue animales maximè hæreticos eſſe, Apoſtolica teſtatur auctoritas. Beatus enim Paulus inter opera carnis & hæreſes ponit. Beatus quoque Iudas Apoſtolus, eos qui ſe ab Eccleſia ſegregant, animales appellat dicens, *Hi ſunt qui ſegregant ſeipſos, animales, ſpiritũ nõ habentes.* Hoc eſt vtique quod Beatum Paulum dixiſſe monſtrauimus: *Animalis autem* 1.Co. 2.

homo non percipit quæ ſunt Spiritus Dei. Non ſit ergo mirum, quia intelligere diuina nõ va-
Sap. 9. lent qui ſpiritum Dei non habent. Scriptũ eſt namque in libro Sapientiæ: *Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis.* Inde eſt
1. Co. 2. quòd etiam ſanctus Apoſtolus ea quæ Dei ſunt non niſi à Spiritu ſancto aſſerit reuelari, dicens: *Nobis enim reuelauit Deus per Spiritum ſuum.* Et paulo poſt ait: *Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis.* Verùmtamen bonum eſt vt & nos, in quantum diuinitùs adiuuamur, beatum imitantes Apoſtolum, omnibus omnia fieri ſtudeamus, vt omnes lucrifaciamus. Quoniam igitur non capiunt Arriani quod diximus, in illa vna natura diuina aliquid à tota Trinitate factũ, quod nõ à tota Trinitate fuerit ſuſceptum: nec creditur poſſibile, quòd carnem illam tota Trinitas fecerit, quã tamen vna ex Trinitate perſona ſuſcepit: efficiamur, ſicut Apoſtolus ait, tanquam paruuli in medio eorum, & hoc illis proponamus exemplum, ad intelligentiæ ſpiritualis latitudinem nutriendã, quod hæretici cordis nõ fatiget nec perturbet anguſtiam. Scimus illam ſolam eſſe diuinam inſeparabilẽ,

atque indiuiduam Trinitatem, cuius neque vna natura poſſit perſonarum Trinitate diuidi, neque tres perſonæ poſſint naturæ indiuiſibilis vnitate confundi. Nam & ipſa mens hominis, in qua imaginem Dei eſſe diximus, ſic accepit vt habeat in ſe quoddã ſanctæ Trinitatis indicium, vt diſtinctionẽ in ſe trium non habeat perſonarum. Hoc enim ſibi proprium Trinitas diuina ſeruauit. Vnde quamuis ſit in hominis mente memoria, intelligentia, & voluntas, tria quidem illa ſunt, ſed tamen perſonæ tres eſſe non poſſunt: quia in vnoquoq. homine, in cuius mente, vel cuius mens eſt imago diuina, non ſolùm ipſius mentis, ſed animæ ſimul & carnis vna inuenitur naturaliter eſſe perſona. In creatura igitur, quantum tãtæ rei, de qua loquimur, magnitudo permittit, requirentes exemplum in naturis, tale aliquid forſitan inuenimus, quod in perſonis inuenire non poſſimus. Diximus enim quòd humanitatem filij Dei tota Trinitas fecit, quam tamen non tota Trinitas, ſed ſolus filius in ſuam perſonam accepit. A tota quippe Trinitate, id eſt à Patre, Verbo, & Spiritu ſancto, facta eſt illa caro, ſed ſolum verbum factũ eſt caro. Quoniã igitur ſicut ſuperiùs diximus, quantum attinet ad

creaturā tres perſonas in vna mēte, id eſt in vna carne inuenire non poſſumus, duas ſaltē naturas in vna perſona nō laboramus vt inuenire poſſimus. Vniuſcuiuſq. enim perſona viuentis hominis ex anima rationali conſtat & corpore. à quo tamen multa ità fiunt, vt quamuis ab anima & corpore ſimul fiant, ad ſolam tamen animam, aut ad ſolum corpus aliquando pertineant. Quis enim neſciat ſolum corpus cibo carnali refici atque nutriri, in cuius comeſtione cōmunis operatio eſt carnis & animæ? Anima enim per corpus, imo cum corpore facit, quando corpus comedit, & tamen ſolum corpus accipit, quod vt accipiatur, anima ſimul cum corpore facit. In illa itaque comeſtione, vna eſt animæ carniſque operatio, ſed ſolius eſt carnis acceptio. In tantum quippe ſola caro cibo corporali paſcitur, vt ſola, ſi eum acceperit, pingueſcat. Animæ autem refectio atque pinguedo, non in pane corporali, ſed in pane ſpirituali conſiſtit.

Matt. 4. *Non enim in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* In cuius tamen verbi perceptione, vt cibo ſuo anima paſcatur, caro illi in opere ſociatur. Hoc enim agitur, quando aut aures corporales admouet anima verbis, vt audiat, aut oculos cor-

porales admouet ſcripturis, vt legat. Ecce & in hoc ſimul eſt carnis & animæ operatio, vbi eſt animæ ſolius acceptio. Iſta in creaturis videant Arriani, & non dubitent ſanctæ Trinitatis vnam eſſe diuinam naturã, & fieri potuiſſe, immò factum eſſe, vt illa caro totius Trinitatis vno atque inſeparabili opere fieret, in ſacramento verò incarnationis ad ſolam perſonam Dei vnigeniti pertineret. Non ergo tota Trinitas carnem aſſumpſit, nec tota Trinitas paſſionum iniurias ſẽſit, neque tota Trinitas tertio die à mortuis reſurrexit, neque tota Trinitas quadrageſimo die in cœlum aſcendit. Sed ſicut ſuperiùs oſtendi, vnus ſolus filius carnem aſſumpſit. in quo quia vna vtriuſq. naturæ manet inconfuſa proprietas, ideo vnus idemque eſt, qui & ſecundum veram diuinitatem impaſſibilis omnino permanſit. Naturaliter enim diuinitas illa nihil patitur, ſicut naturaliter non mutatur. Mutabilis autem naturę eſt, ſubiacere paſſionib. Nulla ergo illi naturæ paſſio accidere potuit, cui mutatio naturalis ineſſe nequiuit. Solus etiam filius iacuit in ſepulcro. ſed illa vnigeniti Dei natura potuit ſepeliri, quæ potuit mori. Secundum naturã itaque carnis Deus vnigenitus iacuit ſepultus in lapi-

de, ſecundum quam clauis adfixus pependit in cruce. Quomodo enim diuinitas eius poterat concludi ſepulcro, quæ nec terra poteſt concludi, nec cœlo? Illam ergo paſſionem, illamque ſepulturam vnitas perſonalis vnam in Christo fecit eſſe diuinitatis & carnis: ſed proprietas vtriuſque in Chriſto ſubſtantiæ fecit ſolam carnem Chriſti paſſioni & morti naturaliter ſubiacere, permanēte impaſſibilitate atque immortalitate diuinæ incommutabiliſque ſubſtantiæ. Chriſtus itaque, qui non eſt Trinitas, ſed vna ex Trinitate perſona, ſic ſecundum veritatem carnis verè in cruce pependit, & in
1.Co.15. ſepulcro mortuus iacuit: Apoſtolo dicente quia *Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum ſcripturas, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit à mortuis tertia die ſecūdum ſcripturas.* Quę omnia ſecundum perſonæ vnitatem totus Chriſtus pertulit: ſecundum naturalem proprietatem, ad ſolam carnis pertinēt veritatem. Ita ſecundum ſolam animam ad infernum deſcendit. Vno quippe eodemq. tempore, quod inuenitur inter mortem Chriſti, reſurrectionemque diſtare, vnus idemque Chriſtus, & ſecundum veritatem carnis verè in ſepulcro iacuit, & ſecundum veritatem animæ rationalis, vęrè in infernū

deſcendit. Ac per hoc ſecundum veritatem humanæ naturæ, ex quo Chriſtus in cruce ſuſpenſus inclinato capite emiſit ſpiritum, quoadusque recepto ſpiritu reſurrexit à mortuis, non vbi fuit ſecundum carnem, ibi fuit ſecundum animam. Secundum carnem quippe, in ſepulcro mortuus iacuit: ſecundum animam verò rationalem ad infernum deſcendit: ſecundum diuinitatẽ verò, qua cum Patre & Spiritu ſancto vnus eſt Deus, totam creaturam repleuit immenſus. Secundum carnẽ ergo ſic fuit in ſolo ſepulcro, vt ſecũdũ animã in ſolo fuiſſet inferno: ſecundũ diuinitatem verò, qua nullo loco concluditur, ſed vbique totus ineffabiliter inuenitur, ita carnem ſuam non dereliquit in ſepulcro, neque animam ſuam deſeruit in inferno, ſicut nec terræ poteſt aliquando deeſſe, nec cœlo. Idem quoque Dei filius qui ſecundum carnem in ſepulcro iacuit, & ſecundum ſolam animam in infernum deſcendit, quoniam ipſe dixerat de anima ſua, *Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam:* Ioan. 10 poſtea quam poſuit animam, & reſumpſit, ſecundum totam humanitatem ſuam in cœlum aſcendit, & in dextra ſedis Dei ſedet, ſicut Marcus Euangeliſta teſtatur dicens, *Dominus quidem* Mar. 16

Ieſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dextris Dei. Hæc autem omnia, quæ partim ſecundum ſolam animam, partim ſecundum ſolam carnem, partim verò ſecundum animam ſimul & carnem, in vnigenito Deo temporaliter facta ſunt: ſicut dignè referuntur ad vnam, quæ in Dei filio eſt, diuinitatis humanitatiſque perſonam, ſic ad illius diuinam nullatenus poſſũt referri ſubſtantiam. Ac per hoc nihil horũ poteſt perſonæ Patris vel ſancti Spiritus deputari, quia non eſt vna perſona Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Nec quiſquam poteſt paſſionem, aſſumptionemve carnis Patri, ſiue ſancto Spiritui adſcribere: quia nefas eſt diuinam naturam mutabilem in aliquo, aut paſſibilem prædicare, ſecundum quam Chriſtus & ſine initio ſemper natus de Patre permanſit, quando de matre initiũ conceptionis & natiuitatis accepit, & incõprehenſibilis, quando ſe comprehendi permiſit, & impaſſibilis, quando paſſionis iniurias ſenſit, & immortalis, quando morti ſubiacuit, & indiuiſus, quando ſecundum carnem in ſepulcro iacuit, & ſecundum animam in inferiores partes terræ deſcẽdit, & immenſus, quando ad altitudinem cœli de huius terræ humilitate conſcendit. Iſtã

fidem ſi miſer Faſtidioſus non negaret, ſine dubio non periret. Sed quoniam & factis eam negauit & dictis, mirum non eſt, quia opere peſſimus factus eſt, & iam ſermone peruerſus, & ambulans in tenebris inimicus extitit lucis. Fornicatio quippe corporalis, quæ illius primò mentẽ, carnẽque poſſedit, ipſa eum cõſequenter ad præcipitium ſpiritualis fornicationis adtraxit. Tulit enim membra Chriſti, & fecit membra meretricis. Et ideo non dubitauit caſtitatem fidei perdere, quia non ſe doluit caſtitatem corporis amiſiſſe. Ecce quantum malum luxuria carnis, quæ illum miſerum vſque ad negationem potuit perducere veritatis. Hæc fuit, hæc fuit tempeſtas, quæ paleam de area dominica rapuit, & vepribus hæreticæ impietatis infixit. Hæc illum fecit contra ſuam conſcientiam loqui, & in contumeliam ipſius Trinitatis peruerſo ſermone verſari. Neque enim verum credebat eſſe quod dixit, ſed iam duplici corde, maluit aliud dicere quàm credebat. Qua deſperatione poſſeſſus, vt ipſe ſibi auferret ſpem remiſſionis, voluit per licentiam implere delectamenta libidinis. Ex ore itaque ſuo quo iuſtificari debuit, augmentum cõdemnationis accepit, quando lingua eius,

quę debebat pœnitentiæ verba proferre, protulit uerba blaſphemiæ. Illuc itaque miſer Faſtidioſus maluit tranſire, vbi & contra Deum ſacrilega procacitate latraret, & in ſuis fornicationibus, quia timorem Dei nō habuit, etiam hominem non timeret. Væ illi miſero, qui ad hoc Eccleſiaſtico voluit priuari conſortio, vt nunquam poſſit carere ſupplicio: & ad hoc ſe voluit ſine aliquo timore peccare, vt ſine fine mereretur ardere. Vbi ſunt nūc duo anni illi, quos Faſtidioſus quaſi felices habuit, quia eos, ſicut voluit, libidinoſus in fornicatione conſumpſit? quàm celeriter tranſierunt? Qui etiam non ſolùm ducenti, ſed etiam duo millia ſi eſſent, cum celeritate tranſiiſſent. Quid autem miſer faciet, cum ad iudicium illius venerit, quem negauit? quid recipiet pro talibus factis & dictis? quid ille recipiet, ille corpore luxurioſus, corde cœcus, errore blaſphemus? qui priùs in ſe templum Dei fornicatione violauit, deinde corpore quoque ab Eccleſia ſeparatus exiuit. Quid recipiet ab illa ſancta Trinitate, qui maluit ſeruus eſſe luxuriæ atque perfidiæ? Quid vtique niſi ignem æternum, quem talibus conſtat operibus præparatum? Et in hoc

quidem tempore citò finita eſt Faſtidioſi fornicatio, cuius tamen in illo igne non finietur æterna combuſtio. Fugiant ergo Chriſtiani vtramque fornicationem, quam miſer Faſtidioſus incurrit: vt cuſtodientes animas ſuas, caſtitatem ſeruent & cordis & corporis. teneant intra Eccleſiam catholicam Fidem: credant & confiteantur inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem: quæ in ſua diuina natura, nihil habet factum, nihil aliquatenus inchoatum: cuius vno atque inſeparabili opere, facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Credant nihilominus, & confiteantur vnigenitum Deum, ſolum ſecundum veram diuinitatem natum de patre, ſolum ſecundum veram humanitatem creatum ex virgine: ac per hoc, opere Trinitatis carnem atque animam rationalem in vnitate perſonæ pro mundi ſalute ſuſceptam. Hoc firmiſſimè retinentes proferant, & perſeuerent in operibus bonis. In Chriſto enim Ieſu ſola valet fides, quæ per caritatem operatur. à qua ſi quis diſceſſerit, ipſe ſuæ animæ reus erit. omnis autem qui in ea perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

EPISTOLA FERRANDI Diaconi,

Ad B. Fulgentium Epiſcopum.

DOMINO beatiſsimo & cum omni veneratione ſuſcipiendo Patri Fulgentio Epiſcopo Ferrandus Diaconus in Domino ſalutem. Qui terrenis indigent facultatibus, nec diuturni operis continuato labore, vel honeſtæ artis induſtria, ſiue forſitan honeſta negotiatione paſcuntur, ſolent ante diuitum fores, poſtquam verecundiam fames excluſerit, ſuſpirantes victũ precibus quærere, virorum quoque nobilium clementiſsimas aures, etiam importuna aliquando petitione pulſare. Norunt enim mendicantibus non prodeſſe ſilentia. Ego verò qui ingenij pauperis laboro penuria, neque multis oblatrantibus curis, operari cibum ſapientiæ quotidiana diuinæ lectionis meditatione permittor, minus etiam præualens meis, id eſt diſputationum ſiue cogitationum mearũ viribus inueſtigare dubia, explanare obſcura, diuidere ac definire contraria, pulſo crebris gemitibus

tibus ad cœleſtis Patrisfamiliæ ianuam. Sed vbi rurſus indignum, cui tam citò aperiatur quod volo, memetipſum conuinco; tunc eos quos de intimis regis cubiculi penetralibus accepiſſe diſpenſandam Domini mei pecuniam video, voce ſupplici deprecor, vt dignentur famem noſtram modicis ſaltem ſumptibus conſolari. Quorum quia vnus ex numero talentorum tibi creditorum multiplicare lucra deſideras, & cœleſtis ſcribæ pretioſiſſimam margaritã, quam diſtractis omnib. quæ habebas negotiator fideliſſimus cõparaſti, generaliter acquirendam, poſſidendam, perfruendam, ſine inuidia tabeſcente communicas: profer obſecro de theſauro tuo, diſpenſator egregie, noua ſimul & vetera, quibus indigentem locupletes, eſurientem paſcas, imperitum doceas, dubitanti quid ſequatur oſtendas. Religioſi cuiuſdam viri famulus ætate adoleſcens, colore Aethiops, ex vltimis credo barbaræ prouinciæ partibus, vbi ſicco ſolis ignei calore fuſcantur, adductus, ſalutaris lauacri necdum fuerat aſpergine mundatus, aut micante Chriſti gratia dealbatus. Hic ergo dominorum fidelium diligentia, ſacramentis Eccleſiaſticis imbuendus, ad Eccleſiam traditur: fit ex more catechumenus: poſt aliquantum nihilominus temporis propinquante ſolennitate Paſchali, inter competentes offertur, ſcribitur, eruditur. Vniuerſa quoque religionis Catholicæ veneranda myſteria

cognoſcens atque percipiens, celebrato ſolenniter ſcrutinio, per exorciſmum contra diabolum vindicatur: cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hîc conſuetudo poſcebat, auditurus Symbolum profitetur. Ipſa inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clara voce pronuncians, piam regulam dominicæ orationis accepit. Simulque iam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuro baptiſmati parabatur; cùm ſubitò violentis inuaditur febribus, & creſcente lethali infirmitate turbatur. Perſuaſit dierum breuitas, vt ad fontem cum cæteris abluendus differretur, ſiue potius ſeruaretur. Et quid pluribus immorer? Hora exoptata cunctis aduenerat, in qua populus acquiſitionis, Redemptori ſuo per baptiſmum conſepultus, vitam veterem poneret, & nouam reſurrectionis fidem, innouatus aſſumeret. Tunc ille in extremo halitu conſtitutus, ſine voce, ſine motu, ſine ſenſu, nihil valens ſacerdoti interroganti reſpondere, deferentium manibus apportatur; & pro eo nobis, quaſi pro infante reſpondentibus, mente abſentiſſimus accepit baptiſmum; quem ſe accepiſſe, pòſt paululum mortuus, in hac præſenti arbitror vita neſciuit. Quæſo nunc, vtrum nihil ad æternam beatitudinem conſequendam vox ablata nocuerit. Valde enim timeo, ne propterea Dominus, cui omnia poſſibilia ſunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd cum

beneficio ſecundæ natiuitatis iudicauit indignum. Quomodo namque potuerit ætas illa rationis capax aliena confeßione purgari, non video. Nonne ſolos paruulos ritè credimus offerentium fide ſaluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari? Id agente diuina iuſtitia miris modis, vt quodāmodo vbi minimè propria, id eſt actualis malitia reperitur, ritè nec propria volūtas requiratur; ſed per abundantiam gratiæ detur, alijs credentibus, ſalus, quibus alijs peccantibus reatus adſcriptus eſt. At hic proprio viuebat arbitrio: ſuper illud quod de radice traxerat, multa ſine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorū peccatorum vinculis obligatus, & non niſi voluntaria credulitate ſaluandus, quam in illo redemptionis loco confiteri nec voluit, nec valuit, qui nihil ſentiens, velle omnino aliquid non valuit. An fortaßis ſcientis præterita confeßio remißionem peccatorum meruit etiam neſcienti? Sed hoc dicere dubito; ne quis mihi veraciter dicat, Ergo ſaluus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perueniſſet; quoniam ſicut aſſeris expiationis meritum per myſteria tranſacta meruerat. Poſtremò cur nō etiam mortuos baptizemus, quos ſacro baptiſmate repentina ſæpè mors abſtulit, ſed eorum tamen voluntas fideliſque deuotio nota omnibus fuit? Cui talia reſpondenti ſi conſenſum præbere tentauero, magna ilicò ſequitur abſur-

ditas; vt putetur illis tantùm myſteriis ſufficientibus & ſalutem plenam conferentibus, aquam fontis æterni non renaſciturum ſuſcipere, ſed renatum. Video in hoc articulo poſſe vſitatam Canonum proponi ſententiam, quæ infirmos iubet, ſi pro ſe reſpondere non valeant, ſed eorum voluntati teſtimonium ſui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione, magis arbitror, quid Eccleſia facere debeat imperatum, quàm quid ille percipiat indicatum. videlicet vt miniſter verbi liber ſit à culpa negligentiæ, non vt ille oſtendatur conſors particepſque iuſtitiæ. Maximè, quia licet multos in hac re moueri videam, ſæpe tamen plus ipſe commoueor; hæſitans qualis debeat haberi ſententia de his, qui etiamſi legitimè ſana mente baptizantur, præueniente velociùs morte, carnem Domini manducare, & ſanguinem eius bibere non ſinantur. Nota quippe ſunt fidelibus Saluatoris verba dicentis, Niſi mandu-

Ioan. 6. caueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. *Vnde petimus, vt velociori reſponſione nos inſtruas, vtrum noceat, quantum noceat, an omnino nihil noceat, ſi quis baptizatus in nomine ſanctæ Trinitatis, ſacro cibo potuque fraudetur. Simul ad vtraque reſpondere dignatus, quæ præſumptione caritatis interroganda credimus, & quæ multis vtiliſſima fore ſuggerimus. Deus*

noſter paternitatem Veſtram ad ædificationem noſtram cuſtodire dignetur, Domine mi ſemper pater.

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS Epiſtola ad Ferrandum Diaconum.

De baptiſmo Aethiopis moribundi.

DOMINO venerabili & in Chriſti caritate plurimum deſiderabili ſancto fratri & condiacono Ferrando, Fulgentius ſeruorũ Chriſti famulus in Domino ſalutem. Gaudeo, ſancte frater, quòd in corde tuo flamma caritatis, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur, gratia ſubinde creſcente nutritur: quæ facit in his quæ videntur pleriſque dubia, manifeſtum aliquid de literis agnoſcere; ne dum ambiguitas habetur in ipſo ſacramento ſalutis, putetur in vacuum credentibus dari gratia Saluatoris. Dicis itaque, quòd religioſi cuiuſdam

viri famulus, ætate adoleſcens, colore Aethiops, dominorum fidelium diligentia ſacramentis Eccleſiaſticis imbuendus fuerit ad Eccleſiam traditus, & ex more cathecumenus factus. Poſt aliquantum nihilominus tempus, propinquante ſolennitate Paſchali inter competentes oblatus, ſcriptus, eruditus, vniuerſa quoque religionis Chriſtianæ veneranda myſteria cognoſcens atque percipiens, celebrato ſolenni ſcrutinio, per exorciſmum contra diabolum fuerit vindicatus; cui ſe renunciare conſtanter, ſicut Eccleſiæ Carthaginienſis, in qua iam Deo propitio diaconus militas, conſuetudo poſcebat, auditurus ſymbolũ fuerit profeſſus. Iam inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi, clara voce pronuncians, piam regulam dominicæ orationis accepit. Qui ſimul iam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuro baptiſmati parabatur. Quem dicis violentis febribus inuaſum, & creſcente lethali infirmitate turbatum. Adiicis autem, quòd perſuaſerit dierum breuitas, vt ad fontem cum ceteris abluendus differretur, ſiue potius ſeruaretur. Dicis quoque adueniſſe horam exoptatam cunctis, in qua populus acquiſitionis Redem-

ptori ſuo per baptiſmum conſepultus, vitã veterem deponeret, & nouam reſurrectionis fidem innouatus aſſumeret. Tunc ille, vt ais, in extremo halitu conſtitutus, ſine voce, ſine motu, ſine ſenſu, nihil valens ſacerdoti interroganti reſpondere, deferentium manibus apportatur, & pro eo vobis, quaſi pro infante, reſpondentibus, mente abſentiſſimus accepit baptiſmum, quem ſe accepiſſe, pòſt paululum mortuus, in hac præſenti, quantum arbitraris, vita neſciuit. Hac itaque narratione completa, deinde quæris, vtrum ei nihil ad æternam beatitudinem conſequendam vox ablata nocuerit. Valdè enim te timere teſtaris, ne propterea Deus, cui omnia poſſibilia ſunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd eum beneficio ſecundę natiuitatis iudicarit indignum. Dicis quoque te non videre, quomodo potuerit ætas illa rationis capax, aliena confeſſione purgari, eo quòd ſolos paruulos rectè credamus offerentium fide ſaluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari. id agente diuina iuſtitia miris modis, vt quodammodo, vbi minimè propria, id eſt actualis malitia reperitur, nec propria voluntas requiratur, ſed per abundantiam gratiæ detur aliis credentibus

ſalus, quibus aliis peccantibus reatus adſcriptus eſt. Hic autem, vt aſſeris, proprio viuebat arbitrio: ſuper illud quod de radice traxerat, multa ſine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorum peccatorum vinculis obligatus, & non niſi voluntaria credulitate ſaluandus, quam in illo redemptionis loco confiteri nec voluit, nec valuit, qui nihil ſentiens velle omnino aliquid non valuit. His verbis tuis alia ſub timore interrogationis opponis, dicens, an fortaſſis ſcientis præterita confeſſio remiſſionem peccatorum meruit etiã neſcienti? Hoc, inquis, dicere dubito: ne quis mihi veraciter dicat, ergo ſaluus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perueniſſet, quoniam, ſicut aſſeris, expiationis meritum per myſteria tranſacta meruerat Poſtremò, cur non etiam mortuos baptizemus, quos ſacro Baptiſmate repentina ſæpe mors abſtulit, ſed eorum tamen voluntas fideliſque deuotio nota omnibus fuit? Adiicis deinde, quòd ſi talia reſpondenti conſenſum præbere tentaueris, magna illicò ſequeretur abſurditas, vt putetur illis tantũ myſteriis ſufficientibus, & ſalutem pleniſſimam conferentibus, aquam fontis æterni non renaſciturum ſuſcipere, ſed renatum.

Poſtremò,ne quid vigilantiſſimæ intelligẽtiæ tuæ, ſollicitudinique piiſſimæ minus quæſitum putaretur, adiungis in hoc articulo poſſe vſitatam Canonum proponi ſẽtentiam, quæ infirmos iubet, ſi pro ſe reſpondere non valuerint, ſed eorum voluntati teſtimonium ſui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitrari dicis te, quid Eccleſia facere debet imperatum, quàm quid ille percipiat indicatum. Videlicet vt miniſter verbi liber ſit à culpa negligentiæ, non vt ille oſtendatur conſors particepſque iuſtitiæ. Maximè quia licet multos ex hac re, ſicut ais, moueri videas, ſæpe tamen plus ipſe commouearis, hæſitans qualis debeat haberi ſententia de his, qui etiam ſi legitimè ſana mente baptizantur, præueniente velocius morte, carnem Domini manducare, & ſanguinẽ eius bibere non ſinuntur. Propter illa ſcilicet, quæ nota ſunt fidelibus, Saluatoris verba dicentis, *Niſi manducaueritis carnem filij* *Ioan. 6.* *hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in nobis*. Deinde petis, vt velociori reſponſione vos inſtruam, vtrum noceat, quantum noceat, an omnino nihil noceat, ſi quis baptizatus in nomine ſanctæ Trinitatis, ſacro cibo potuque fraudetur. Quo-

niam igitur ſimul ad vtraque nos reſpõdere caritas imperat, dignum eſt vt imperanti caritati caritas libenter obediat. Speramus autem, quoniam ad perſoluendum debitũ caritatis, illius gratia adeſſe dignabitur, à quo ipſa caritas inſpiratur. Primitus itaque meminiſſe nos oportet illius ſententiæ, quã generaliter ad humani ſalutem generis promulgauit gratuita beneuolentia ſaluatoris. Illam porrò nunc dico ſententiam, quam ipſe Dominus tanto tenaciùs voluit noſtris mentibus inhærere, quantum eam cunctis præceptis ſuis poſteriore dignatus eſt tempore promulgare. Poſt reſurrectionem ſiquidem, corpore aſcenſurus in cœlum, ſed cum ſuis in terra diuinitate manſurus, hæc
Marc.16 inuenitur ſuis dixiſſe diſcipulis, *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Benè hîc Dominus eum qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluari prædixit: non credentem autẽ damnandũ ſine dubitatione monſtrauit. In nõ credẽte quippe nulla fuit futuri ratio faciẽda Baptiſmatis. Qui enim non crediderit, ſiue baptizetur, ſiue nõ baptizetur, ſine dubitatione dãnabitur. Hac autem ſententia, qua Dominus ſtatuit atq.

definiuit omnem non credẽtem ſempiterna punitione damnandum, non ſolùm eos, quos huius vitæ finis à ſacràmento Baptiſmatis inuenit alienos, verùm etiam omnes hæreticos diuina non dubium eſt definitione damnandos. Si enim fides, quam vnam eſſe D. Paulus diuino ſpiritu repletus aſſeuerat, illa eſt vtique, quæ non ficta, ſed vera, quia finis præcepti eſt caritas, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, quomodo credere dicitur, à quo fidei veritas non tenetur? Quidquid enim credentis animum continet, quod à fidei veritate cognoſcitur alienum, neceſſe eſt id eſſe mẽdacium. Odit autem Dominus omnes qui operantur iniquitatem, & perdet eos qui loquuntur mendacium. Propter quod & ſapientia in Prouerbiis dicit: *Quoniam veritatem meditabuntur fauces meæ, abominata verò ante me labia mendacia.* Non ergo accipiunt in Baptiſmo ſalutem, qui non tenent in corde atque ore fidei veritatem. Ac per hoc, licet formam pietatis habeant, quæ conſtat in ſacràmento Baptiſmatis, abnegando tamen pietatis virtutem, nec vitam percipiũt, nec ſalutem. Quid autem talibus reſtat niſi damnatio ſempiterna, quam eis pariet fides non vera, ſed ficta? In talibus quippe nec

Epheſ. 4.

Prou. 8.

caritas eſt de corde puro. Quia ſecundum
Act. 15. Beati Petri ſententiam, *fide Dominus ſuorum corda purificat.* Nec cordis puritas eſſe poteſt vbi fides non eſt: quia nec fides omnino dicenda eſt, vbi vera non eſt. Quoniam igitur vbi eſt caritas de corde puro, ibi fides eſt non ficta, ſed vera, cor autem non fictione fidei, ſed veritate purgatur: manifeſtum eſt apud hæreticos, in quibus non eſt veritas, ſed fictio fidei, caritatem de corde puro nullatenus inueniri. Conſcientiam verò bonam quomodo poſſunt habere, in quibus per incredulitatem habitat princeps ille malitiæ? Iſti ergo, niſi conuertantur, & fidei veritate ſaluentur, pro incredulitatis crimine damnabuntur: quia non illum dilexerunt, in quem non ſecundum veritatē fidei crediderunt: nec in eis potuit eſſe conſcientia bona, quos conſtat contra fidem veram vſque in finem vitæ mortiferam tenuiſſe perfidiam. Nec moueat aliquē, quòd licet fictam, tamen beatus Apoſtolus fidē nuncupauit: quia alio loco, ſicut vnū Deū, ſic vnam prædicauit & fidem. Illud enim beatus Apoſtolus non ſecundum rei veritatem, ſed ſecundum opinionem fidelium poſuit. Nam & illud quod à Pſeudoapoſtolis prædicabatur, idem Apoſtolus & E-

uangelium nuncupat, & Euangelium non eſſe confirmat. Quod in epiſtola eius, quæ ſcripta eſt ad Galatas, continetur hîs verbis: *Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo qui vocauit vos in gratia Chriſti, in aliud Euangeliũ, quod non eſt aliud.* Galat. 1. Quomodo ergo aliud Euangelium, ſi non eſt aliud; niſi aliud ſecũdum perfidorum errorem, nõ autem aliud ſecundum fidei veritatem? Sic & fides à perfidis ſecundum propriam opinionem fingitur, à quibus vera fides, quam Spiritus ſanctus tribuit, non habetur. Falſi quoque nominis ſcientiam, idem beatus demõſtrat Apoſtolus, dicens: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ.* 1. Tim. 6 Sicut autem illa quæ falſo nomine ſcientia nuncupatur, ſcientia non eſt: ita & fides, quam non ſpiritus diuinus infundit, ſed humanus ſibi ſpiritus fingit, vtique fides non eſt. Ac per hoc, ſecundum illorum opinionem fides dicitur, quæ tamen fides eſſe nullatenus inuenitur. Nam & Deos inuenimus in ſanctis eloquiis appellari, quos tamen non eſſe Deos ipſa prorſus eloquia diuina teſtãtur. Dicitur quippe in Pſalmis: *Omnes Dij gentium dæmonia.* Pſal. 95 Hieremias quoque ait. *Dij qui non fecerunt cœlum & terram, pereant* Hier. 10

de ſub cœlo. Qui tamen alio loco ipſos, quos Deos nuncupat, oſtendit non eſſe Deos.
Hier. 2. Ait enim: *Circuite inſulam Cethim, & videte; & in Cedar mittite, & intelligite vehementer, & videte ſi facta ſunt talia. Si mutauit gens Deos ſuos, & iſti non ſunt Dij.* Inuenimus au- t m Dei nomen in ſcripturis ſanctis, quantum nobis nunc occurrit, modis quatuor. Dicitur enim Deus ſecundum veritatem naturæ. quomodo ſola ſancta Trinitas eſt vnus, verus, & incommutabilis Deus, qui
Deut. 32 ait: *Videte quoniam ego ſum Deus, & non eſt alius præter me.* & de quo Dauid dicit, *Quis*
Pſal. 17. *Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum noſtrum?* Hic eſt vnus & ſolus Deus, qui ſolus naturaliter Deus eſt. Ab hoc vno vero Deo quidam vt eſſent Dij, non naturaliter habuerunt, ſed dono gratiæ perceperunt. De talibus dijs fuit Moyſes, cui ille
Exod. 7. vnus verus Deus ait, *Ecce dedi te Deum Pharaoni.* De talibus ſunt etiam illi, de quibus
Pſal. 81. dicitur, *Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Iſti ergo Dij eam gratiã acceperunt vt Dij eſſent, quam acceperunt vt filij Dei fierent.
Ioan. 1. Dicit autem Euangeliſta, quia *quotquot acceperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: his qui credunt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo*

nati ſunt. Ipſis item dicitur, *Ego dixi, dij eſtis, & filij Excelſi omnes.* Duo ergo iſti modi in nominando laudabiles. Vnus, quo naturaliter vocatur verus Deus: alter, quem per gratiam quibus voluit, largitus eſt Deus. Qui tamen ab inuicem magna differentia diſtinguuntur. Ille quippe modus, quo in Dei nomine veritas naturalis oſtenditur, ſic vnum Deum ipſa naturalis nominis veritate demõſtrat, vt Deos in ſe nunquam vocari permittat. Hinc eſt, quòd ſicut ſolus pater, aut ſolus filius, aut ſolus ſpiritus ſanctus veraciter Deus dicitur: ita ſimul pater & filius & ſpiritus ſanctus, non tres Dij, ſed vnus Deus veraciter nominatur. Hoc habet illa Trinitas vnus Deus, vt tres quidem perſonæ ſint, ſed tres Dij non ſint: quia illa Trinitas vnus verus eſt Deus. Ideo Dei filius non ſolùm ſecundum verá diuinitatem, quam habet de natura patris, ſed etiam ſecundum carnem, quam veram naturaliter habet de corpore genitricis, Deus verus & creditur & prædicatur à nobis. Quoniam æterna diuinitas filij cum plena humanitate ſua, & eadem plena humanitas filij cum æterna diuinitate ſua, vna eſt in Trinitate perſona: & ipſe totus in diuinitate atque humanitate ſua vnigenitus

Pſal. 81.

filius cum patre & ſpiritu ſancto vnus eſt Deus. Alter verò modus quia non eſt naturæ, ſed gratiæ, ideo ſine aliqua fidei prauitate nomen Deorum in ſe recipit: quia ſolam continet adoptiuorum multitudinē, quibus vt filij Dei fierent, ſumma Trinitas vnus verus Deus tribuit poteſtatem. In illo ergo modo claritas naturalis agnoſcitur: in iſto autem gratiæ largitas inuenitur. Duo vero reſidui modi, quibus Deus aut aliqua res aut perſona nominatur, magis inueniū-tur digni vituperatione, quàm laude. Et ideò in vtroque manifeſta inuenitur culpa, quia nulli eorum vel natura poteſt ineſſe, vel gratia. Vnus quippe eſt ſecundum affectum prauę cupiditatis, alter ſecundum opinionem erroris. Nam carnali cupiditati deditus animus, hoc ſibi Deum facit eſſe quod diligit præ omnibus. Hinc eſt quod beatus Apoſtolus, quorundam terrena ſapientium ventrem Deum eſſe, ſine dubitione pronunciat dicens: *Quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione eorum qui terrena ſapiunt.* Hîc exiſtimo Apoſtolum, terrena ſapere, pro terrena diligere poſuiſſe. Talem ſenſum illo etiam loco arbitror contineri, vbi memoratus Apoſtolus dicit: *Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto,*

Philip. 3

quæ

quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexteram Dei ſedens. quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſunt ſuper terram. Oſtendens namque quòd ea quæ ſuper terram ſapere non deberent, paulo pòſt addidit: *Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus.* Cùm ergo mortificari pręcipit mẽbra noſtra quæ ſunt ſuper terram, concupiſcentiam vtique in nobis mortificari rerum imperat terrenarum. Propter quod alio loco dicitur: *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.* Quibus etiam vult & nos mortuos æſtimemus dicens, *Exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.* Illi quippe rei viuit quiſque, quã diligit; & illi ſe exhibet mortuum, cuius in ſe mortificauit affectum. Terrena ergo ſapiunt, qui terrena diligunt: & Deum ſibi ventrem faciunt, qui gulæ delectationibus illecebroſam ſui cordis mancipant ſeruitutem. Opinio verò humani erroris dupliciter ſibi Dei nomen mendaciter in ſuum fingit exitium. Quæ gemina erroris opinio non minus ſibi hæreticos vendicat, quàm paganos; dum & iſtos & illos eo ſibi ſubii-

Ibid.

Galat. 5

Rom. 6.

cit, quo ſimul omnes diuerſis vinculis multimodæ falſitatis adſtringit. Pagani quippe, relicto vero Deo, falſorum Deorum ſuperſtitioni deſeruiunt: hæretici autem de vero Deo falſa opinantes, veritati ſanctæ religionis obſiſtunt. Manifeſtum eſt igitur, hæreticos vinculo mortiferi erroris obſtringi, nec debere dici fideles, quos Eccleſia inimicos patitur pertinaces. quandoquidem infidelitatis reatus ſit, vel falſa de vero Deo credere, nec cedere; vel falſum Deum, ſub nomine veri Dei adorare.

Quoniam ergo de illa Domini ſententia ſumpſimus diſputationis exordium, quæ ſtatuit, quia omnis qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluabitur; illum puerum ſaluatum eſſe credamus, in quo nihil defuiſſe eorum, quæ ad baptiſmatis officium atque effectum pertinent, inuenimus. Officium quippe ſecundæ natiuitatis in fide & confeſſione, effectus autem in regeneratione
Ioan. 1. conſiſtit. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Credunt ergo vt filij Dei fiant: quoniam ad hoc accipiunt gratiam fidei, vt credentes accipiant gratiam ſacramenti. Dignum namque eſt, vt dum corde creditur ad iuſtitiam, ore con-

feſſio fiat ad ſalutem. Manifeſtum eſt autē, quòd ſicut officium credulitatis & confeſſionis pertinet ad catechumenum: ſic effectus baptiſmatis pertinet ad miniſtrum. & dum ab illo per veram fidem confeſſio promitur; ſubſequenter eſt vt iſto tingente ſalutaris myſterij gratia peragatur. Quā regulam in actibus Apoſtolorum ſancti Philippi videmus opere cuſtoditam: qui cùm admoneretur à Spiritu ſancto, vt prædicaret Eunucho Dominum Ieſum Chriſtum, ſimulque ad quandam aquam veniſſet, Eunucho poſtulante & dicente, *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* ille priùs elicuit confeſſionis officium, cui rectè ſancti baptiſmatis miniſtraret effectum. Ideo reſpondit Eunucho, *Si credis ex toto corde, licet.* *Act 8.*
Et quia pręceſſit Eunuchi confeſſio, ſubſequenter etiam in eo per Philippi miniſteriū effectus ſanctæ regenerationis impletur. Qua ergo iuſtitia ille qui credulitatis & confeſſionis perſoluit officium, non conſequeretur ſanctę regenerationis effectum? Nam ſi ordo attēdatur operis & mercedis, opus eſt in fide & confeſſione, merces in baptiſmo. Ideo enim quiſque dignus baptiſmate iudicatur, quando præcedit fidei confeſſioniſque meritum, cui tanquam in

mercedem ſancti baptiſmatis debeat tribui ſacramentum. Dignus eſt autem operarius mercede ſua. Non ergo baptiſmatis mercede fraudari debuit, qui opus credulitatis & confeſſionis, diuinitus data cordis & oris deuotione, perſoluit. Non hoc vtique fuit hora baptiſmatis interrogandus, quod eſt antea in Symboli pronunciatione confeſſus. Nihil itaque illi ad æternam beatitudinem conſequendam vox ablata nocuit, qui quamdiu potuit in ipſa fidei confeſſione permanſit. Ablata non eſt, nec mutata: nec abolitum eſt quod dixit, quando dicere non potuit; quia quamdiu ſentire potuit, ſententiam non mutauit. Sed timeo, inquis, ne propterea Dominus, cui omnia poſſibilia ſunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd eum beneficio ſecundæ natiuitatis iudicauit indignũ. Immo magis ibi agnoſcamus Dominum noſtrum non fuiſſe oblitum miſericordiæ ſuæ, in quo etſi vocem abſtulit, vitam tamen non ademit, vt quod præbuit credere, confiterique, acciperet viuens. Sed dubitatur quomodo potuerit ætas illa rationis capax aliena confeſſione purgari. Immo ſua inuenitur confeſſione purgata, cui tunc aliorum confeſſio ſubſecuta prodeſſe non poſſet, ſi propria minimè

præceſſiſſet. Secundò itaque illi aliorum confeſſio ſine dubio profuit, quando non nolentem præuenit, cùm deficienti ſubſecuta ſubuenit; & quod in illo voluntas illuminata credendo & confitendo cœpit, hoc pro illo caritas fraterna perfecit. Legimus itaque Dominum dixiſſe, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis.* Luc..12 Iſti autem, quamdiu loquendi facultas fuit, confeſſio illa non defuit. Quis ergo dicere audebit confeſſionem illam ſalutis indignam, quam videt non voluntatis peruerſitate reiectam, ſed infirmitatis neceſſitate comprehenſam? Debilitata eſt enim lingua, non conſcientia deprauata. Dicit autem Apoſtolus: *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptũ eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* 2.Cor.4 Ille itaque qui ſpiritu fidei accepto credidit & locutus eſt, quoniã ipſo ſpiritu, quẽ acceperat vt crederet, tũc carere poterat ſi negaret, quando non negauit, profectò nõ caruit. Ipſo ergo ſpiritu quo locutus eſt credens, redemptus eſt tacens: quoniã ipſo ſpiritu natiuitas ſecunda perficitur, quo ſecunda credulitas datur. Proinde quando non defuit ſano credendi & confitendi voluntas, non ob-

fuit infirmo tacendi neceſſitas.

Eſt autem verum, quia ſolùm paruulos ritè credimus offerẽtium fide ſaluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari. id agente diuina iuſtitia miris modis, vt quodammodo vbi minimè propria, id eſt actualis malitia reperitur, nec voluntas propria requiratur: ſed per abundantiam gratiæ detur aliis credentibus ſalus, quibus aliis peccantibus reatus adſcriptus eſt. Addis autem, quia hic proprio viuebat arbitrio: ſuper illud quod radice traxerat, multa ſine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorum peccatorum vinculis obligatus, & non niſi voluntaria credulitate ſaluandus, cùm in illo redemptionis loco cõfiteri nec voluit, nec valuit, quia nihil ſentiẽs velle aliquid omnino nõ valuit. Hęc nẽpe, cariſſime frater, verba ſunt tua, quę in illa, quam deſtinaſti, continentur epiſtola. Proinde originalis peccati primitus eſt qualitas attendenda: quod vtique ab aliis admiſſum, in alios eſt generationis vitio propagatum. In cuius abolitione ſi quando illa ætas eſt, cui propria non poſſit ineſſe confeſſio, aliis credentibus & confitentibus datur paruulis ſalus quibus aliis peccantibus eſt reatus adſcriptus. Quocirca quoniam in

ætatibus iam ratione vtentibus propria confeſſio quæritur : illa ſcilicet ratione, quoniam & viuunt & intelligunt, habentes ex vita peccatum originis, & ex intelligentia peccatum propriæ actionis: ideo iſtum rectè dicimus ſine dubitatione ſaluatum, quia & intelligens credidit, & quod credidit propria confeſſione firmauit: & deinde, quamuis iam non intelligens, tamen adhuc viuens, ſacramentum ſanctæ regenerationis accepit. Nam per ſancti baptiſmatis ſacramentum, illa vita eſt peccati originalis nexibus abſoluta, quæ fuerat eiuſdem peccati vinculis obligata. Et quia tanta eſt virtus ſancti baptiſmatis, vt vbi vitam inuenerit, in qua illud originalis peccati vinculum ſoluat, & omnia quæ ſuperadiecta repererit, ſecundę natiuitatis beneficio diluat, iuxta illud quod Apoſtolus ait, *Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem*: dignè illum credimus eſſe ſaluatum, cui & ante baptiſma credulitas, & intelligentiæ confeſſio non defuit, & in hora baptiſmi vita, quamuis in infirmo & febricitante, permanſit. Vita igitur, quæ contraxit originale peccatum, quia quando potuit teſtimonium ſuæ conſcientiæ atque in- *Rom. 5.*

telligentiæ dedit, etiam quando confiteri non potuit, illius confeſſionis merito remiſſionem peccati originalis accepit. Maximè cōſecratione vnitatis Eccleſiæ ſuffragante. qua factum eſt, vt confeſſionem tēpore pręterito redditam, quia non potuit in hora baptiſmi reddere propter infirmitatem corporis, adiutorio fraternæ redderet caritatis: vt eorum membrorum verbo fuiſſet adiutus, quorum fuit conſortio deputandus. Illo autem originali peccato dimiſſo, cuncta peccata, quæ propria voluntate contraxerat, dimiſſa fuiſſe nemo fidelium dubitat. Præterita igitur ſcientis confeſſio remiſſionem peccatorum meruit etiā neſcienti quid diceret, nullatenus dubitemus.

Neque enim ab hac ſententia noſtrum animum reuocare debet vlla ſuſpicio, ne quis dicat, quòd ille ſaluus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionē corporis perueniſſet. cùm vtique non dicamus illum ſine baptiſmi ſacramento ſola cōfeſſione potuiſſe ſaluari. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Illum vtique adoleſcentem, quia crediſſe & cōfeſſum fuiſſe nouimus, ideo per ſacramentum baptiſmatis ſaluum fuiſſe firmamus. Qui ſi non baptizaretur, non

ſolùm neſciens,ſed etiam ſciens nullatenus ſaluaretur. Via enim ſalutis fuit in confeſſione, ſalus in baptiſmate. Nam in illa ætate non ſolùm ei confeſſio ſine baptiſmate nihil prodeſſet, ſed nec ipſum baptiſma nõ credenti neq. confitẽti vllatenus proficeret ad ſalutem. Ideo ergo illi Deus confeſſionẽ prodeſſe voluit, quia eum vſq. ad ſanctã regenerationem in hac vita ſeruauit. Donũ itaque ſanctæ regenerationis ſicut ille, quia voluit, petiuit: ſic Deus quia voluit, dedit.

Mortuos autem propterea non baptizamus, quia omne peccatum, ſiue originale, ſiue actuale, quia ſimul eſt animæ carnique commune, nihil eorum dimittitur, ſi à ſua carne anima ſeparetur. Omnes enim nos manifeſtari portet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſq. propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Anima itaque ſine carne nulla ratione ſaluatur, quæ peccauit in corpore, nec credidit cùm eſſet in corpore. Ac per hoc, malũ recipit quod geſſit in corpore, non bonum, quod in corpore conſtituta non geſſit. Caro quoque ſine anima non poteſt baptizari, quia nec remiſſionem peccatorum accipere. Nam res quæ non viuit, ſicut peccare, ita pœnitentiam peccati habere non poteſt. Quomodo

1. Cor. 5.

ſacramentum remiſſionis dari poteſt, vbi vita non eſt, aut quemadmodum caro baptizetur in remiſſionem peccatorum, vbi anima non eſt, cum qua ſimul adhæret peccati conſortium? Igitur etſi fuit cuiuſquam viuentis voluntas fideliſque deuotio; qui tamen defunctus eſt ſine baptiſmatis ſacramento, ideo mortuus baptizari non potuit, quia ab illo corpore anima, cuius fuit voluntas fidelis deuotioque, diſceſſit. Propterea iſte igitur, de quo nunc agitur, dignè baptizatus eſt; quia anima eius, cuius voluntas fidelis, & deuotio nota omnibus fuit, vſque ad horam ſancti baptiſmatis in ſua carne permanſit. Illa igitur myſteria, quæ ante baptiſma in Eccleſia geruntur, concipi ſpiritualem hominem faciunt, non renaſci. Hinc eſt quòd perueniet ad ſalutem, ſi quem ſecunda natiuitas educet in lucem. Ad quam lucem, illis homo myſteriis præparatur; ſed baptiſmatis ſacramento perducitur. Hoc eſt quod ſuperiùs dixi, in illis myſteriis eſſe ſalutis officium, in baptiſmate ſalutis effectum; quem vtiq. non infirmitatis incurſio, ſed ſola ſibi poteſt negare mutatio voluntatis.

Proinde firmiſſimè tenenda eſt illa Canonum ſententia paternorum, quæ infirmos

iubet, ſi pro ſe reſpondere non valeant, ſed eorum voluntati teſtimonium ſui periculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt enim ſancti Patres, ream non eſſe voluntatem, quæ impedita cognoſcitur, non mutata. Nec debere denegari ſacramentum baptiſmatis, vbi firmitas cognoſcitur voluntatis. Hoc autem ſtatuentes ſancti Patres, & quid Eccleſia facere debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Neque enim hoc Eccleſia faceret, ſi ille nullum in hoc facto beneficium percepiſſet. Nam cùm *Eccleſiam Dei columnam & firmamentum veritatis eſſe* teſtatur Apoſtolus, ſi aliquam in myſteriis fidei habet partem, vbi non ſit veritas firma, non eſt in omnibus myſteriis columna & firmamentum veritatis. Quæcumque enim firmitas ſacramentis eius adimitur, ipſi Eccleſiæ neceſſe eſt auferatur. Non ergo columna & firmamentum veritatis veraciter vocatur Eccleſia, ſi in ipſo principali humanæ ſalutis myſterio inuenitur infirma. Sed quia veraciter columna & firmamentũ veritatis ab Apoſtolo nuncupatur, quidquid ſecundum ipſius Eccleſiæ conſtituta, in ſanctis myſteriis redemptionis & reconciliationis humanę, intra eam datur & accipitur, firma veritate datur, firma veritate

1.Tim.3

percipitur. Vt autem ſanctæ matris Eccleſiæ generalia conſtituta, id eſt, ea quæ concordiſſima cunctorum firmat aſſenſio Pontificum, nullatenus repellamus, in Prouer-
Prou.1. biis ita præcipitur: *Audi fili leges patris tui, & ne repellas inſtituta matris tuæ.* Quis ergo vtilitatis æſtimet vacuum, quod diuinitus audit nullatenus repellendum? Si ergo qui ſic baptizatur non ſaluatur, nullus reatus eſt ſi hoc negligatur: nec miniſter verbi, ſi hoc non fecerit, tenebitur culpa negligentiæ, ſi ille in quo hoc fit, particeps non poteſt eſſe iuſtitiæ. Ibi ergo quiſque arguitur negligẽtiæ reus, vbi operis non deſperatur effectus. Et ſicut ille dignè arguitur negligentiæ, qui quod vtile eſt non operatur: ita illius qui ſuperfluis laborem rebus impendit, rectè ipſe labor irritus atque inutilis improbatur. Quod & ſi in hac parte irritus labor impen-
1. Co. 3. ditur, irrita erit Pauli Apoſtoli ſine dubitatione ſententia, qua dixit, *Quia vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem:* cùm proculdubio de miniſtris Chriſti & diſpenſatoribus myſteriorum Dei, ſicut eiuſdem epiſtolæ locus indicat, loqueretur.
Ibid. Præmiſerat enim, *Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Dominus incrementum dedit.* Quid autem fuit plantare Pauli, & Apollo rigare, niſi

quòd Paulus plantabat euangelizando verbum ſalutis, Apollo autem rigabat miniſtrando ſacramentum baptiſmatis? Cùm ergo dixiſſet Apoſtolus, *Itaque neque qui plãtat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: vt oſtenderet illius plantationis & rigationis firmam manere mercedẽ, continuò ſubdidit: *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* Oſtendens autem laborem diuini operis inanem eſſe non poſſe, alio loco eiuſdem epiſtolæ ſic loquitur: *Itaque fratres dilecti, ſtabiles eſtote & immobiles, abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino.* Illud eſt autem opus Dei, quod ſic impenditur vnicuique viuenti, vt eius qui accipit aut animæ prodeſſe poſſit, aut corpori. Et illa quidem quæ proſunt animæ, neceſſe eſt vt etiam corpori proſint: non autem omnia quæ corpori proſunt, ad vtilitatem pertinent animarum. ſicut eſt cibus, potus, veſtimentum, & hoſpitium, quæ inueniuntur non accipienti animæ prodeſſe, ſed danti. Sacramentum vero baptiſmatis ad hoc homini datur, vt anima cum carne ſaluetur. Quod profectò inaniter miniſter dat, ſi non ad hoc dat, vt ille qui baptizatur, donum æternæ ſalutis acci-

Ibid.

1. Cor. 15

piat. Inaniter enim ſacramentum redemptionis datur, ſi non redimitur cui datur. Sed ſi attendamus verbum vnum epiſtolæ tuæ, nulla huius dubitatio remanebit. Dixiſti enim, propterea hoc paternis Canonibus definitum, vt miniſter verbi liber ſit à culpa negligentiæ. Quomodo autem in hac negligentia culpam miniſter incurrit, ſi in diligentia non aliquid proficit? Non enim inaniter negligentiæ contrahit culpam, niſi quia hoc non fecit quod facere debuit: illud autem facere propterea deberet, quod prodeſſe poterat ſi feciſſet. Ideo autem negligentiæ culpam contraxit, quia obfuit non faciendo, quod prodeſſet proculdubio, ſi feciſſet. Proinde ideo debet ſecũdum paternos Canones infirmus ille, cuius voluntati non deeſt atteſtatio proximorũ, ſine dubio baptizari, vt & miniſter verbi liber ſit à culpa negligentiæ, & ille fiat conſors participeſque iuſtitiæ.

Nullus autem debet moueri fidelium in illis qui etſi legitimè ſana mente baptizantur, præueniente velociùs morte, carnem Domini manducare & ſanguinem bibere non ſinuntur: propter illam videlicet ſententiam ſaluatoris qua dixit: *Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ,* *Ioan. 6.*

non habebitis vita in vobis. Quod quiſquis nõ ſolùm ſecundum veritatis myſteria, ſed ſecundum myſterij veritatẽ conſiderare poterit, in ipſo lauacro ſanctę regenerationis hoc fieri prouidebit. Quid enim agitur ſacramento ſancti baptiſmatis, niſi vt credẽtes membra Domini noſtri Ieſu Chriſti fiãt, & ad compagem corporis eius Eccleſiaſtica vnitate pertineant? Ipſis enim dicit B. Apoſtolus, *Vos eſtis corpus Chriſti, membra de membro.* 1.Cor.12 Quos oſtendit non ſolùm ipſius ſacrificij participes, ſed ipſum ſanctum ſacrificium eſſe, dum eos iubet viuam hoſtiam ſeipſos Deo humiliter exhibere, dicens, *Obſecro itaque vos, fratres, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem.* Rom.12. Quod etiam ſanctus Petrus ſimiliter docens ait, *Et vos tanquam lapides viui ædificati in domos ſpirituales, in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiritales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.* 1.Pet.5 Vnde beatus Paulus cum quodam loco dixiſſet, *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panes quos frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* 1.Co.10 vt nos eſſe ipſum verum panem, verumque corpus oſtenderet, continuò ſubiunxit, *quoniam vnus panis,* Ibid.

Vnum corpus multi ſumus, omnes qui de Vno pa-
Epheſ. 4 *ne participamus.* Vnde alio loco dicit, *Vnum corpus & Vnus ſpiritus, ſicut Vocati eſtis in Vna ſpe Vocationis Veſtræ.* Et iterum, *Veritatem au-*
Ibid. *tem facientes in caritate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus. Ex quo totum corpus compactum & concretum per omnem iunčturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram Vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in caritate.* Nam & carnem Domini nos eſſe cõ-
Epheſ. 5. firmans, ait: *Nemo enim Vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam, quoniam membra ſumus corporis eius, & de oſsibus eius.* Quocirca quoniam vnus panis & vnum corpus multi ſumus, tunc incipit vnuſquiſque particeps eſſe illius vnius panis, quando cœperit membrum eſſe illius vnius corporis, quod in ſingulis membris, quando in baptiſmo capiti Chriſto ſubiungitur, tunc iam Deo viua hoſtia veraciter immolatur. Illo enim natiuitatis munere ſic fit ſacrificium, ſicut fit & templum. Quod beatus Apoſtolus
1. Cor. 3. docens ait: *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in Vobis?* Qui ergo membrum corporis Chriſti fit, quomodo non accipit quod ipſe fit, quando vtique

illius

illius ſit verum corporis membrum, cuius corporis eſt in ſacrificio ſacramentum? Hoc ergo fit ille regeneratione ſancti baptiſmatis, quod eſt de ſacrificio ſumpturus altaris. quod etiam ſanctos Patres indubitanter crediđiſſe ac docuiſſe cognoſcimus. Beatus quoque Auguſtinus de hac re ſermonem fecit admodum luculentum, & aptum ædificationi atque inſtructioni fidelium. Quem ſermonem totum epiſtolæ malui ſubiungere, quia nec eſt prolixus, & in ipſa breuitate magnæ inſtructionis ac ſuauitatis eſt plenus.

Sermo B. Auguſtini Epiſcopi ante altare ad infantes de Sacramento.

HOC quod videtis in altare Dei, etiam tranſacta nocte vidiſtis. ſed quid eſſet, quid ſibi vellet, quàm magnæ rei ſacramentum contineret, nondum audiſtis. Quod ergo videtis, panis eſt & calix: quod vobis etiam oculi veſtri renuntiant. Quod autem fides veſtra poſtulat inſtruenda; panis eſt corpus Chriſti, calix ſanguis Chriſti. Breuiter quidem hoc dictum eſt, quod fidei fortè ſufficiat: ſed fides inſtructionem deſiderat, Dicit

Eſai. 7. *enim Propheta*, Niſi credideritis, non intelligetis. *Poteſtis ergo modò dicere mihi: Præcepiſti vt credamus; expone vt intelligamus. Poteſt enim in animo cuiuſpiam cogitatio talis oboriri. Dominus noſter Ieſus Chriſtus nouimus vnde acceperit carnem de virgine Maria. Infans lactatus eſt, nutritus eſt, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus eſt, à Iudæis perſecutionem paſſus eſt, ligno ſuſpenſus eſt, in ligno interfectus eſt, de ligno depoſitus eſt, ſepultus eſt, tertia die reſurrexit, quo die voluit in cœlũ aſcendit. Illuc leuauit corpus ſuũ, vnde eſt venturus vt iudicet viuos & mortuos. Ibi eſt modò ſedens ad dexterã Patris. Quomodo eſt panis corpus eius; & calix, vel quod habet calix, quomodo eſt ſanguis eius? Iſta, fratres, ideo dicuntur ſacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur ſpeciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet ſpiritalem. Corpus ergo Chriſti ſi vis intelligere,* 1. Cor. 12 *Apoſtolum audi dicentem fidelibus*, Vos eſtis corpus Chriſti, & membra. *Si ergo vos eſtis corpus Chriſti & membra, myſterium veſtrum in menſa Domini poſitum eſt, myſterium Domini accipitis. Ad id quod eſtis, Amen reſpondetis, & reſpondendo ſubſcribitis. Audis ergo corpus Chriſti, & reſpondes Amen. Eſto membrum corporis Chriſti, vt verum ſit Amen. Quare ergo in pane? nihil hîc de noſtro afferamus. ipſum*

Apoſtolum item audiamus. Cùm ergo de iſto ſacramento loqueretur, ait: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. *Intelligite, & gaudete. Vnitas, pietas, veritas, caritas, vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Recolite enim quia panis non fit de vno grano, ſed de multis. Quando exorcizabamini, quaſi molebamini: quando baptizati eſtis, quaſi conſperſi eſtis: quando Spiritus ſancti ignem accepiſtis, quaſi cocti eſtis. Eſtote quod videtis, & accipite quod eſtis. Hoc Apoſtolus de pane dixit. Iam de calice quid intelligeremus etiam non dictum ſatis oſtendit. Sicut enim vt ſit ſpecies viſibilis panis, multa grana in vnum conſperguntur; tanquam illud fiat quod de fidelibus ait ſcriptura ſancta,* Erat illis anima & cor vnum in Deum: *ſic & de vino fratres, recolite vnde ſit vnum. Grana multa pendent ad botrum; ſed liquor granorum in vnitate confunditur. Ita Dominus Ieſus Chriſtus nos ſignificauit, nos ad ſe pertinere voluit: myſterium pacis & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium vnitatis, & non ſeruat vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.*

1. Co. 10

Act. 4.

Arbitror, ſancte frater, diſputationem noſtram, præclari doctoris Auguſtini ſermone firmatam, nec cuiquam eſſe aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fide-

lium corporis ſanguiniſque Dominici participem fieri, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. nec alienari ab illo panis caliciſque conſortio: etiamſi antequam panem illum comedat, & calicē bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando ipſe hoc quod illud ſacramentum ſignificat, inuenitur. Ora pro nobis ſemper vegetatus fortis in Chriſto, ſancte & venerabilis frater.

EPISTOLA B. FVLGENTII AD REGINVM.

Vtrum caro Chriſti corruptibilis, an incorruptibilis fuerit.

ACCIPIENS litteras tuas, fili cariſſime Regine, & ſollicitudinem cordis tui agnoſcens, Dominum collaudaui, qui poteſt vtrumque bonum & conferre ſeruandum, & ſeruare collatum. Vtrumq. enim pertinet ad medelam animarum no-

ſtrarum, quo gaudeamus in beneficiis, quæ nobis infirmis medici noſtri non deſinit ineffabilis operari benignitas, vt ſpirituali profectu & augeatur in nobis ſanitas, & minuatur infirmitas. Modus verò infirmitatis noſtræ duplici qualitate conſiſtit: ſi vel per ignorantiam minus aliquid in fide nouerimus, vel aliquid habeamus in operibus noſtris, quod non conueniat regulæ veritatis. Quoniã igitur corpus quod corrumpitur aggrauat animam, ideo nos vtraque conturbat infirmitas. Sed ille qui nos fecit, & gaudere pręcepit quia vicit mundũ, ſperamus quia nos in fide, quæ per caritatẽ operatur, perficiet. Dicis ergo, quod nuper in Orientis partibus noua eſt orta inquiſitio, aliis aſſerentibus incorruptibile fuiſſe corpus Chriſti ab ipſo conceptionis exordio: aliis autem contrarium fatentibus, corruptibile ante paſſionem, incorruptibile verò poſt reſurrectionem. Tu tamen in vtraque parte valdè hæſitans, nec reſpondere ſciens, inſtas vt quid tenere debeamus commoneam. Hæc ſunt quę interrogas. Superiùs autem, tuæ gratulationis indicio inſinuas te meis litteris recreatum. Quoniã igitur interrogatio tua recti cordis tramitẽ tenuit, quo primitus quod ad fidem, dein-

de quod ad opera pertinet apprehēdit, quia fidē, quę per caritatē operatur, commendat Apoſtolus. illo ſcilicet noſtræ ſalutis obtentu, quod fides ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa. Volo itaque cariſſime, vt ſcias non vno modo dicere corruptionem, ſed duobus modis, ſicut dicimus infirmitatem & ſimiliter mortem. Dominus enim mortē inquit eſſe perpetrationē criminis, & mortem in qua retributio nihilominus intelligitur vltionis. Dicitur etiam infirmitas hominis, eius ſcilicet qui exhibet peccato ſeruitiū, & eius qui portat peccati ſupplicium. Vtrūq. ad infirmitatē pertinet peccatoris, & delectatio in peccatis, & afflictio pro peccatis. Sic etiam corruptionem dupliciter dicimus, cuius vna pars in ſola hominis culpa, altera inuenitur in pœna. Ad culpam quidem pertinet illa corruptionis pars, quā Apoſtolus oſtendit, vbi dicit: *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ad hanc partē corruptionis pertinet, quod alio loco dicit, *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* Iſta corruptionis pars, primo animam capit, & per animam carnem in peccatum trahit. Hæc pars corruptionis mentem ſuperbiētis Angeli primò inuaſit, ac deinde primū hominem, poſtmodum totum genus hu-

2.Tim 3 — *1.Cor.15*

manum. Primam ergo corruptionis partẽ, quæ conſiſtit in concupiſcentia vel perpetratione peccati, ſecuta eſt illa pars quæ cõſtat in retributione ſupplicij, quæ duobus tenet animam & corpus hominis peccatoris. In ipſa quoque retributione quædam ſunt, in quibus pœna peccati ſimul ſit & ipſum peccatum: alia verò ſunt, in quibus ſolum ſit peccati ſupplicium. In illis ergo in quibus reperitur pœna ſimul & culpa, opere quo reatus in peccatore punitur, Deo derelinquente, augetur homine delinquẽte. Hæc eſt illa pars corruptionis, per quam ſic peccata puniuntur in homine, vt non deſinãt, ſed vt creſcant: ſicut eſt libido cordis & corporis: quæ cùm ex pœna peccati eueniat, peccatum multiplicat, & animam punitioni ſubditam noxia delectatione captiuat. Tertiam quoque punitionem huic ſecundæ retributam Apoſtolus dicit: *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, Vt faciant quæ non conueniunt.* Non ergo vt patiantur tantùm, ſed vt faciant vnde peccata multiplicentur, diuina in reprobum ſenſum damnatione traduntur. Veruntamẽ hæc traditio, non in operatione Dei, ſed in deſertione conſiſtit. Quoſdam enim tradit Deus, nec dimitit: quoſdã vero in eo quod *Rom. 1.*

tradit dimittit. Bonos ſic tradit paterna benignitate, vt non deſerat paterno iuuamine. Ac per hoc tradit eos ad patiēda mala quibus ipſi perficiantur, non ad facienda quibus deteriores exiſtant. Malos autem ad hoc tradit Dominus & dimittit, vt ipſo deſerente, dum non Dei voluntatem, ſed ſuā ſequuntur, ſua turpitudine delectentur, nec pœnam ſuam portent inuiti, ſed ſequantur illecti. Hæc eſt iniquorum corruptio, quæ ſic eſt pœna peccati, vt ſit & ipſa peccatum. Alia corruptionis pars eſt, quę nec animam nec corpus fidelis hominis polluit, ſed affligit: quia nec ad inquinandum hominem, ſed ad humiliandum militat peccatorem. Hac itaque diſcretione retenta, dum corruptionem voluntariam à corruptione pœnali diſcernimus, ipſiuſque pœnalis corruptionis vnam partem cum peccato, alterā ſine peccato ineſſe hominibus inuenitur, talis autem corruptio cordis nihil aliud eſt, niſi priuatio ſanitatis, quia nulla ex hac corruptione contrahitur iniquitas, licet inſit infirmitas: facillimè inuenimus quam partem corruptionis ſuſcepit Chriſtus in corpore. Nam quamuis carnem pro nobis ſuſceperit, tamen accepit immunem ab omni peccato originali & actuali. Ipſam tamen

carnem, non ſolùm infirmam, ſed etiam veraciter cognoſcitur accepiſſe mortalem. Proculdubio in quantum corpori eius inerat ſuſcepta mortalitas, in tantum ei potuit ineſſe corruptionis infirmitas. Illius ſcilicet corruptionis, quæ abeſt ab omni peccato. Ad talem corruptionem pertinet fames & ſitis. Facilè ſiquidem eſuriendo & ſitiendo corpus mortale corrumpitur; quādo per hæc etiam ad ipſius mortis exitum peruenitur. Per quam mortem venitur ad corruptionem, dum deſerente anima, in tantum corpus corrumpitur, vt in putredinem ac puluerem redigatur. Hanc corruptionem caro Chriſti non vidit, quæ die tertia reſurrexit. Famem tamen, ſitim, fatigationem corporis, ac dolorem veraciter ſenſit. Quæ omnia pertinent ad illam partem pœnalis corruptionis, quam ſic ex peccati pœna ſupplicio trahimus, vt ex ea nullum peccati ſupplicium contrahamus. Eſuriſſe Chriſtum, ſitiſſe, fatigationemque ſenſiſſe Euangelium docet, quem manifeſtum eſt eſuriſſe, quando ad ficulneam venit, nec in ea fructum inuenit; fatigatus etiam ex itinere ſedit ſuper puteum. In cruce etiam dixit, ſitio. Dolorem etiam ſuſtinuit ſicut dicit Eſaias: *Vulneratus eſt pro-* *Eſai. 53.*

pter iniquitates noſtras; infirmatus eſt propter ſcelera noſtra. Hanc infirmitatẽ in Domino non putatiuam, ſed verã, docet Apoſtolus.
1. Cor. 13 *Nam & ſi crucifixus eſt,* inquit, *ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.* Infirmitatem non aliud dicit, quam corruptibilitatem. Reſtat itaque, vt & Chriſtum fuiſſe in aliqua corruptione ad quam non rediit, & non fuiſſe in ea quam non vidit, per ſacram ſcripturã diſcamus. Ad corruptionem pertinet corporis animalis & mors quæ præcedit putredinem, & putredo quę ſequitur mortem. Proinde Chriſti corpus, quod eſt verè mortuum, & die tertio ſine aliqua putredine ſuſcitatum, vnam partem corruptionis vidiſſe, aliam non vidiſſe dicẽdum eſt. Fuit quippe in corruptione mortis, ſed non in corruptione putredinis: quãdo caro Chriſti ſic eſt mortua, vt nulla fuiſſet membrorum putredo vel diſſolutio ſubſecuta. Chriſtus ergo non reuertetur in corruptionem, quia ſurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Chriſtus ergo non vidit corruptionem, quia nullam ſenſit caro eius putredinem. Hoc autem non eiuſdem carnis incorruptibilitas, ſed reſurrectionis celeritas fecit. His omnibus in quibus noſtræ ſeminationis ac

reſurrectionis certiſſimam qualitatem verbis Apoſtolicis S. Auguſtinus oſtendit dicens: *Conſtat itaque, neque vllo modo dubitandũ eſt, corpus Chriſti quod licet corruptionem putredinis in ſepulcro non ſenſerit, quia ſcriptum eſt.* Epiſt. 146. ad Conſentium.
Nō dabis ſanctum tuum videre corruptionem, *clauis tamen & lancea corrumpi potuit: nũc omnino in incorruptione perſiſtere: & quod in contumelia paſsionis mortiſque ſeminatum eſt, nũc eſſe in gloria vitæ æternæ: & quod ex infirmitate potuit crucifigi, nunc in virtute regnare: & quod erat corpus animale, quoniam ex Adam ſumptum eſt, nunc ſpiritale eſſe, quoniam ſpiritui nunc inſeparabiliter copulatum eſt.* Pſal. 15.
His verbis Auguſtinus oſtendit quale corpus Chriſti poſt reſurrectionem ſit, & quale ante paſſionem fuerit. Euidenter confirmat corpus Chriſti omnino nunc in incorruptione perſiſtere, nunc etiam in gloria vitæ æternæ, nunc in virtute regnare, nunc ſpiritale eſſe. Sed corpus non eſt omnino incorruptibile, quod dolorem poteſt per vulnera ſentire. Quocirca apparet Chriſtum ante paſſionẽ, immo vſq. paſſionem & mortem, mortale atque animale corpus habuiſſe; & pro nobis in eodem corpore veram famem, verã ſitim, fatigationemque ſenſiſſe, vera clauorum ac lanceæ percepiſſe vulnera. & ex

hoc verum dolorem non neceſſitate, ſed voluntate ſenſiſſe, veræque mortis acceptatione pro nobis animam ſuam propria poteſtate poſuiſſe. Conſequens eſt, vt idem Chriſtus ex infirmitate mortuus, ex virtute autem Dei ſuſcitatus, noſtris inueniatur exemplum præbuiſſe corporibus. Humiliauit enim ſe Chriſtus vſque ad ſuſceptionẽ totius infirmitatis noſtræ: vt ſicut ait Apo-
Philip. 3 ſtolus, reformetur corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Hinc ergo manifeſtiſſimè apparet, quid de animalis ac mortalis corporis qualitate debeat omnis Chriſtianus firma credulitate ſentire. Impoſſibile vt corruptibilitas eſſe negetur, vbi animalis corporis mortalitas inuenitur. Chriſtus ergo in ſola carne portauit noſtram corruptionem, in qua veraciter noſtram portauit & mortem. In anima verò ſic perfectã incorruptibilitatem ſeruauit, ſicut peccatũ nec propagine traxit, nec cõtagione cõtraxit. Vnde & infirmitates animarũ noſtrarũ, quas in ſua rationali anima portauit Chriſtus, ſine vlla corruptione portauit. Nullus quippe potuit defectus ineſſe virtutis, vbi infirmitatis ſuſceptione indefeſſa permanſit perfectio caritatis, quæ vnigenitum Deũ fecit vſq. ad mortẽ

pro nobis accedere,& confuſione contēpta crucis opprobrium ſuſtinere. Propter quod triſtitiam, mœrorem, vel ſi quas noſtrarum animarum infirmitates habuit Chriſtus, veras quidem, ſed voluntarias habuit. Veras ſcilicet, vt manifeſtum in ſe animæ rationalis monſtraret affectum: voluntarias, vt noſtris infirmitatibus ad futurum oſtenderet ſuæ virtutis auxilium. vt agnoſceremus nos ipſo adiuuante in infirmitatibus, quas neceſſitate patimur, fulciendos. Qui propterea voluntate noſtras infirmitates acciperet, vt & in hac vita infirmitatum neceſſitate turbatis auxilium contuliſſet, & poſt hanc vitam omnem à nobis infirmitatis neceſſitatem miſericorditer abſtuliſſet. Ac ſic omnis fidelis agnoſcens Chriſtum participem humanæ infirmitatis, certiſſimè ſperaret participem ſe fore diuinæ virtutis, nec ſe ambigeret illius virtute firmandũ, quem pro ſe cognouiſſet non neceſſitate, ſed voluntate turbatum. In ipſo habiturum æternam lætitiam, cui ſuam voluntate videret ineſſe triſtitiam. qui ſicut manſit in tribulatione tranquillus, in morte ſecurus, ſic in infirmitate fortiſſimus, & in humilitate altiſſimus.

Hanc Epiſtolam B. Fulgentius morte præreptus non abſoluit.

SERMO B. FVLGENTII EPISCOPI DE EO QVOD ait Micheas Propheta,

Indicabo tibi homo, quid ſit bonum.

DE præſenti Prophetica lectione, in qua noſtrarum magna continetur vtilitas animarum, veſtræ caritati loqui diſpoſuimus, ab illo poſcentes ſermonis congruam facultatem, à quo bonam gratis accepimus voluntatem. Quis autem hanc donat, niſi Deus, qui operatur in ſuis & velle & perficere pro bona voluntate? Proinde verba ſancti Micheæ, quæ pariter audiuimus, pariter reuoluamus. Et vtinam fratres, ſicut ea ſermone reuoluimus, ſic operibus impleamus. Audiuimus enim verba hominis ſancti, hominis iuſti, hominis pij, hominis de ſua ſalute ſolliciti, hominis qui ſe ſciebat creatum à Deo, qui ſe cogitabat eſſe ſub Deo. Qui cum magno timore & tremore diuinum exſpectabat iu-

dicium, in quo ſe nouerat, non ſolùm de factis & dictis, verùm & de ipſis cogitationibus ſuis rationem ante tribunal iuſti iudicis redditurum. Cogitans itaque futurum iudicium Dei, de quo debemus etiam nos cuncti metuere, & in omnibus operibus noſtris cum magna cordis formidine cogitare: hoc cogitans homo iſte ſanctus & iuſtus, quærebat quid faceret, vel quibus muneribus Deum iudicem deprecaretur. Sciebat autem omnipotentem Deum, qui omnia condidit, qui cuncta ex nihilo fecit, qui nihil ex indigentia paupertatis, ſed vniuerſa ex abundantia bonitatis inſtituit, non ſola quærere munera noſtra, ſed etiam opera noſtra. Immo ſciebat in hoc maximè Deum delectari munerib. noſtris, vt ei placeamus moribus ſanctis & operib. bonis. Quærens igitur homo iſte quid ab homine offerendum ſit Deo, dicebat, Quid dignum offeram Domino? Hoc autem verbo, quo non ait, quid offeram Domino, ſed quid dignum offeram Domino? docuit nos vt ſi quando munus offerre Deo volumus, aliquid dignum quæramus, & hoc offeramus. Quid autem poteſt eſſe in oblatione Deo dignum, niſi quod eſt in creatura præcipuum? In omnibus verò creaturis, quas

fecit Dominus ſuper terram, nulla melior inueniri poterit, quàm illa creatura, quam Deus ad ſuam imaginem fecit. Hæc autem creatura in terris homo eſt. Quiſquis igitur offerre vult aliquid dignum Deo, non prius aliud quid offerat quàm ſeipsū. Deus enim qui hominem ad imaginem ſuā fecit, imaginem ſuam ſibi delectatur offerri: ipſam ſibi puram & mundam præcipit exhiberi. Inde eſt quod Saluator noſter quibuſdam tentantibus eum, ita reſpondit. *Reddite Cæ-*
Mat. 22 *ſari quæ Cæſaris ſunt, & quæ ſunt Dei Deo.* Hoc eſt dicere, O homo, ſicut imaginem ſuam Cæſari reddis in nummo, ſic redde Deo ſuam imaginem in teipſo. Redde homo creatori tuo imaginem ſuam; redde iuſtam, non iniquam: redde humilem, non ſuperbam. Non auaritia turpem, non rapacitate deformem, non vitio iracundiæ leuem, non terrena dilectione contritam, non liuore ſordidam, non fornicatione pollutam: ſed prudentiæ pondere integrā, fidei veritate mundam, & bonis moribus atque operibus ſplendidam. Quomodo autem Deo imaginem ſuam reddamus in nobis, Propheta ſanctiſſimus admonet di-
Mich. 6. cens: *Indicabo tibi, homo, quid ſit bonum, & quid Dominus quærat à te. Vtique facere iudicium*

&

& iuſtitiam, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo. Primùm itaque quid ſit facere iudicium, quod B. Propheta primum poſuit, inquiramus. Iudicium dicitur conuentus, vbi accuſatio & defenſio cuiuſlibet hominis agitatur: vnde neceſſe eſt vt adiudicatus exeat qui fuerit reus; & victor abſcedat, qui probatur innoxius. Reuertere igitur ad te, homo. In te quære accuſationem: in te quære defenſionem: in te quære iudicium. Immo tu eſto & accuſator, & defenſor, & iudex. Intra in ſecretarium cordis tui, vbi ſoli te vident oculi domini Dei tui. Ibi te accuſa, vt valeas accuſatione defendi. Ibi te conuince, vt victoriam poſsis adipiſci. Ibi te condemna, vt merearis abſolui. Ibi te puni, ſi vis ab æternæ punitionis ſupplicio liberari. Fac in te, Chriſtiane, verum rectumque iudicium; ſollicitè ſecreta tui cordis attende. Facta tua mala tibi ante oculos tuos pone: quæcunque deleueras in intimo libro tuæ recordationis recenſe frequenter ac relege, ſine conniuentia teipſum diſcute tu ipſe, & cogitationum tormentis adflige. Tu in te iuſtam ſententiam prome. Quidquid mali feceras peccando, puni veraciter pœnitendo. Et iudex eſſe-

ctus peccatorum tuorum, quod facere ſolent iudices capitalibus reis, hoc ipſe fac iniquitatibus tuis. Noli accipere perſonam tuam, cùm iudicas cauſam tuam. Sed cum ſeueritate mala tuà diſcute, cum vigore in peccata tua condemnationis ſententiam prome; & peccata quæ in te condemnas, occide. Hoc eſt autem peccata occidere, peccatis deinceps nullatenus obedire. Noli ergo eſſe peccatorum factor, & eris occiſor. Si vero fueris in peccata tua iudex iuſtus, de iuſto Dei iudicio exies abſolutus. Vt autem in teipſum iuſtum poſſis celebrare iudicium, audi Apoſtolum Paulum, qui docet quæ in te debeas opera mortificare, vt ad vitam valeas peruenire. Dicit enim,
Coloſſ. 3 *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus. propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.* Ecce habes, homo, quæ in te iudices, habes quæ condemnes, quæ in te mortifices. Iſta iudica, & non iudicaberis. Iſta condemna, & non condemnaberis. Iſta mortifica, & non morieris. Hîc eſto ſeueriſſimus iudex, hîc eſto vehementiſſimus carnifex. Iſta rectè conſiderando iudica, abiiciendo mortifica. Si enim peccata tua

recte conſideraueris, iudicaſti: ſi abicceris, occidiſti. Vt ergo defendas te, accuſa te; vt abſoluas te, iudica te; & vt ad victoriam perducas cauſam tuam, conſidera conſciẽtiam tuam. Agnoſce iniquitatem tuam, mortifica concupiſcentiam tuam, corrige vitam tuam, & rectè iudicando liberabis animam tuam. Ecce fratres, quantum Dominus dedit, quid ſit facere iudicium diximus: quid deinde ſit iuſtitiam facere nũc dicamus. Iuſtitiam facere eſt, vt quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: ſed & hoc alteri facias, quod tibi ab altero fieri delectaris. Vis autem tibi bonum ab omni homine fieri. hoc enim iuſtum eſt, vt omnis homo bonum faciat homini: quia contra iuſtitiam facit, qui homini malum facit. Malum autem dico illud opus, quo per prauam cupiditatem peccatur: non quo per caritatem pœna peccantibus irrogatur. Malum nunc ego dico, non quo proximus à culpa reuocatur, ſed quo Deus iuſtus ad iracundiam prouocatur. Illud malum dico, non quod bene ſolet inferre ſeueritas, ſed quod malè perpetrare conſueuit iniquitas. Illud malum nunc dico, quod nunquam poteſt eſſe iuſtum, ſed ſemper inuenitur iniuſtum. Illud malum

dico, quo delinquitur Deo, non quo conſulitur proximo. Illud ergo malum nunc dico, quod ſic eſt omnibus facientibus malum, vt nulli patienti ſit bonum. Iuſtitiam igitur homo faciet, ſi malum nulli faciat, & bonum omnibus faciat: illud autem nulli faciat malum, à quo nos B. Apoſtolus prohibet dicens, *Nulli malum pro malo reddentes.* Rom. 12.
Quibus vtique verbis plenam nobis beneuolentiam commendauit. Non enim dixit, nulli malum facientes, ſed, nulli malum pro malo reddentes. Oſtendens parum eſſe Chriſtiano malum non inferre, niſi diſcat etiam nō referre. Vnde cognoſcitur, quàm peſſimum ſit, ſi nos alicui, qui malū facientibus aliis malum pro malo reddere nō debemus. Serua igitur, Chriſtiane, ſecundum regulam iuſtitiam. Bonum omni homini facito: malum verò nec facias alicui, nec reddas. Si enim malum pro malo reddideris, etiam tu ſine dubio malus eris. Tunc ille qui prior tibi malum fecit, non ſolus malus erit, quia ſocium malitiæ te habebit. Cùm autem cœperis malum pro malo reddere, in hoc magis culpabilis eris, quia malum quod in aliis execraris, hoc imitaris. Malus autem factus, non vincis malū, ſed vinceris à malo, & quod peius eſt, non vin-

ceris alieno malo, ſed tuo. Non eſt enim quemadmodum malus fias, niſi à bonitate deficias. Ita fiet vt in teipſo remaneas damnabiliter victus, ſi fueris tuæ voluntatis vitio deprauatus. Tunc itaque hominē malum certiſſimè ſuperabis, ſi bonus ipſe permanſeris, ſi non pro malis mala, ſed pro malis bona reddideris. Propter quod Apoſtolus, qui ait, *Nulli malum pro malo reddentes,* paulo pòſt dicit, *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Rom. 12 Ecce vt nulli malum pro malo reddamus ab Apoſtolo ſimul audiuimus; vt etiam omnibus bona faciamus, ab ipſo rurſus Apoſtolo pariter audiamus, qui ait: *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Galat. 6 Tunc itaque facimus iuſtitiam, cùm illa hominibus facimus, quæ nobis volumus ab hominibus fieri. Hanc iuſtitiam Saluator ipſe commendans ait. *Omnia quæ vultis vt vobis faciant homines, eadem & vos facite illis.* Matt. 7. Quæ autem vultis vt vobis homines faciant, niſi bona? Si autem mala vobis faciant, non quæ vultis faciunt. Ergo & vos, ſi malum pro malo reddatis, quia non ea facitis hominibus, quæ vultis vt faciant vobis, non vtique facitis quod Chriſtus præcepit, ſed quod diabolus perſuaſit. Quapropter vt iuſtitiam faciatis quam prę-

cepit Chriſtus, hoc impendite vnicuique homini, quod vobis ab omnibus hominibus deſideratis impendi. Sic facietis iudicium & iuſtitiam de quibus nos Propheta beatus admonuit. Facietis enim iudicium, ſi peccata veſtra pœnitendo damnetis, & damnando peccata, benè viuatis. Facietis autem iuſtitiam, ſi nulli malum pro malo reddatis, ſed omnibus hominibus bona faciatis. Hoc vtiq. cõmendat Apoſtolus di-
1.Theſ.5 cens: *Videte ne quis malũ pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicẽ & in omnes.* Quia vero bona opera tunc benè & vtiliter fiunt, cùm de bona volũtate procedũt: propterea cũ Propheta dixiſſet, debere nos facere iudicium & iuſtitiam, addidit, & *diligere miſericordiam.* Quia miſericordiam maximè debent ſublimes humilibus impẽdere, & diuites pauperibus prærogare. Hęc autem miſericordia duobus impenditur modis: cùm peccanti & correctionem pollicenti venia datur, & cùm indigenti quod eſt neceſſarium non negatur. Ad huius miſericordiæ pertinet partes, vt ſuperior inferiorem non opprimat, ſed cum iuſtitia defendat, & diues pauperi nihil auferat, ſed pauperem paſcat & veſtiat: vt pauperi non inſidietur, ſed eum potius ſuis beneficiis

conſoletur. Quid ergo eſt quòd ſe inflat homo fragilis & mortalis? quid ſuperbit terra & cinis? quid ſe ſuper pauperem diues ſuperbus extollit? quare pauperē deſpicit? quare pauperem premit? quare pauperi panem aut tenacitate non tribuit, aut rapacitate ſubducit, & illi, cui debet de ſuo multũ miſericorditer aliquid dare, modicũ quod habet crudeliter conatur auferre? Exiſtimat, quia cùm pauperem grauat ſeipſum releuet: arbitratur, quia cùm pauperem tribulat, ſibi boni aliquid præſtet. Et neſcit, quia cùm pauperem premit, ſibi grauiſſimum pondus imponit: nec attendit, quia ſi quid de paupere cogitat, de ſeipſo cogitat. Sibi enim bonum impendit, quando pauperi bonum facit. Si autem malum cogitat facere pauperi, plus nocebit ſibi, quàm pauperi. Bonum igitur faciat diues pauperi, & proderit ſibi. Diligat miſericordiam, & eã pauperi ſemper impēdat, vt ipſe miſericordiam in die tribulationis inueniat. Sic ſe cogitet ſuper hominem pauperem poſitũ, vt meminerit ſe ſub Deo diuite conſtitutũ. Non ergo dubitet homini pauperi miſericordiam facere, quam à Deo diuite delectatur accipere. Recordetur eſſe Deum iudicem, qui habet æternam in omnibus

poteſtatem. Ille enim videt omnium facta, ipſe reddet vnicuique ſecũdum opera ſua.
Iacob 2. Vnde veraciter dicitur, quia, *Iudicium ſine*
Matth. 5 *miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.* & *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Faciamus ergo iudicium & iuſtitiam, diligamus miſericordiam. Cùm autem iudicium & iuſtitiam facimus, miſericordiam diligimus, cum Deo noſtro ſollicitè ambulamus. Ambulat autem cum Deo, qui bonis moribus & operibus proficit, qui cœleſtia terrenis, & æterna temporalibus anteponit. Sed oportet vt vnuſquiſque ſollicitus ambulet: id eſt, vt non altum ſapiat, ſed timeat: vt ſuperbiam fugiat, & boni nihil ſuis meritis tribuat, ſed in omnibus, quæ benè egerit, Dei gratiam recognoſcat. Iſta ſollicitudo facit hominem cũ Chriſto per viam humilitatis incedere, & ad regni cœleſtis altitudinem peruenire. Conuerſi ergo ad Dominum pariter eius miſericordiam deprecemur, vt nobis ſuam gratiam largiatur, qua poſſimus in nobis ipſis iudicium rectum tenere, iuſtitiam cæteris exhibere, & diligentes miſericordiam, non opprimere pauperes, ſed fouere: vt in conſpectu Dei, cui miſericordiam iudiciũq. cantamus, ſuperexaltantem iudicio miſericordiam inuenire poſſimus.

FERRANDI DIACONI ECCLESIÆ CARTHAGI-niensis Epiſtola ad Egippium.

De essentia Trinitatis ac natura Chriſti.

DOMINO beatiſſimo fratri Egippio Presbytero Ferrandus exiguus, in Domino ſalutem. Cariſſime, conſidera quales habeat vires ab Arriano Comite nuper propoſita quæſtio. ſed priùs quibus inter ſe ſententÿs vel dogmatibus Arriani & Catholici differant, deliberemus. Arriani volunt indiuiduam Trinitatem prædicare, ſicut ſcripturæ prædicant vnum Deum. Catholici verò præcepta legis ſalubriter audientes, Audi Iſraël, Deus tuus, Deus vnus eſt, ne videantur ſub vnius Dei religione fidem Trinitatis excludere, tres perſonas vnius ſubſtantiæ prædicantes, ipſam Trinitatem vnum Deum ſimpliciter confitentur, & de omni ſancta Trinitate ſapienter dictum intelligunt, Audi Iſraël, Deus tuus, Deut.4.

Deus vnus eſt. *Arriani Patris & Filij & Spiritus ſancti tres ſubſtantias prædicant, & ideo eorum poteſtatem diuidunt, vnitatem vitant, immenſitatem minuunt, & per errores maiori Patri minorem Filium ſubijciunt, minorem autem Filio Spiritum ſanctum dicunt. Catholici è contrario Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum, ne tres Deos gentibus inducere videantur, vnius eſſe honoris, gloriæ, magnitudinis, æternitatis, diuinitatis, æqualitatis, eſſentiæ confitentur: & nemini alterum præponere cupientes, de Patre tamen filium natum, de Patre & Filio Spiritum ſanctum procedere ſentiunt. Arrianos ſi interrogare volueris, vnde ſit filius, timent dicere de patris eſſentia, ne gignentis & geniti probetur vna diuinitas, & confirmetur æqualitas. Timent rurſus ex nihilo natum filium profiteri, ne creator accipiens originem ſimilem creaturis, vnigeniti priuilegio ſpoliatus perdat gloriam creatoris. Aliunde verò Filium natum, id eſt ex aliqua ſubiacente materia, multo amplius timent adſtruere, ne videatur quælibet res ante eum fuiſſe, per quem facta ſunt omnia. Talibus erroribus reſpondent Catholici, credite quia natus eſt de patris eſſentia: ſi negatis, dicite vnde ſit? Dicunt etiam minorem Filium, quia negant eſſe æqualem. Catholici verò dicunt eum ſecundum diuinitatem æqualem, ſecundum humanitatem autem minorem. Aequalitas*

eius ſecundum diuinitatem non habet initium: veruntamen nec æqualitas competens diuinitati, nec minoratio congrua carni habet finem. Siue ergo ſecundum carnem minor, ſecundum diuinitatem dicatur æqualis, idem atque vnus eſt Chriſtus, verè filius Dei, & verè filius hominis. Aequalis enim perſeuerans, factus eſt minor: minor factus, permanſit æqualis. Et ideo totus minor, totus æqualis: quia ſeruatur in eo vtraque natura, & quam habuit ex Patre, & quã aſſumpſit ex Matre. Alioqui ſi vna in Chriſto & perſona exiſteret & natura, non poſſet vnus Chriſtus vni Patri & minor & æqualis dici. Dicimus etiam de Chriſto, quod verè vnus eſt Chriſtus. Sapiẽtibus tamẽ mentibus, quoties audiunt, vnus eſt Chriſtus, cogitare conuenit, quomodo ſit vnus: vtrum vnam habendo perſonam, an vnam naturam. Si non poteſt dici vnam habere naturam, quem ſuſcepiſſe alteram dicimus: poteſt tamen dici vnam habere perſonam. quoniam perſona illa ſemper manens naturæ ſemper manentis, ita mirabilem poſtea naturam ſine perſona voluntariè ſuſcepit, vt humanam ſubſtantiam, non habentem ſubſiſtentem manentemque perſonam, in vnitatem ſuam ſuſcipiens, ad ſe faceret pertinere, fieretq. deinceps humanitas illa diuina, quæ Dei cœpiſſet, ex quo eſſe cœpiſſet, habere perſonam: diuinitas illa humana, quoniam ſibi in vnitatem perſonæ veraciter voluit adunare naturam.

Dicimus ergo, vnus eſt Chriſtus, vnus eſt Deus hominiſque filius, id eſt vna eſt Chriſti Dei hominiſque perſona: non tamen dicimus, vnam eſſe Chriſti Dei hominiſque naturam. Concordantes cum Apoſtolo volente probare vnitatem
2.Co.10 *perſonæ*: Nam in quo, *inquit Corinthijs*, quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti. *Nunquid non melius perſonas diceret, ſi vellet in Chriſto duas ſignificare ſubſtantias? Euidentem ſimiliter adhibens differentiam ſubſtantiarum dicit alio lo-*
2.Co.13. *co*, Et ſi crucifixus eſt, ex infirmitate crucifixus eſt, ſed viuit ex virtute Dei. *Nunquid non ipſe crucifixus eſt qui viuit? Et tamen qui ex infirmitate crucifixus eſt, ex virtute Dei viuit. Vnde ad amorem commendationemque perſonæ vnius, ſic vnus Chriſtus prædicatur, vt aliquando vna eius vel humana vel natura diuina commemoretur, & vtraque tamen intelligatur. Quoniam ineſt vnitas, vt qui vnam nominet, ambas ſignificet. Propter quod Apoſtolus ſolam humanitatem tangit ad*
1.Ti.2. *Timotheum, dicens*, Vnus eſt Deus, vnus mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus.
1.Cor.8. *De diuinitate dicit ad Corinthios*, Nam etſi ſunt qui dicantur Dij, ſiquidem ſunt multi, nobis tamen vnus Deus, ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.

FRAGMENTA LIBRORVM ALIQVOT B. FVLgentij, qui non extant.

Ex Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis collectaneis de proceſsione Spiritus ſancti, ad Ludouicum Pium Imp.

FVlgentius quòd ſolus pater genuerit filium, ſolus filius à patre genitus ſit, ſolus ſpiritus ſanctus à patre filioque procedat, in libro tertio quem ſcripſit contra Fabianum, ſic dicit.

Veraciter quippe profitemur, ſolum patrem genuiſſe, ſolum filium de patre natum eſſe: veraciter etiam dicimus, ſolum ſpiritum ſanctum de patre filioque procedere.

Item in libro quinto contra eundem Fabianum.

Ecce ego in quantum potui, licet bre-

uiter, reddidi rationem qua vnum Deum dicamus, patrem & filium & ſpiritum ſanctum: & in ipſa Dei imagine oſtendi quoddam diuinæ agnitionis indicium. In qua quidem imagine memoria, intelligentia, & voluntas non habent ſingulas propriaſque perſonas. Imago quippe eſt iſta non nata, ſed facta; non genita, ſed creata. Ad hoc vtique, vt ſicut in iſta vna imagine inuenitur quædam diſcretio vocabulorum, ſic in illa vna diuinitate diſcretio perſonarum cognoſcatur: & naturalis vnitas oſtendat vnum eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum: perſonarum verò proprietas demonſtret alium eſſe patrem, alium filium, alium ſpiritum ſanctum. Alium autem patrem, non eo quod Deus eſt, ſed eo quod pater eſt: & alium filium, non eo quod eſt Deus, ſed eo quod filius eſt: alium quoque ſpiritum ſanctum, non eo quod Deus eſt, ſed eo quod & patris & filij ſpiritus eſt. Aliũ ergo patrem, quia genuit, alium filium, quia de patre natus eſt, & alium ſpiritum ſanctum, quia de patre filioque procedit. Non tamen alium Deum patrem, & alium Deum filium, & alium Deum ſpiritum ſanctum: ſed vnum Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. Non enim confundit

vnitas Trinitatem, nec Trinitas ſeparat vnitatem: quia quod in perſonarum proprietate diſcernitur, hoc vnum naturaliter eſſentiæ vnius communione monſtratur.

Item idem in libro ſeptimo eiuſdem operis.

Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Ecce primùm oſtendit non eſſe alia ſpiritus ſancti, quàm quæ ſunt filij. Deinde vt oſtenderet omnia ſua eſſe quæ patris ſunt, adiecit: *Omnia quæcumque habet pater, mea ſunt: propterea dixi, de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Illud igitur primitus attendamus quod ait, *Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcumque audiet loquetur.* Quis autem comprehendat, qualis ſit illius ſimplicis naturæ locutio, vel qualis auditio, vbi non eſt aliud audire quàm eſſe? Audit itaque ſpiritus ſanctus quæcumque pater & filius dicunt, & hic eadem ſimiliter dicit: ſicut videt filius quæ pater facit, & hæc eadem ſimiliter facit. In illa enim natura, vbi eſt ſumma & vera ſimplicitas, in eo filius videt

Ioan. 16

Ibid.

quod pater facit, ſpiritus ſanctus audit quod cum patre filius dicit, qui à communione naturalis eſſentiæ, & filius de patre natus extitit, & ſpiritus ſanctus de patre filioque procedit. Hoc igitur eſt ſpiritui ſancto audire, quod eſt de natura patris filijque procedere: & hoc eſt loqui, quod eſt per gratiam noſtris cordibus ineffabiliter intimare.

Item idem in eodem libro.

Ioan. 10 *Et non rapit eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius eſt omnibus: & nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego & pater vnum ſumus.* Hæc eſt ergo vox, quam oues eius audiunt: quæ ſcilicet in eo quod nemo rapit de manu filij, neque de manu patris, vnam virtutem filij & patris intelligunt: & audientes ab eo, quia ipſe & pater vnum ſunt, vnitatem veram in patre & filio eſſentiæ naturalis agnoſcunt: hæc eſt vox filij, hæc eſt locutio ſpiritus ſancti: quia de natura patris natus eſt filius, & exinde procedit ſpiritus ſanctus. hoc etiam à patre & filio ſpiritus ſanctus audit, quia de patre & filio communis diuinitatis æqualitate procedit. Non ergo ſpiritus ſanctus loquitur à ſeipſo, qui non à ſeipſo, ſed de patre & filio

filio habet naturalem locutionem, vnde naturaliter procedens habet originis veritatem. Ad hoc vtique pertinet quod ait; *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis omnia quæ habet pater mea ſunt: propterea dixi, quia de meo accipiet.* Quã bene veritatem doctrinæ ſuæ veritas ipſa ſeruauit! Si enim HOC dixiſſet, quaſi ſuum eſſe tantum ſpiritum oſtendiſſet. ſed dicẽs OMNIA quæ habet pater mea ſunt, propterea dixi quia de meo accipiet; ipſum ſpiritum ſanctum vnum eſſe oſtendit & patris & ſuum. Cuius intelligentiæ dicens: *Paraclitus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis.* Pater mittit, ſed in nomine filij mittit: Spiritus ſanctus miſſus à patre docet, ſed filius dicit. Hoc etiam illo demonſtratur loco, vbi Dominus dicit: *Cùm autem venerit paraclitus, quem ego mittam in vos à patre ſpiritum veritatis qui à patre procedit.* Ecce hic paraclitum, quem mittit pater in nomine filij, ipſum mittit filius à patre: mittit autem à patre ſpiritum veritatis. Mittit ergo à patre ſpiritum ſuum, quia ipſe eſt veritas. Mittit eum pater in nomine filij, quia vnus ſpiritus eſt patris & filij. mittit eum filius à patre, quia ſic pro-

Ioan. 16.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

cedit à filio, ſicut procedit à patre. Idem quoque ſpiritus patris, qui ſpiritus eſt veritatis. De filio ergo accepit, & omnia quæ habet pater filij ſunt, quæ Spiritus ſanctus accepit: quia non de ſolo filio, ſed ſimul de vtroque procedit. Hoc autem vocabulum proceſſionis de patre nulli creaturæ inuenitur indultum, vt proprietas iſta proceſſionis ſolius eſſe demonſtretur eſſentiæ naturalis. Legimus enim filium de patre genitum. & quamuis in eo quòd vnigenitus dicitur, in ſolo naturalis generatio demõſtretur: tamen propter gratiam adoptionis, nos quoque Deus pater voluntariè genuit verbo veritatis. Vnigenitus igitur vnus & ſolus eſt de patris eſſentia filius natus. ſed & nos per adoptionem & filij Dei dicimur, & de Deo nati, beato Euangeli-
Ioan. 1. ſta dicente: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: his qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Cùm ergo nos & Dei filios, & de Deo genitos, & de Deo natos diuinis oſtendatur eloquiis, proceſſionis tamen de Deo vocabulum nemo poteſt creaturæ cuiquã docere conceſſum. Quid ita, niſi quia vnigenitum filium poſſet naturalis natiuitas

verum Deum oſtendere, eumque non adoptiuum, nec diuerſæ naturæ, ſed conſubſtantialem patri ſine dubitatione monſtrare. Procedere autem de Deo ideo nulla creatura dicitur, vt ille qui procedit de patre & filio, ſic eſſe credatur Deus, ſicut eſt pater & filius. Solius eſt enim ſpiritus ſancti de patre & filio proprietas iſta proceſſionis, cuius eſt cum patre & filio natura communis. De patre quippe ac filio procedit, ſed non recedit: nec eſt in aliquo minor aut ſubditus, qui de immenſo patre ac de immenſo filio inſeparabiliter & vnus procedit, & totus. Sic igitur ei non poteſt imperari quod loquitur, ſicut ei non poteſt imperari quod mirabiliter operatur.

Item idem in libro octauo eiuſdem operis.

Filius eſt igitur à patre miſſus, non pater à filio, quia filius eſt à patre natus, non pater à filio. Similiter etiam ſpiritus ſanctus à patre & filio legitur miſſus, qui à patre filioque procedit. Sed quia non vno modo in ſcripturis ſanctis dicitur miſſio, propterea in ſacramento incarnationis non ſolùm à patre, verùm etiã ab ſpiritu ſancto miſſus

eſt filius, quia mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus totius eſt Trinitatis operatione plaſmatus. Alio autem modo mittitur à patre & filio ſpiritus ſanctus, qui naturaliter à patre filioque procedit. Mittitur enim à patre & filio ſpiritus ſanctus, cùm ab ipſa Trinitate vno Deo gratiæ ſpiritalis donatur effectus.

Item idem in libro nono eiuſdem operis.

Deum itaque patrem non totius Trinitatis, ſed filij & Spiritus ſancti fatemur auctorem: de quo habet vnigenitus filius æternæ natiuitatis, & Spiritus ſanctus æternæ proceſſionis originem. Vnitas autem naturalis creatorem filium de creatore patre naturali natiuitate inſinuat extitiſſe, & creatorem Spiritum ſanctũ de patre filioque procedere.

Item idem in libro decimo eiuſdem operis.

Expleta verò confeſſione veræ diuinitatis, veræque humanitatis vnici filij Dei, cõfitemur nos credere in Spiritum ſanctum, qui eſt vnus ſpiritus patris & filij, de patre filioque procedens, in patre filioque naturaliter manens, de patre ac filio vnius diuinitatis habens naturaliter veritatem.

Ex Libro III. Hincmari Archiepiſcopi Remenſis aduerſus obiecta Græcorum, ad Odonem Bellouacenſem.

FVLGENTIVS *Epiſcopus, litterarum ſtudijs admodum eruditus, & vitæ ſanctitate perſpicuus, ab Arrianis pro catholica fide multa perpeſſus, in libro quæſtionũ de ſpiritus ſancti proceſsione ſic ait.*

Sic totum quod eſt ipſa natura commune tribus inuenitur eſſe perſonis, vt aliquid tamen inueniatur, quo propriè vnaquæque perſona noſcatur: quod tamen nec inueniatur ſeparabile, nec poſſit eſſe commune. Nam proprium patris dicimus eſſe, quòd genuit: proprium dicimus filij eſſe, quòd ſolus de ſolo patre natus eſt: proprium Spiriſſancti, quòd de patre, filioque procedit. In his verò propriis nulla eſt naturæ ſeparatio, ſed quædam perſonalis agnitio.

Item in conſequentibus.

Non ergo potuit Spiritum ſanctum diuinitas filij accipere, cùm ipſe Spiritus ſanctus ſic procedat à filio, ſicut procedit à pa-

tre, & ſic detur à filio, ſicut datur à patre. Nec illa natura, vnde Spiritus ſanctus habet originem, potuit vel expectare vel accipere largitatem. Spiritus ille totus eſt patris, totus eſt filij, quia vnus naturaliter ſpiritus eſt patris & filij. Proinde totus de patre procedit & filio, totus in patre manet ac filio: quia ſic manet vt procedat, ſic procedit vt maneat. Vnde naturaliter hanc habet cum patre ac filio vnitatis plenitudinem, & plenitudinis vnitatem, vt totus à patre, totus habeatur à filio. Non ergo accepit Spiritum ſanctum diuinitas filij, cum qua vnius naturæ eſt Spiritus ſanctus, & ex qua habet quicquid habet, immo de qua eſt hoc quod eſt; quia quod naturaliter habet, hoc eſt.

FINIS.

1412266. ANT

B
35

1928